

แบบเรียนสังคมศึกษา
วิชาศีลธรรม
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

ของ กระทรวงศึกษาธิการ

หน้า 3

แบบเรียนสังคมศึกษา

วิชาศีลธรรม

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ (ม.ศ. ๓)

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๗๐,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๐๕

ปกกระดาษราคาเล่มละ ๔.๐๐ บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภา

ปากคลองบางลำพูบน พระนคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ก ๐๔๖๕๐ ค.๒

หนังสือพิมพ์ ๕๗๗.๐๐

๗๐๐3

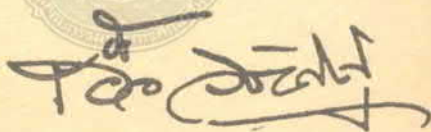

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่องอนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำแบบเรียน สังคมศึกษา
วิชาศีลธรรม เพื่อใช้สำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
(ม.ศ. ๓) ขึ้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว
อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๐๕

(ลงชื่อ)

รองปลัดกระทรวงรักษาราชการแทน
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

คำนำ

แบบเรียนสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓
(ม.ศ. ๓) น กรมวิชาการได้ขออนุมัติกระทรวงให้
นายสวัสดิ ภูมิรัตน์ นายเกษม บุญศรี นายกระจำ
แม่นญาติ นายประโมทย์ ไชยกิจ นางสุนา คำทอง
และนางอัมใจ วุฒิกุล เรียบเรียงขึ้นเป็นแขนงวิชา
ต่างๆ รวม ๔ แขนง

สำหรับวิชาศีลธรรม นายสวัสดิ ภูมิรัตน์ กับ
นายเกษม บุญศรี เป็นผู้เรียบเรียงขึ้น จึงหวังว่าแบบ
เรียนเล่มนี้คงจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาสำหรับชั้น
นี้ตามสมควร

กรมวิชาการ

ภาคพระพุทธศาสนา

บทที่ ๑	ประวัติพระพุทธสาวก	๑
๑	ประวัติพระสารีบุตร	๑
๒	ประวัติพระโมคคัลลานะ	๑ ๖
๓	ประวัตินางวิสาขา มหาอภยาลัฏฐิ	๒ ๓
บทที่ ๒	หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน	๔ ๕
๑	การทอดกฐิน	๔ ๕
๒	การบวช	๗ ๒
๓	การอุปสมบท	๘ ๐

ภาคธรรม

บทที่ ๓	ธรรมมีอุปการะมาก	๕ ๗
บทที่ ๔	กุศลมูล	๑ ๐ ๔
บทที่ ๕	อกุศลมูล	๑ ๑ ๐
บทที่ ๖	อิทธิบาท	๑ ๑ ๖
บทที่ ๗	สุขของคฤหัสถ์	๑ ๓ ๔
บทที่ ๘	ฆราวาสธรรม	๑ ๔ ๘
บทที่ ๙	สังคหวัตถุ	๑ ๖ ๕

บทที่ ๑๐ พุทธศาสนสุภาษิต

๑๘๘

- ๑ มตฺตณฺณตา สทา สาธุ.
 ความรักประมาณ ยังประโยชน์
 ให้สำเร็จทุกเมื่อ ๑๘๘
- ๒ อตฺตานํ นาตฺวตฺเตยฺย.
 บุคคลไม่ควรลืมนตน ๑๘๙
- ๓ ททํ มิตฺตานํ คนฺถํ.
 ผู้ให้ ย่อมผูกไมตรีไว้ได้ ๒๐๐
- ๔ รกฺเขยฺย อตฺตโน สาธุ.
 ระวัง โฉนต ยถา.
 พึงรักษาความดีของตนไว้ กังเกิล
 รักษาความเค็ม ๒๐๑
- ๕ น สียา โลกวฑฺฒโน.
 ไม่ควรเป็นคนรกรกโลก ๒๐๒

วิชาศีลธรรม

ภาคพระพุทธศาสนา

บทที่ ๑

ประวัติพระพุทธสาวก

๑

ประวัติ

พระสารีบุตร

๑. ชาตัญญิ พระสารีบุตร เมื่อเป็นคฤหัสถ์ชื่อ
อุปติสฺสมาณพ ท่านเกิดในตระกูลพราหมณ์ตระกูลสารีบุตร
บิดาชื่อวงศนตพราหมณ์ เป็นประธานมนตรีตำบล มารดาชื่อ
นางสารี ท่านเกิดที่ตำบลบ้านนาถะ เมืองนาถันทา ไม่ไกล
จากกรุงราชคฤห์นัก ท่านมีพี่น้องชายหญิงรวมบิดามารดา
ด้วยกัน ๖ คน เป็นชาย ๓ คน คือ ๑. พระอนุตเถระ
๒. พระอุปเสนเถระ ๓. พระเรวัตเถระ เป็นหญิง ๓ คน
คือ ๑. นางจาลาเถรี ๒. นางอุปจาลาเถรี ๓. นาง
สีลุปจาลาเถรี รวมทั้งหมดเป็น ๗ คน พี่น้องทั้งหมดคนโตบวช
ในพุทธสำนักเป็นพระอรหันต์ทุกคน

๒. การศึกษา ท่านเกิดในตระกูลมั่งคั่ง เมื่อท่าน
 เติบโตขึ้นบิดาจึงส่งให้ท่านเล่าเรียนตามตระกูล ท่านเป็นคนมี
 สติปัญญาเฉลียวแหลม เล่าเรียนไต่ไข มีความเข้าใจในศิลป
 วิทยาไต่ไข เสร็จการเล่าเรียนแล้วปรากฏว่าเป็นผู้มีความ
 ปรากฏเปรี๊ยะในศิลปศาสตร์ ท่านได้ช่วยบิดามารดาประกอบ
 การงานตามตระกูลของท่าน ทั้งช่วยเลี้ยงพวกัน้อง ๆ แทนบิดา
 มารดากว๊ยะ ท่านวางตัวไต่ไขเหมาะเจาะ มีเพื่อนฝูงมาก เป็นที่
 ไว้วางใจของผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นที่เคารพนับถือรักใคร่ของคน
 ทั้งหลายในแถวย่านบ้านนั้นและในต่างบ้าน

ท่านมีเพื่อนที่รักใคร่กันสนิทสนมอยู่คนหนึ่ง ชื่อโกลิต
 มาดเพ ท่านทั้งสองอยู่บ้านใกล้เคียงกัน น้อยรุ่นราวคราว
 เกียวกัน เป็นลูกประธานมนตรีตำบลเหมือนกัน เล่าเรียน
 ในสำนักเดียวกัน ไปไหนมาไหนด้วยกัน ทั้งสองคนไม่ปรากฏ
 ว่ามีลูกเมีย

๓. ในกรุงราชคฤห์มีงานประจำตามเทศกาล ใน
 คราวท่งงานเช่นนั้น ท่านทั้งสองก็ชวนกันพร้อมท่งบริวารไปท่ง
 มหรสพท่งเขามีในงานนั้น ต่างสนุกสนานร่าเริงกัน เมื่อชอบ
 ไ่หมากก็ให้รางวัลคนเล่น จนคนเล่นจำไต่ไข พอท่านทั้งสอง

โผล่เข้าไปดู คนเล่นกันกระหึ่มโหวก้องได้รางวัลแน่ อยู่
มาวันหนึ่ง ท่านทั้งสองชวนกันไปชุมพรสพเช่นเคย แต่ใน
วันนั้น ท่านทั้งสองไม่สนทนากันเลย ต่างคนต่างนั่งงม
ตลอดเวลา ใกล้ค่ำมาพบเห็นเพื่อนกันเป็นเช่นนั้นนอกอยู่ไม่ได้
จึงถามว่า อยู่กันดี ! วันนั้นทำไมไม่สนทนากันเหมือนเคยล่ะ มัวคิด
อะไรเสีย ถ้าจะชอบนางละครเข้าละชั้น

อุปภัส : เยล่า ! เยล่า ! โกลิต ! เราไม่ได้คิดอย่างนั้น
แล้วกลบขยอนถามโกลิตย้างว่า ก็ท่านเล่า นางเฉยเหมือนนกน
ด้าระคคตวางวามานละม่ง เพอน

โกสุม : เปตาเหมือนกัน เพชร

อุปนิสัย: โกลีต เราคิดอย่างนี้ เราคิดว่า คนทั้งหมด
 นี้ไม่ถ่วงรอกับกันหมด ไม่มีใครเหลือเลยไม่เห็นมีอะไร
 ทนภาระหนักได้นานเลย เราคิดต่อไปว่าทำอะไรจะทำได้
 ให้มีประโยชน์ไต่ข้าง

โกลิต : ^๒ ^๑ ^๔ ^๕ ^๓ ^๖ ^๗ ^๘ ^๙ ^{๑๐} ^{๑๑} ^{๑๒} ^{๑๓} ^{๑๔} ^{๑๕} ^{๑๖} ^{๑๗} ^{๑๘} ^{๑๙} ^{๒๐} ^{๒๑} ^{๒๒} ^{๒๓} ^{๒๔} ^{๒๕} ^{๒๖} ^{๒๗} ^{๒๘} ^{๒๙} ^{๓๐} ^{๓๑} ^{๓๒} ^{๓๓} ^{๓๔} ^{๓๕} ^{๓๖} ^{๓๗} ^{๓๘} ^{๓๙} ^{๔๐} ^{๔๑} ^{๔๒} ^{๔๓} ^{๔๔} ^{๔๕} ^{๔๖} ^{๔๗} ^{๔๘} ^{๔๙} ^{๕๐} ^{๕๑} ^{๕๒} ^{๕๓} ^{๕๔} ^{๕๕} ^{๕๖} ^{๕๗} ^{๕๘} ^{๕๙} ^{๖๐} ^{๖๑} ^{๖๒} ^{๖๓} ^{๖๔} ^{๖๕} ^{๖๖} ^{๖๗} ^{๖๘} ^{๖๙} ^{๗๐} ^{๗๑} ^{๗๒} ^{๗๓} ^{๗๔} ^{๗๕} ^{๗๖} ^{๗๗} ^{๗๘} ^{๗๙} ^{๘๐} ^{๘๑} ^{๘๒} ^{๘๓} ^{๘๔} ^{๘๕} ^{๘๖} ^{๘๗} ^{๘๘} ^{๘๙} ^{๙๐} ^{๙๑} ^{๙๒} ^{๙๓} ^{๙๔} ^{๙๕} ^{๙๖} ^{๙๗} ^{๙๘} ^{๙๙} ^{๑๐๐} ^{๑๐๑} ^{๑๐๒} ^{๑๐๓} ^{๑๐๔} ^{๑๐๕} ^{๑๐๖} ^{๑๐๗} ^{๑๐๘} ^{๑๐๙} ^{๑๑๐} ^{๑๑๑} ^{๑๑๒} ^{๑๑๓} ^{๑๑๔} ^{๑๑๕} ^{๑๑๖} ^{๑๑๗} ^{๑๑๘} ^{๑๑๙} ^{๑๒๐} ^{๑๒๑} ^{๑๒๒} ^{๑๒๓} ^{๑๒๔} ^{๑๒๕} ^{๑๒๖} ^{๑๒๗} ^{๑๒๘} ^{๑๒๙} ^{๑๓๐} ^{๑๓๑} ^{๑๓๒} ^{๑๓๓} ^{๑๓๔} ^{๑๓๕} ^{๑๓๖} ^{๑๓๗} ^{๑๓๘} ^{๑๓๙} ^{๑๔๐} ^{๑๔๑} ^{๑๔๒} ^{๑๔๓} ^{๑๔๔} ^{๑๔๕} ^{๑๔๖} ^{๑๔๗} ^{๑๔๘} ^{๑๔๙} ^{๑๕๐} ^{๑๕๑} ^{๑๕๒} ^{๑๕๓} ^{๑๕๔} ^{๑๕๕} ^{๑๕๖} ^{๑๕๗} ^{๑๕๘} ^{๑๕๙} ^{๑๖๐} ^{๑๖๑} ^{๑๖๒} ^{๑๖๓} ^{๑๖๔} ^{๑๖๕} ^{๑๖๖} ^{๑๖๗} ^{๑๖๘} ^{๑๖๙} ^{๑๗๐} ^{๑๗๑} ^{๑๗๒} ^{๑๗๓} ^{๑๗๔} ^{๑๗๕} ^{๑๗๖} ^{๑๗๗} ^{๑๗๘} ^{๑๗๙} ^{๑๘๐} ^{๑๘๑} ^{๑๘๒} ^{๑๘๓} ^{๑๘๔} ^{๑๘๕} ^{๑๘๖} ^{๑๘๗} ^{๑๘๘} ^{๑๘๙} ^{๑๙๐} ^{๑๙๑} ^{๑๙๒} ^{๑๙๓} ^{๑๙๔} ^{๑๙๕} ^{๑๙๖} ^{๑๙๗} ^{๑๙๘} ^{๑๙๙} ^{๒๐๐} ^{๒๐๑} ^{๒๐๒} ^{๒๐๓} ^{๒๐๔} ^{๒๐๕} ^{๒๐๖} ^{๒๐๗} ^{๒๐๘} ^{๒๐๙} ^{๒๑๐} ^{๒๑๑} ^{๒๑๒} ^{๒๑๓} ^{๒๑๔} ^{๒๑๕} ^{๒๑๖} ^{๒๑๗} ^{๒๑๘} ^{๒๑๙} ^{๒๒๐} ^{๒๒๑} ^{๒๒๒} ^{๒๒๓} ^{๒๒๔} ^{๒๒๕} ^{๒๒๖} ^{๒๒๗} ^{๒๒๘} ^{๒๒๙} ^{๒๓๐} ^{๒๓๑} ^{๒๓๒} ^{๒๓๓} ^{๒๓๔} ^{๒๓๕} ^{๒๓๖} ^{๒๓๗} ^{๒๓๘} ^{๒๓๙} ^{๒๔๐} ^{๒๔๑} ^{๒๔๒} ^{๒๔๓} ^{๒๔๔} ^{๒๔๕} ^{๒๔๖} ^{๒๔๗} ^{๒๔๘} ^{๒๔๙} ^{๒๕๐} ^{๒๕๑} ^{๒๕๒} ^{๒๕๓} ^{๒๕๔} ^{๒๕๕} ^{๒๕๖} ^{๒๕๗} ^{๒๕๘} ^{๒๕๙} ^{๒๖๐} ^{๒๖๑} ^{๒๖๒} ^{๒๖๓} ^{๒๖๔} ^{๒๖๕} ^{๒๖๖} ^{๒๖๗} ^{๒๖๘} ^{๒๖๙} ^{๒๗๐} ^{๒๗๑} ^{๒๗๒} ^{๒๗๓} ^{๒๗๔} ^{๒๗๕} ^{๒๗๖} ^{๒๗๗} ^{๒๗๘} ^{๒๗๙} ^{๒๘๐} ^{๒๘๑} ^{๒๘๒} ^{๒๘๓} ^{๒๘๔} ^{๒๘๕} ^{๒๘๖} ^{๒๘๗} ^{๒๘๘} ^{๒๘๙} ^{๒๙๐} ^{๒๙๑} ^{๒๙๒} ^{๒๙๓} ^{๒๙๔} ^{๒๙๕} ^{๒๙๖} ^{๒๙๗} ^{๒๙๘} ^{๒๙๙} ^{๓๐๐} ^{๓๐๑} ^{๓๐๒} ^{๓๐๓} ^{๓๐๔} ^{๓๐๕} ^{๓๐๖} ^{๓๐๗} ^{๓๐๘} ^{๓๐๙} ^{๓๑๐} ^{๓๑๑} ^{๓๑๒} ^{๓๑๓} ^{๓๑๔} ^{๓๑๕} ^{๓๑๖} ^{๓๑๗} ^{๓๑๘} ^{๓๑๙} ^{๓๒๐} ^{๓๒๑} ^{๓๒๒} ^{๓๒๓} ^{๓๒๔} ^{๓๒๕} ^{๓๒๖} ^{๓๒๗} ^{๓๒๘} ^{๓๒๙} ^{๓๓๐} ^{๓๓๑} ^{๓๓๒} ^{๓๓๓} ^{๓๓๔} ^{๓๓๕} ^{๓๓๖} ^{๓๓๗} ^{๓๓๘} ^{๓๓๙} ^{๓๔๐} ^{๓๔๑} ^{๓๔๒} ^{๓๔๓} ^{๓๔๔} ^{๓๔๕} ^{๓๔๖} ^{๓๔๗} ^{๓๔๘} ^{๓๔๙} ^{๓๕๐} ^{๓๕๑} ^{๓๕๒} ^{๓๕๓} ^{๓๕๔} ^{๓๕๕} ^{๓๕๖} ^{๓๕๗} ^{๓๕๘} ^{๓๕๙</}

๕. แล้วทางคนทางกฟภานกลบยาน ปรกษาทกลงกัน
 วาเราอยู่กบยานอยางน^๕ไม^๕ทางแน^๕ เราไปยวชนตกว^๕

ตกลงขวชในสำนักของท่านอาจารย์สัญญาชัยปริพาชก พร้อมกัน
 ขววารอกประมาณ ๒๕๐ คน เมื่อขวชเป็นปริพาชกแล้ว
 ต่างก็ชมเชยกันมากในหลักปรัชญาของท่านสัญญาชัย เมื่อ
 เรียนจบดุษฎีแล้วพิจารณาบททวนดูไม่เห็นเป็นทางโมกขธรรม
 ที่ตรงไหนเลย จึงชวนกันเข้าไปหาท่านอาจารย์ สอดสวน
 ความรักใคร่เรียนมาถูกต้องตรงตามลัทธิทุกประการ แล้วเรียน
 ถามท่านว่า วิชาพระคองเรียนมีเพียงเท่านี้หรือหมอก ท่าน
 อาจารย์บอกความเพียงเท่านี้ และสรรเสริญสัพพัญญูของท่าน
 ทั้งสองขอให้ท่านทั้งสองช่วยสั่งสอนก็ยกมือไป ท่านทั้งสอง
 ไม่กล่าววาทะไร พาขึ้นกรายแล้วออกมาถึงที่อยู่ของตน
 ปรึกษากันว่าเราควรแสวงหาต่อไปอีก ตกถึงกันว่าถ้าใครพบ
 โมกขธรรมก่อนให้กลับมาบอกกันข้าง แล้วต่างคนต่างก็ออก
 จากวัดของท่านสัญญาชัยไปทั้งแต่เช้าเที่ยวศึกษาในสำนักต่าง ๆ
 เป็นกลีบมาพบกัน ทำอย่างนี้เป็นประจำทุกวัน

๕. อยู่มาวันหนึ่งอุปภิกษุปริพาชก ออกแต่เช้าเข้ากรุง
 ราชคฤห์ เข้าวันนั้นได้พบพระอัสสชิเถระซึ่งเป็นองค์หนึ่งใน
 คณะปัญจวัคคีย์ กำลังเที่ยวบิณฑบาตอยู่ อุปภิกษุเห็นแล้ว
 เกิดความพอใจในมารยาทของท่านพระอัสสชิ ซึ่งแปลกกว่า

บรรพชิตที่เคยเห็นมา ครั้นจะเข้าไปถามก็เกรงจะเสียมารยาท
 เพราะท่านกำลังบิณฑบาต จึงได้แต่เดินตามไปห่าง ๆ โดย
 มิให้ท่านรู้ ยิ่งพิจารณาถูกยิ่งคิดออกดีใจมากขึ้น พอเห็นท่าน
 กลับจากบิณฑบาตแวะเข้าข้างทาง ประราธะณิน อุปธิสัถ์ตรง
 เข้าไปจักอาสาณถวาย จักน้ำใส่น้ำฉันถวาย แต่มีใ้พศุจา
 ะไรกัน ต่างคนต่างนั่งอยู่ พอท่านฉันอิ่มแล้วกาทาจะกลับ
 ท่านอุปธิสัถ์จึงเข้าไปใกล้ขอโอกาส ใ้โอกาสแล้วจึงกราบเรียน
 ท่านว่า ท่านเจ้าชา ตั้งแต่ยมไ้เห็นท่าน ผมก็พอใจในท่าน
 จะอุไ้หนักงามพร้อมหมก ผมอยากทราบว่าท่านชอบใจธรรมะ
 ของใคร ใครเป็นครูท่าน ท่านเป็นศิษย์ใคร พระอุสสขิบอก
 ว่า อาวุโส เราชอบใจธรรมะของพระพุทธเจ้าผู้คากบยุตร
 เรามวยในสำนักของท่าน ท่านเป็นครูของเรา เราเป็นลูกศิษย์
 ท่าน

อุปธิสัถ์ : ท่านเจ้าชา ครูของท่านสอนว่าอย่างไร

พระอุสสขิ : เรามวยใหม่ ความรู้อยังไม่กว้างขวางนัก
 เราข้แรงให้พัสตารไ้ไ้

อุปธิสัถ์ : ผมต้องการรู้แต่หลัก ๆ เท่านั้น ไม่ข้อธิบาย
 ให้พัสตารไ้ไ้ ท่านเจ้าชา

พระอัสสชิ : ครูของเราสอนว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง เกิด
แต่เหตุ ไม่มีใครสร้าง เมื่อเหตุดับ ทุกสิ่งทุกอย่างก็ดับ

อุปภิกขุไคพังเท้านั้น ก็ทราบโดยทันทีว่า ผู้รบกวนแล้ว
ไคความรู้นี้ใหม่ว่า “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดเป็นธรรมดา สิ่ง
นั้นทั้งหมดย่อมดับไปเป็นธรรมดา” แล้วกราบทูลพระอัสสชิ
ด้วยความเลื่อมใสอย่างสุดซึ้ง เวียนถามท่านว่า เกยวันครู
ของเราประทับอยู่ที่ไหน เมื่อทราบว่าประทับอยู่ที่พระเวฬุวันแล้ว
จึงเวียนทูลว่า ท่านเจ้าข้า ผมต้องกลับไปบอกเพื่อนผมก่อน
แล้วจะไปเฝ้าครูของเราในภายหลัง แล้วส่งพระอัสสชิกลับไป
ท่านอุปภิกขุกลับมาแจ้งให้โกณฑปริพาชกทราบ ท่านโกณฑไคพัง
ก็ไคความรู้อย่างเดียวกัน ฉะนั้นไปทางพระเวฬุวันแล้วถวาย
นมัสการด้วยความเคารพอย่างสูงสุด

๖. แล้วปรึกษากันชวนกันไปแจ้งให้ท่านอาจารย์สัญญาชัย
ทราบว่าผู้รบกวนแล้ว ชวนท่านไปเฝ้าพระพุทธเจ้า ท่าน
อาจารย์สัญญาชัย ถามท่านทั้งสองว่า เธอทั้งสอง ! ในโลกนี้
คนโง่มาก หรือคนฉลาดมาก ท่านทั้งสองตอบว่า คนโง่มาก
คนฉลาดน้อย ท่านอาจารย์สัญญาชัยบอกว่า ถ้าเช่นนั้น คนโง่
อยู่กับเรา คนฉลาดจะไปหาพระสมณโคตมเกิด ท่านทั้งสอง

จึงพาบริวารกราบลาท่านอาจารย์สัญญาชัย ออกจากปริวาสการาม
ไปเฝ้าพระพุทธเจ้ายังพระเวฬุวัน ทูลขออุปสมบท พระพุทธเจ้า
ประทานเอหิภิกขุแก่ท่านเหล่านั้นทั้งหมด

อุปภิธ เมื่อบวชแล้วได้ชื่อว่าพระสารบุตร โกณฑโม
บวชแล้วได้ชื่อว่าพระโมคคัลลานะ ภิกษุที่เป็นบริวารบวชแล้ว
ได้ฟังพระธรรมเทศนา สำเร็จอรรถเป็นพระอรหันต์ในวันนั้น
ทั้งหมด พระโมคคัลลานะ บวชแล้วได้ ๗ วันบรรลุอรรถ
เป็นพระอรหันต์ ส่วนพระสารบุตรบวชแล้วได้ ๑๕ วันบรรลุ
อรรถเป็นพระอรหันต์ ท่านเล่าวว่า เมื่อพระสารบุตรจะสำเร็จ
อรรถนั้น วันนั้นพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่สาธกรชาดา อุเชา
ทิศตมกฏ พระสารบุตรถวายงานพัด ในขณะที่นั้นมีปริวาสก
คนหนึ่งชื่อทมนชะ เข้ามาเฝ้าทูลแสดงความเห็นของตนว่า
ท่านโคดมเจ้าข้า ข้าพระพุทธเจ้าเห็นว่าสังฆปวงไม่เหมาะแก่
ข้าพระพุทธเจ้า ข้าพระพุทธเจ้าไม่ชอบสังฆปวง พระพุทธเจ้า
ตรัสว่า ทักขคคิเวสันนะ ถ้าเช่นนั้นความเห็นอย่างนั้นนักของ
ไม่เหมาะแก่ท่านด้วย ทมนชะจำแนกความเห็นของตนจึงนง
นั้นมีได้กราบทูลอย่างไรต่อไป พระพุทธเจ้าจึงทรงแสดงหลัก

ศีลธรรมแก่ทมนชระ ๑๖ แล้วทมนชระพอใจทูลแสดงตนเป็น
อุบาสก ถอนเอาพระรัตนตรัยเป็นหลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันของ
ตน ทั้งบรรลุลโศกาเป็นพระโศกบัณฑิตด้วย ฝ่ายพระสารีบุตรฟัง
ตามไปด้วย ถอนความโลภมึนอันตกใจเสียได้ในขณะนั้น ไต่
บรรลุอรหัตเป็นพระอรหันต์

๗. พระสารีบุตร เป็นผู้มีปัญญาเฉียบแหลมสามารถรู้
อะไรได้ฉับพลันและวินิจฉัยได้ถูกต้อง เช่นในคราวไปเล่าเรียน
ลัทธิปริพาชก พอจบลัทธิทราบดีทันทีว่าไม่ใช่ทางแห่ง
โมกขธรรม ในคราวที่ฟังคำของพระอัสสชิก็ทราบดีฉับพลัน
ว่า นั่นคือทางแห่งโมกขธรรม จึงพากันมาขอเป็นพทิสาวก
ปรากฏว่าท่านเทคนิโคมนพระพุทโธเจ้า พระพุทโธเจ้าทรง
ยกย่องท่านว่า เป็นผู้เลศกกว่าภิกษุทั้งหลายในทางมปัญญา

ท่านพระสารีบุตรเป็นสมใจโอบอ้อมอารีเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่
พทชบริษทไม่เลือกหน้าท่านช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ ถึงกับ
พูดกันว่าท่านเป็นเหมือนแม่ผู้ อมทอง พระโมคคัลลานะเหมือน
แม่นม พทชบริษทจะฝึกปลาคไปอย่างไร จะตกตกชได้ยาก
อย่างไร ทั้งใกล้ทั้งไกลท่านทราบดีแล้วต้องไปช่วยเหลือนจนได้
ด้วยเหตุนี้ พระพุทโธเจ้าจึงทรงตั้งท่านไว้ในตำแหน่งพระอัคร

สาวกของชวา ท่านรับภาระการสั่งสอนพุทธบริษัทเป็นกำลังใหญ่
ในการเผยแผ่พระศาสนาเป็นอย่างดียิ่ง

ท่านพระสารบุตร ท่านเป็นคนไม่ลืมคุณคน ใครก็ตาม
ทำอุปการะแก่ท่าน แม้เพียงเล็กน้อยท่านก็ไม่ลืม เช่นวาระ
พราหมณ์เคยตกขาตรท่านทพพหนึ่ง เมื่อคราวที่วาระพราหมณ์
จะบวชแต่เป็นคนยากจนหาบิหารไม่ได้ อดส่ำหยาบคนรับ
ใช้ภิกษุมาเป็นเวลานานก็ยังไม่มีภิกษุองค์ใดช่วยได้ ความทราบ
ถึงพระพุทธเจ้าประกาศหาผู้บวชให้วาระพราหมณ์ พระสาร
บุตรทราบเรื่องจึงรับบวชให้ จัดการให้วาระพราหมณ์
ได้บวชตามปรารถนา ท่านได้ฟังธรรมของพระอัสสชิก่อน ท่าน
จึงถือพระอัสสชิเป็นอาจารย์ เวลาท่านจะจำวัด ท่านหันหน้าไป
ทางทิศพระอัสสชิอยู่ยกมือกราบไหว้แล้วจำวัดหันศีรษะไปทางนั้น
ท่านทำอย่างนี้เป็นกิจประจำวันเป็นตราบเท่าที่ท่านว่า ท่าน
เป็นคนกตัญญูทุกเวลาไม่ลืมคุณคน

ท่านมีอายุอยู่มาจนถึงก่อนหน้าพุทธปรินิพพานไม่นานนัก
เมื่อท่านจวนจะนิพพาน ท่านได้ทูลลาพระพุทธเจ้ากลับไปปรก
โยมผู้หญิงของท่าน เพราะโยมผู้หญิงของท่านยังไม่เลื่อมใส
ในพุทธศาสนาด้วย ยิ่งกว่านั้นกลับโกรธท่านพระสารบุตรด้วย

เพราะพระสวามิภักดิ์เป็นลูกหีบของท่าน ท่านหวังจะให้คำรว
วงศ์ตระกูล แต่กลับไปวชเสีย และยังมาชวนน้องชาย
น้องสาวไปวชหมดทุกตัว โยมก็ยิ่งโกรธมาก พยกันที่ไร
เป็นต่อว่าทุกที แต่ท่านไม่ได้อะไรเลยได้แต่คอยเป็นพระในคราว
เจ็ชไซอยู่ตลอดเวลา ในคราวที่ท่านกลับมาในครั้งนั้นพอ
โยมเห็นเข้าก็ทักถามเคย แต่คราวนี้ท่านขอพักที่บ้านโยม
และขอพักในห้องที่ท่านคลอกด้วย โยมของท่านก็ยินยอม
โดยคิดว่าคิดว่าดังอย่างไรรู้ยังเห็นลูกอยู่

๘. พอท่านพักเรียบร้อยแล้ว ก็เกิดโรคภัยขึ้น โยม
ของท่านก็ช่วยพยายามรักษาจนสุดความสามารถ ในขณะ
ที่ท่านกำลังอาพาธอยู่นั้น ท่านรับแขกชเวตนาด้วยขันศิธรรม
ท่านรู้วาระต้องนิพพานในวันนั้น ท่านแสดงธรรมโปรดโยม
ท่านเป็นครั้งสุดท้าย ทำให้โยมของท่านกลับใจหันมานับถือ
พระพุทธศาสนาได้ ประกาศตนเป็นขอสาธิตต่อหน้าท่านกับ
พระจันทเดระน้องชายที่ไปอยู่กับท่าน ท่านนิพพานใน ค
วันเพ็ญเดือน ๑๒

เมื่อท่านนิพพานแล้ว พระจันทเดระพร้อมภรรยา
และประชาชนที่มาความเคารพนับถือในท่าน ได้ช่วยกันจัดการ

เจ้าศุภพาน์ เกษอัฐิธาตุของท่านมาถวายพระพรท้าว พระ
พรท้าวไปรักให้สร้างสถูปบรรจุอัฐิธาตุของท่านไว้ที่ใกล้ประตู
พระเชตะวัน กรุงสาวัตถี เพื่อเป็นตักการบูชาของมหาชน
สืบไป

ข้อควรกำหนด

ประธานมนตรี

ตำแหน่งหัวหน้าตำบล คล้ายกำนัน
ของเรา แต่เขามัคณมนตรีรวมด้วย

สติปัญญา

ความรู้ ความสามารถ ความ
รอบคอบ

ศิลปวิทยา

วิชาความรู้ของศึกษาเล่าเรียนเป็น
วิชาชีพ

ศิลปศาสตร์

เรียกชื่อรวมของ วิชาความรู้ของ
เรียนให้รู้ ทำได้ตามความรู้ (มี
กำหนดไว้ว่า ๑๘ ประการ เช่น
การคำนวณ การยิงธนู เป็นต้น)

มหรสพ

เรียกการเล่นต่าง ๆ เช่นละคร เป็น
ต้นว่ามหรสพ เรียกงานทมการเล่น
เช่นนี้ว่า งานมหรสพ

ปริพาชก

นักบวช ลัทธิ หนึ่ง มี มาก่อน

พหุภคาล

๔ ๖ ๘ ๑๐
บุญจวคคย

บางทเรียก เบญจวคคย หมายถึง
พระภิกษุ ๕ รูป มีพระอัญญาโกณฑัญญะเป็นหัวหน้า ทอดกบวชตาม
เสด็จพระพุทธเจ้าในครั้งแรก

สญชัย

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
ชออาจารย์เจ้าลทธิคนหนึ่ง ใน ๖
คนของกรุงราชคฤห์ในยุคนั้น เรียก
กันทั่วไปว่า ครุฑ ๖ ซึ่งหมายถึง
ความว่า แต่ละคนเป็นเจ้าลทธิ
อย่างหนึ่ง ๆ

โมกขธรรม

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
อธิบายทำจิตให้หมดกิเลส

สากยบุตร

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
เชอสาวยศากยะ

เวพวัน

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
วัดที่พระเจ้าพิมพิสาร สร้างถวาย
พระพุทธเจ้าเป็นวัดแรก ใน พระพุทธ
ศาสนา

อคิเวสนะ

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
ชอตระกูลของทณชะปริพาชก

อุบาสก

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
ผู้บังเฝ้าพระรัตนตรัย คอรับเอา
พระรัตนตรัยมาเป็นหลักแห่งความ
ประพฤติในชีวิตประจำวันของคน

อนุเคราะห์

ช่วยเหลือกันแลกันตามสามารภ

โยม

พระเรียกขานการทาสของตน หรือ
พระเรียกผู้ปลการะกฤษสามเณรทั่วไป
ว่า โยม

โรคปัจจุบัน

โรคที่เกิดขึ้นอย่างร้ายแรง แพร่
หลายไปไ้เร็ว ทำลายชีวิตเสียมาก

อาพาธ

ภาษาสำหรับพระใช้แทนคำว่าป่วยไข้
เจ็บ เป็นสมณโวรหาร

ทุกขเวทนา

ความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ

ขันติธรรม

เฉพาะในที่นี้ใช้หมายถึงความอดทน
ต่อความลำบากในเวลาเจ็บไข้

นิพพาน

ดับกเลสไ้สิ้นเชิง คือดับความรัก
ความชัง ความหลง ไ้ได้กษาค

อัฐิธาตุ

กระดูกคนตายที่เผาแล้ว โดยปรกติ
ใช้สำหรับพระเณร

พระเชตวัน

วัดทกรุงสาวัดถิ อนาคตนิมิตก
เศรษฐีเป็นผู้สร้างถวายพระพุทธเจ้า

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. จงบอกสิ่งต่อไปนี้มาให้ทราบ
 - ก. ข้อพระสารีบุตรเมื่อเป็นคฤหัสถ์
 - ข. ทายลที่เกิดขึ้นของท่าน
 - ค. นามขีตคามารดาของท่าน
 - ง. จำนวนพณของร่วมขีตคามารดาเดียวกับท่าน
๒. จงบอกเหตุผลที่ท่านออกบวช
๓. ท่านไปบวชในลัทธิใดก่อนที่จะมาบวชในศาสนาพุทธ
๔. อาจารย์สัญญาชัยได้ถามพระสารีบุตรและ สหาย ของ ท่านว่าอย่างไร และท่านทั้งสองได้ตอบว่าอย่างไร
๕. จงบอกเหตุผลที่ท่านมาบวชในสำนักพระพุทธเจ้า
๖. ท่านเลื่อมใสพระอัสสชิ เพราะอะไรก่อน
๗. ท่านได้ความรู้อะไรจากพระอัสสชิ
๘. ท่านบวชได้กวันจึงเป็นพระอรหันต์
๙. ท่านได้รับยกย่องว่าเลิศในทางไหน
๑๐. พระพุทธเจ้าทรงตั้งพระสารีบุตรในตำแหน่งอะไร
๑๑. มีหลักฐานอะไรบ้างที่ว่า ท่านไม่ลืมคุณคน
๑๒. พระสารีบุตรนิพพานที่ไหน เมื่อไร

ประวัติ

พระโมคคัลลานะ

๑. ชาตินามิ พระโมคคัลลานะ เมื่อเป็นคฤหัสถ์ท่าน
ชื่อนโกลิตมาณพ ท่านเกิดในตระกูลพราหมณ์โมคคัลลานะ บิดา
ท่าน เป็นประธานมนตรจารย์ แต่ไม่ปรากฏชื่อ มารดาชื่อนาง
โมคคัลลี ท่านเกิดที่ตำบลโกลิตคาม เมืองนาลันทา ไม่ห่าง
จากบ้านของพระสารบุตรนัก ท่านเป็นเพื่อนร่วมเรียน ร่วมการ
งาน ร่วมเมืองกับพระสารบุตร ท่านศึกษาเล่าเรียนศิลปศาสตร์
มีความรู้ความสามารถในการทำงาน

ท่านเรียนสำเร็จแล้ว ท่านช่วยบิดามารดาประกอบกา
รงานตามตระกูล เป็นที่รักใคร่ของคนทั้งหลายทั่วไป ท่านมัก
ไปไหนมาไหนด้วยกันกับพระสารบุตรเสมอ ท่านออกบวชเป็น
ปริพาชก และไปบวชในสำนักพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสาร
บุตร เมื่อบวชแล้วมช่อว่า พระโมคคัลลานะ ท่านบวชได้ ๗
วัน จึงสำเร็จบรรพชาเป็นพระอรหันต์ ในวันที่ท่านสำเร็จนั้น
ท่านไปทำความเพียรอยู่ที่บ้านกลลวาลมุตคามในแขวงกรุงราช
คฤหณเอง ท่านเกิดชอบใจจึงนั่งง่วงใจอยู่ พระพุทธเจ้า

เสด็จไปพบเข้า จึงทรงแสดงอภัยแก่วงศ์ให้ท่าน สิ้นสนทนากัน
 ว่า กุกรโมศคัลลนนะ เธอคิดถึงอะไรจึงร้อง เธอจึงคิดถึง
 เรื่องนั้นให้มาก จะหายง่วงใด ถ้ายังไม่หาย จึงพิจารณา
 ขอธรรมที่ใดเล่าเรียนมาให้มาก จะหายง่วงใด ถ้ายังไม่หาย
 เธอควรต้องขบเพียรที่ใดเรียนมาแล้วให้คง ๆ จะหายง่วงใด ถา
 ยังไม่หาย จึงหาขนนกมายอนหูแล้วลูบตัวให้ทั่ว จะหายใด
 ถ้ายังไม่หายจึงลุกขึ้นชนเขานาลางหนาลางดา เช็ดให้แห้ง
 แห้งนุกุทองฟารอบตัวกวาดในท้องฟ้า จะหายใด ถ้ายังไม่หาย
 จึงคิดว่าเป็นกลางวัน นกถึงเวลากลางวัน ทำใจให้เป็นกลางวัน
 ทำใจให้โปร่ง จะหายง่วงใด ถ้ายังไม่หาย จึงเดินจงกรม เดิน
 กลับไปกลับมาสำรวมใจอย่าคิดไปอื่น คิดแต่ขอธรรม จะหายใด
 ถ้ายังไม่หาย ก็จึงจำวัดตามแบบที่เรียกว่าสหัสไสยา คือนอน
 ตะแคงขวา เท้าชนเหลื่อมเท้า ตั้งใจตนชน พอสันกรับลูกชน
 หนัก ๆ ลางหนาลางดาแล้วทำความเพียรต่อไป เธอจึงทำอย่างนี้

๒. กุกรโมศคัลลนนะ เธอจึงทำอย่างนี้ เธอไม่ควร
 เข้านอนด้วยการนอน เพราะถ้าเธอหลับเข้านอน ถ้าเจ้าของ
 บ้านเขาล้างมธุระ ไม่ทันนกกถึงเธอ เธอก็จะคิดไปว่า ใครนะ
 มาทำให้เจ้าของบ้านสกปรกหนาระอาใจเรา เขาไม่ตักบาตร เธอก็

จะเกอ เมอต้องเกอโจกฟงชาน เมอคคฟงชาน กัระไม
 ล้ารวม เมอไมล้ารวม โจกไมเป็นสมาธิ

คุกรโมคคัลลนระ เธอรงตงใจว่าระไมพุกคำทต้องเถยง
 กัน เข้าใจผิดกัน เพราะวามะเถยงกัน กัดองพุกมาก เมอ
 ต้องพุกมาก โจกฟงชาน เมอคคฟงชาน กัไมล้ารวม เมอ
 ไมล้ารวม โจกไมเป็นสมาธิ

คุกรโมคคัลลนระ เราไมทการเข้าบ้าน แต่เราักไม
 สรรเสริญ เราพอใจที่จะให้อะอยู่ในเสนาสนะอันสงคเญย
 เธอควรเข้าอยู่ในที่เช่นนั้น

เมอพระพุทเจ้าตรัสสอนชยาน พระโมคคัลลนระจึง
 ทูลถามว่า จะปฏิบัติอย่างไรจึงระหมคักเลตไค ตรัสตอบว่า
 ไมควรขม่น ท่านทราบธรรมชอนทวบบัญญา ทคความถอ
 ม่นไค จิตหมคกรกหมคชงหมคหลง เป็นจิตบรลัฐท เป็น
 พระอรหันตโนวันน

๓. ท่านพระโมคคัลลนระเป็น ผู้มีความ อารี อารอบ ก่อ
 พุทธบริษทไมเลือกหน้า ชนุเคราะห์หยคคสทวไป คอยประคบ
 ประหังมพุทธบริษทให้อยู่เย็นเป็นสุข ถึงกับพุกกันว่าเป็นเหมือน
 มั่นมคอบไทมมเกกฉะน พระพุทเจ้าทรงตงท่านไว้ใน

ตำแหน่งพระอัครสาวกของชาย รัชการะพระศาสนาฝ่ายหนึ่ง
 กับพระสารบุตร

ท่านเป็นผู้มีสติปัญญาเฉียบแหลมแตกขาด มีอายุทรง
 ชำรงบุคคลให้หันมานับถือพุทธโคตมมาก พระพุทธเจ้าจึงทรง
 ยกย่องท่านว่าเป็นผู้เลิศกว่าภิกษุทั้งหลายในทางมฤต

ในคราวที่พระเทวทัต พาพระมากรูปด้วยกันออกไปถึง
 คณะใหม่ ประกาศแยกทำอุโบสถไม่รวมกับพระพุทธเจ้า ใน
 คราวนั้นพระพุทธเจ้าโปรดให้พระสารบุตรยกท่านไปชี้แจงให้
 ภิกษุพวกรับเข้าใจแล้วรีบกลับมาโดยทั้งหมด

ท่านเป็นผู้ชำนาญในการรวบรวม คือการก่อสร้างด้วย ใน
 คราวที่นางวิสาขา มหาอุบาสิกาสร้างโถงปราสาทในวัดกุยพาราม
 กรุงสาวัตถี พระพุทธเจ้าโปรดให้พระโมคคัลลานะช่วยเป็น
 ธุระคุมการก่อสร้างจนสำเร็จ

ท่านมีอายุอยู่ต่อมาถึงปัจฉิมโพธิกาล คือก่อนหน้าพระ
 พุทธเจ้านพพานไม่นานนัก ท่านตมเสด็จพระพุทธเจ้าไปในที่
 ต่าง ๆ แล้วท่านกลับมายังกรุงราชคฤห์พักอยู่ด้วยภิกษุสงฆ์
 ท่านถูกกลบทำร้ายสาหัส และนิพพานด้วยเหตุนี้ในวสัน
 เดือน ๑๒ หลังพระสารบุตร ๑๕ วัน

คนทศเคารพนบถทานช่วยกันจัดการเผาศพท่าน นำอัฐิธาตุ
มาถวายพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าโปรดให้สร้างสถูปบรรจุไว้
ที่ใกล้ชุมประทพระเวฬุวัน กรุงราชคฤห์ เพื่อเป็นตลัการบูชา
ของมหาชนสืบไป

ข้อควรกำหนด

โมคคัลลานะ

เป็นข้อตระกูลพราหมณ์เลาแก่สมัยมา
แต่นางโมคคัลล ในยุคคนนิยมเวียก
ข้อตระกูลเป็นข้อทั่วไป เช่นชาวยุโรป
ใช้กันอยู่ในยัรยบัน

จงกรม

กิริยาที่เดินไปเดินมา โดยกำหนด
ระยะทางเดินไม่น้อยกว่า ๒๐ ศอก
เดินไปเดินมาในระยะนี้ กำหนดก้าว
เดิน กำหนดไว้ในข้อธรรม เรียกว่า
เดินจงกรม

สีหไสยา

กิริยานอนอย่างหนึ่งใน ๔ อย่าง คือ
๑. พุทไสยา นอนพักกายไม่หลับ
อย่างคนสามัญ แต่พักจิตในฌาน

๒. สหไสยา นอนตะแคงข้างขวา
 ซอนเทาเหลื่อมเทา กำหนดท่านอน
 ในเวลาคน ๓. กามโกคไสยา
 นอนอย่างคนครองเรือน ตะแคงข้าง
 ซ้าย ซอนเทาเหลื่อมเทา เตรียม
 พรหมที่จะตอสังขย ๔. เปตไสยา

นอนหงาย

ทออยู่อาศัย

เสนาสนะ

สมาธิ

ความทรงจำมั่น จิตมอรรณณเคียว
 ผูกใจไว้กับสิ่งเดียว

ฤทธิ์

อำนาจทางกาย ทางวาจา ทางใจ อภัย
 พหุคุณคนเจ้าหมู่ โดยไม่มีใครกล้า
 ชักชน

นวักรรม

การก่อสร้าง

ปัจฉิมโพธิกาล

ระยะเวลาตอนปลายของพระพุทธเจ้า
 ประมาณาตรัสรู้ได้ ๓๐ พรรษาไป
 แล้ว ถึงพุทธปรินิพพาน

กัลลวาลมุตคาม

หมู่บ้านทพระโมคคัลลานะบรรลุนิพพาน

กาลศิลา

ตำบลทพระโมคคัลลานะนิพพาน

สาหัส

ร้ายแรง

ประวัติ

นางวิสาขามหาอุบาสิกา

๑. ชาตภูมิ นางวิสาขา เกิดในตระกูลคหบดีมหา
 ศาสตร์พริ้งพริ้วไม่ถ้วน ในนครภททยะ แคว้นองคระ ซึ่งเป็น
 แคว้นสังกัดอยู่ในอาณาจักรมคธ บิดาชื่อนนุชย มารดาชื่อ
 นางสุมณา ท่านได้รับการศึกษาอบรมตามเขย่งอย่างของกุลธิดา
 ทกภายในตระกูล ท่านเป็นคนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดมาแต่
 กานเณ มกริยามารยาทอันงดงามตามแบบอย่างของตระกูลผู้
 ในยศนั้น

การงาน เมื่อมีข่าวว่าพระพุทธเจ้าพร้อมด้วยพระสงฆ์
 พุทธสาวกระเสด็จยังนครภททยะ ในเวลานั้นเมืองภททยะมีคนมี
 บุญอยู่ ๕ คน คือ ๑. เมณฑกเศรษฐี ๒. นางจันทปัทมา
 ภริยาของท่านเมณฑก ๓. อนนุชยเศรษฐี บุตรชายหัวขง
 ท่านเมณฑก ๔. นางสุมณา ภริยาท่านอนนุชย และ ๕. ปุณณ
 เศรษฐี คนใช้ของท่านเมณฑก ท่านเมณฑกเป็นหัวหน้าของ
 คนมีบุญเหล่านั้น ในคราวนั้นชาวเมืองภททยะที่เป็นผลกผู้
 ใหญ่เช่นเสลพรหมณโถมอบให้ท่านเมณฑกเป็นผู้จัดการรับเสด็จ

พระพุทธรูปเจ้า ท่านเมณฑกโกตรกตประทับ จิตตพภพระสงฆ์
 จิตตประชุม จิตตอาหาร จิตตพภอนตามควร แล้วมอบการนั้น
 ให้นางวิสาชา หลานสาวของท่านซึ่งมีอายุเพียง ๗ ขวบให้
 เป็นผัวภรรยาแทนท่าน เมื่อถึงกำหนดเสกเจ้าท่านเมณฑกจิตร
 รถ ๕๐๐ คัน จิตตหึงรับใช้ ๕๐๐ คน มอบให้นางวิสาชา
 เดินทางไปกับรถ ๕๐๐ คันนั้น เพื่อไปรับเสกเจ้าพระพุทธรูปเจ้า
 ทพรมแดนเมืองฉัททยะ นางไคณาเสกเจ้าพระพุทธรูปเจ้ากับพระ
 สงฆ์และประชาชนเข้ามาขังนครฉัททยะ ในระหว่างที่พระพุทธรูป
 เจ้าประทับอยู่ ณ เมืองนั้น นางวิสาชาไคเป็นอริการเลียง
 กุพระภิกษุสงฆ์ จิตการรักษาพยาบาลเมื่อนักขธยาพาธ จิตการ
 ให้ประชาชนไคเผ่า จิตการให้ไคฟังธรรม ให้ความสะดวก
 แก่คนทุกข์ฝ่ายโดยมิได้มีความบกพร่องแต่อย่างใด นางเองก็
 ไคโอกาสฟังธรรม นางทราบซึ่งในหลักศีลธรรม บรรลุโสดา
 ยัตตผลเป็นพระโสดาบัน เมื่ออายุเพียง ๗ ขวบเท่านั้น

พระพุทธรูปเจ้าประทับอยู่ ณ เมืองฉัททยะ โดยควรแก่
 พระพุทธรูปอาศัยแล้วเสด็จกลับไป นางวิสาชาจิตการสั่งเสก
 และตามถึงถึงสักแดนแควนองคร ตลอดเวลาพระพุทธรูป
 กับพระสงฆ์พทอสาวกประทับอยู่นั้น นางไคจิตตให้การนั้น
 เป็นทวเรยบรียทุกอย่าง เป็นทพพอใจของท่านเมณฑกผู้เป็นบิดาและ

พราหมณ์ผู้หลักผู้ใหญ่ นางวิชาสาได้แสดงความสามารถให้
ประจักษ์แก่คนทั้งหลายในคราวนั้น ต่อมาใครจะมีงานอย่างใด
ก็ตองมาขอความร่วมมือให้นางวิชาสาเป็นผู้คอยอยู่เสมอ

๒. ในสมัยนั้น พระเจ้าปเสนทิ ผู้ครองกรุงสาวัตถี
แคว้นโกศล กับพระเจ้าพิมพิสารผู้ครองกรุงราชคฤห์ แคว้น
มคธ ต่างเป็นพระภาคาเชยชองกันและกัน แต่ทางแคว้นโกศล
ไม่เคยมีครูชฎิภทพยลงชานาอย่างแคว้นมคธ การเครยชฎิภท
จึงชอยกว่าแคว้นมคธมาก ในเวลานั้นทางแคว้นมคธมีคนทมิ
ทรพยจนถึงนับไม่ไคถึง ๕ คนด้วยกัน คือ ๑. ชัยภทเครยชฎิ
๒. ชฎิภทเครยชฎิ ๓. เมณฑกเครยชฎิ ๔. ปุณณเครยชฎิ และ
๕. กาลวลลภทเครยชฎิ พระเจ้าปเสนทิทรงปรารภนาระไคเครยชฎิ
อย่างนั้นสักคนหนึ่งมาชอยในแคว้นชองพระองค์ เพชชวยเหลือ
ในทางเครยชฎิภทในอาณาทกรชองพระองค์

เมชชทรงพิจารณาเห็นกาลชั้นควรจึงพรชอม กยพระชคร
มเหลือเสักชองกรุงราชคฤห์ พระเจ้าพิมพิสารก็ทรงเรักการรบเสัก
อย่างสมพระเกยรช ในชณะททรงสนทนากัน พระเจ้าปเสนทิ
จึงแสดงพระประสงคไคให้พระเจ้าพิมพิสารทรงทราบ พระเจ้า
พิมพิสารก็ทรงยินค แต่ทลว่า การทระไคชฎิภทใหญ่ๆ ช่น
นอพพไปก็เทำกัยแผ่นคินไคว หม่อมฉันจะคองประชมปรกษา

กันทุกก่อน เมื่อไ้ทรงปรกษากันแล้ว ทกถะขอให้อันญชัย
 เคารยจุ้ บุตรชายเมณฑกเคารยจุ้อพยพไป พระเจ้าปเสนทิ
 ทรงทราบก็พระทัยมาก ไ้เวลาอันสมควรแล้วเสด็จกลับ
 พระเจ้าพิมพิสาร ก็ทรงจ้ทให้อันญชัยพร้อมทั้งผู้คนบริวาร ตาม
 เสด็จไปพร้อมกัน เมื่อเอนทางรอนแรมมาถึงทแหงหนง
 อันญชัยเห็นเป็นชัยภูมิเหมาะเจาะพล่อกไปร้องรรมน กว้างขวาง
 นานอยู่ จึงกราบทูลว่า บริเวณทรงนเป็นอาณาเขตของใคร
 เมื่อทราว่าเป็นอาณาเขตของใครคล และระยะทางห่างจากกรุง
 สāvattiเพียง ๖ โยชน์ ก็กราบทูลขอพระ ราชทาน เพอถ
 ถนฐานลง ณ ทตรงนนั้น เมื่อไ้พระราชทานสั้ประสังคแล้ว
 จึงทงบานลง ณ ทตรงนนั้น แล้วเสด็จกลับไปยังกรุงสāvatti
 ทตรงนนั้นค้อมาเป็นชุมชนใหญ่ เป็นทรวมการค้าขาย กลาย
 เป็นเมืองมีชื่อว่าเมืองสาเกต

๓. ในกรุงสāvattิมิเคารยจุ้ตระกูลหนึ่งชอ้มีคาระ มีลูก
 ชายคนเดียวชอ้ปณณณะ ลูกชายคนนั้นไ้เการยศึกษาตาม
 ตระกูล เสร็จการศึกษแล้ว ช่วยบิดามารดาประกอบกรงาน
 ทานเคารยจุ้สั้บิดามารดาเห็นบุตรของตนมีความรู้ความสามารถ
 สั้สมควรจะครองเรือนไ้แล้ว ยรรรณจะหาคู่ครองให้เป็น

หลักเป็นฐานเพื่อให้หมกห้วงต่อไป เมื่อได้ช่องจึงเรียก

บุตรชายของตนมาบอกให้ทราบ แต่ปลื้มวันนั้นเป็นคนเฉย ๆ

ชอยอยู่ตามลำพัง ยังไม่ปรารภงานจะมีลูกเมีย จึงบอกกับตา

มารคำว่า ปรารภงานจะอยคนเคียวไปก่อน แต่ยกามารดา

ปรารภงานจะหาให้เสียให้หมกห้วง ก็เข้าชบชย ๆ ปลื้มวันนั้นไม่

กลวระชกขทนต่อไป จึงบอกกับกามารคำว่า คุณพ่อครับ ถ้า

ไทหญิงทมลกษณะเขญูกลยาณ ผมจึงจะแต่งงานด้วยครับ

ลกษณะหญิงทมเขญูกลยาณทนขมกน ในเวลานั้นทน คอ

(๑) ผมงาม คอเมอเกลตามอวรววมคเป็นกาททายทอย

เของศา ก็จะเป็นเหมือนกาทางนกกยง ปล่อยปลอยให้ทอยลง

ไปถึงชายผ้านงเของศา ปล่ายผมจะงอนชนคลาณนกกยงรวนพน

เรียกว่าเกลสกัลยาณ ผมงาม

(๒) เนองาม คอเนอเหงอกทมพนส์แดงเหมือน

มะพลยล็กออนเรยบเสมอกน เรียกวามงสกัลยาณ เนองาม

(๓) พนงาม คอมนพนเต็มปากประมาณ ๓๒ ช ชาว

เรยบสนทเสมอเรยบเป็นระ เขยบเหมือน เพชรหรือสังข ทชคชาว

เป็นเงา เรียกวาอฏฐูกัลยาณ พนงาม

(๔) ผวงาม คอผวละเอียคอขนละไม ถ้าผวกากดำ

เป็นผนเหมือนตบเขต ถ้าขาวกขาวเหมือนคอกกรรณการ ไม่

มีไฟไหม้ผ้าไหมไหมขแมลงวันและยานปรากฏให้เห็น มีน้ำมนต์อยู่
ตลอดเวลาเรียกว่าฉวกลยาณ ผัวงาม

(๕) วัยงาม คือเมื่อจะมีอายุมากหรือจะมีลูกสักคน
ก็ตาม ก็คงสาวอยู่ตลอดเวลาร่างกายไม่หย่อนยาน เรียกว่า
วัยกลยาณ วัยงาม

๔. เมื่อท่านมีภาระเศรษฐกิจทราบเช่นนั้นแล้ว จึงให้เชิญ
พราหมณ์มาฉนท เรอน คน สิบ ถามว่า หญิง ทม ลักษณะ เป็น
เบญจกลยาณนั้นมีจริงหรือ เมื่อได้รับตอบว่ามีจริง ฉาอย่างนั้น
ขอพราหมณ์สัก ๘ คนให้ช่วยหาให้ จักทำเครื่องประคัย
สุวรรณมาลยราคาประมาณแสนกษาปณ์มอบให้พราหมณ์ ๘ คน
ไป ถ้าพบที่ไหนขอให้ช่วยหมั้นให้ด้วย พราหมณ์ทั้ง ๘ คน
ออกเดินไปยงบ้านเล็ก เมืองน้อย เทวสืบเสาะหาหญิง เบญจ
กลยาณ เทวไปจนทั่วแคว้นต่าง ๆ ก็ไม่พบ จึงพากันเดินทาง
กลับมา พอถึงบ้านมาทางเมืองสาเกต ประจวบกับมีงานนักขัต
ฤกษ์ประจำปี ในงานเช่นนั้นผู้มคระกลยขอให้ลูกสาวออกมา
อาชานตามประเพณี เพราะตามปรกคเขาไม่ปล่อยให้ชกกัน
และในงานเช่นนั้นก็เป็น โอกาส ให้พวกหนุ่ม ๆ ลูกเจ้าลูกนาย
ลูกเศรษฐีคบหาคู่ ได้พากันไปอชอยที่ทานา เพื่อเลือกคครอง
ของตน ฝ่ายพราหมณ์ทั้ง ๘ ก็ไปนั่งพักอยู่ที่ศาลาใกล้ทานา

เช่นกัน เพศคอยสังเกตกว่า จะมีหญิงทสมบรมด้วยเขญ
 กลยาดบางหรือไม เผอิญในวันนั้นนางวิชาชาผมอายุไ๑๖ ปี
 แล้ว กับสาวใช้ประมาณ ๕๐๐ คน ออกจากบ้านมาชายนา
 เช่นกลสตรทงหลาย ขณะทนางวิชาชาเดินมาในหมู่สาวใช้ใน
 ระหว่างทาง หลังจากไปชายนากลับมาแล้ว พอมาถึงหน้าศาลา
 ฝนตกลงมาทำใหญ พวกหญิงคนใช้ก็พากันวิ่งหนีฝนเข้าใน
 ศาลากันหมด ฝ่ายนางวิชาชาค่อย ๆ เดินมาตามปรกติ ฝ่ายอน
 เขยกปอนหมด พรหมณทง ๘ ไ๑เห็นนาง และสังเกตเห็น
 ความงาม ๔ อย่าง ครบถ้วน ยัง ไม่ ไ๑เห็น แต่พินเท่านั้น
 ปรกษากันว่าเราคองทำชยายให้พคเพีย๑พงนาเสียงด้วย พอนาง
 วิชาชาเดินเข้ามาในศาลา พวกพรหมณ๑พคกันว่ ถ้าเรา
 ลกสาวอย่างนี้ เราเห็นระตองชอทานเขากัน ใครเป็นผวกคอง
 จะไ๑กินแต่นาข้าวละ นางวิชาชาไ๑ยินค่านัน สังเกตครอย ๆ
 ก็ไม่เห็นมีใคร คิดในใจว่ ทาพรหมณ๑พวคนคองจะหมาย
 เขาเราเป็นแน่ จำคองให้ทาพรหมณ๑พวคนรจกเราเสียบ้าง จง
 ถามออกไปว่ ท่านชา ท่านพคหมายคองใครกันคะ เม๑ตะกิน
 พรหมณ: ก็หมายคองเข๑นแหละ จะมีใครทไ๑นเลา
 วิชาชา: ทำไมคะ คิฉนเป็นชอย่างไ คิฉนเสียบาย
 ชะไรหรือคะ

พราหมณ์ : ทำไมจะไม่เสียเล่า ฝนตกออกอย่างนี้
 ใคร ๆ เขารับเขารมกันทั้งนั้นเขาไม่มุงม้ามอยู่ให้เปียกกัน ส่วน
 เขอกลับเดินมาเฉย ๆ เหมือนไม่มีฝน ปลดปล่อยให้ผ้าผ่อน
 เปียกปอนหมด คนอย่างเธอทำงานอะไรก็เหยยบขี้ไก่ไม่ฝ่อ เป็น
 อย่างนั้นก็คงจะพากันจนกรอบนะซีเธอ

๕. พราหมณ์ไต่ฟังเสียงนาง วิสาขาทูตไฟ เราะเหมือน
 เสียงระฆังเงินมกฉวานแจ่มใส ไต่เห็นพณเป็นระเขยบริวาร
 ตรงตามตำรา จึงหาอุบายให้นางพุดท้อไป นางวิสาขาทูต
 ว่า ท่านเจ้าข้า ความจริงคนพวกนี้เป็นคนโง่เขลาทั้งนั้น คุณ
 มักาลงมากกว่าเขาเหล่านั้นทุกคน แต่คุณมีเหตุผลของคุณ
 จึงเกินตามปรกติ

พราหมณ์ : เหตุผลอะไรกันเธอ จึงว่ามาซี

วิสาखा : ท่านเจ้าข้า คนทวงไม่งามมี ๔ จำพวก คือ

- (๑) พระเจ้าแผ่นดินทรงราชาภรณ์สำหรับยศบริวาร
- (๒) ข้างทรงของพระเจ้าแผ่นดิน
- (๓) นักบวช คือ พระเณร
- (๔) ผู้หญิง

ท่านเจ้าชายฉันเห็นเหตุผลอย่างนี้ ก็ขอกับการ ๑ พ่อแม่ฉัน
 เลี้ยงลูก ลูกก็เป็นเหมือนสมบัติของพ่อแม่ พ่อแม่ต้องเก็บไว้
 ให้คนอื่นเขา ถ้าฉันวงมา บังเอิญหลกลมซาแข่งหัก ก็ต้อง
 ไปหนักอกพ่อแม่ ส่วนผ้าผ่อนนั้นขายแล้วก็ตากแห้งไค้
 ช่วยระเกะพิการแล้วก็ต้องเป็นภาระของพ่อแม่ไปจนตาย ก็ฉัน
 เห็นอย่างนี้จึงไม่วงนะเจ้าคะ

๖. พราหมณ์โคพิงเช่นนั้น กล่าวขอโทษบอกความจริง
 ให้นางวิสาขาร แล้วบอกนางว่า พวงมาลัยทองนั้นสมควร
 แก่เธอแล้ว เธอจงรับพวงมาลัยทองนี้เถิด จงสวมพวงมาลัย
 ทองให้นางวิสาขา นางวิสาขาดำพรหมณดงตระกูลและช่อ
 ชาย เมื่อโคทราขวามตระกูลเสมอกันจึงรับไว้แล้วส่ง
 ขาวไปให้บิดาทราบ เมื่อท่านธรรณชัยโคทราขวามตระกูลส่งออก
 ไปรับลูกสาวกับคนใช้ทั้งหมดกลับเขายาน เมื่อนางวิสาขาพา
 พราหมณ์มาถึงบิดาแล้ว ท่านธรรณชัยจึงถามพราหมณดง
 ตระกูลและช่อชของตระกูล ช่อชของลูกชายของตระกูล ถึงทรมัย
 สมบัติ เมื่อโคทราขวามแล้วจึงคิดว่า ทรมัย ๕๐ โกฏิหาเทียบ
 กับของเราก็คงเท่ากันยากนักเขยวแทนัน แต่ช่างเถอะเรองทรมัย
 สมบัติไม่สำคัญ สำคัญที่คุณสมบัติในตนของคนต่างหาก

จึงตกลงรับหมั้นพราหมณ์แล้วส่งพราหมณ์กลับ เมื่อพราหมณ์
 กลับมาแจ้งให้ท่านมีภาระเศรษฐกิจทราบแล้ว ท่านมีภาระเศรษฐกิจ
 ตกใจมากเมื่อรู้ว่า เป็นลูกสาวของท่านธัญชัยเศรษฐกิจ จึงกราบ
 ทูลพระเจ้าแผ่นดินให้ทรงทราบ และทูลเชิญเสด็จในงานแต่งงาน
 นั้นด้วย เมื่อทรงรับและทรงกำหนดวันแล้ว ท่านมีภาระ
 เศรษฐกิจจึงแจ้งความนั้นให้ท่านธัญชัยเศรษฐกิจทราบในข้อความ
 มีปรากฏว่า เมื่อเรามารับธิดาท่าน พระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จ
 พระราชดำเนินมาด้วย ท่านธัญชัยก็พองเช่นนั้นยกอกแก่คน
 ของท่านมีภาระว่า ขย่าวว่าแต่เพียงพระองค์เดียวเลย ต่อให้
 เสด็จมาถึง ๑๐ พระองค์ก็ยกอกต้อนรับ มิให้ต้องขนานน
 อย่างใดเลย เมื่อตกลงกำหนดวันกันแล้ว ท่านธัญชัยเศรษฐกิจ
 ก็บอกให้นางวิสาขาศรีเตรียมการทุกอย่าง นางวิสาขาศรีเป็นคน
 เฉลียวฉลาดมาก สามารถในกิจทุกอย่าง จัดที่ประทับสำหรับ
 พระเจ้าอยู่หัว ทพกษัตริย์ เสนาบดี อำมาตย์ ราชบุรุษ
 พร้อมทั้งประชาชนที่ตามเสด็จ และทพกษัตริย์ของท่านมีภาระ จัด
 คนคอยเผ่าปฏิตรับใช้ จัดคนเลี้ยงม้า จัดคนเลี้ยงช้าง จัด
 คนหาหญ้า จัดคนทำเสวยของอาหารสำหรับคนเหล่านั้น มิให้
 ผิดพลาดของลำบากเลยแม้แต่คนเดียว มิให้คนที่มานั้นต้องไป

กลับไปได้ว่า มาย่านนางวิชาแล้วคงลำบากอย่างนั้นอย่างนี้
ฝ่าย ท่าน อนุญาตก็เตรียมให้ช่าง ทอ ทำเครื่อง ประคอง ว่า
มหาดคาประสาธน์ให้ลูกสาวของตน เครื่องประคองคน
เป็นเครื่องประคองสำหรับผืนบุญเท่านั้น พอได้กำหนดท่านมีภาระ
เตรียมผู้ชักชวนคนในกรุงสาวตดเกอบหมตขอให้ตามเสด็จไป
เหลือไว้แต่คนเฝ้าบ้านเท่านั้น เมื่อเสด็จถึง เครื่องประคองยังไม่
เสร็จ อนุญาตก็ทูลขอให้ทรงรอก่อน ทรงประทับอยู่ถึง ๔ เดือน
เครื่องประคองจึงสำเร็จ เมื่อการพิธีได้เสร็จไปแล้ว ในวันก่อน
วันทรงเสด็จกลับพร้อมภักดีลูกสาววิชาว่านหนึ่ง ท่านอนุญาต
จึงเรียกลูกสาวมาสนทนา เราจะไปอยู่ในตระกูลผัวเราต้อง
ปฏิบัติดังนี้

๑. ไฟในอย่านำออก
๒. ไฟนอกอย่านำเข้า
๓. ควรให้แก่คนให้
๔. ไม่ควรให้แก่คนไม่ให้คน
๕. ควรให้แก่คนที่เขาให้หรือไม่ให้
๖. ควรนั่งให้เป็นสุข
๗. ควรกินให้เป็นสุข

๘. ควรรอนให้เป็นผู้สุข

๙. ควรบูชาไฟ

๑๐. ควรไหว้เทวดา

แล้วประกาศให้คนเมืองสาเกตทราบ ว่าใครจะไต่อยู่กับลูกเราก
ไปไต่ตามปรารภณา แล้วจึงสั่งของสำหรับใช้สอยให้ไปจนครบ
บริบูรณ์ไม่บกพร่อง เช่น จักทองคำยวทุกแก้ว ๕๐๐ เล่ม
เป็นต้น ในขณะออกเดินทาง ท่านมีภาระเศรษฐกิจนึ่งยานไป
ท้ายกระบวน มีคนติดตามนางวิสาขาไปมาก จนมีภาระเศรษฐกิจ
ห้ามปรามไล่ให้กลับ แต่นางวิสาขาขอร้องว่าปล่อยไปเถะ
ไปรคอย่าห้ามเลย การเลี้ยงดูเป็นภาระของกินเอง แล้วท่าน
อนุญาตให้พรหมณเฒ่าให้ตามคอยคุมไปด้วย ๘ คน เพื่
คอยดูแลนางวิสาขา หรือคอยพิจารณาเมื่อมีเรื่องเกิดขึ้น
ระหว่างพ่อผู้กับลูกสะใภ้ นางวิสาขาก็มาอยู่กับท่านมีภาระ
เศรษฐกิจด้วยความเรียบร้อยโดยประการทั้งปวง นางวิสาขา
บำเพ็ญตนให้เป็นพวชยพรวักไครของคนที่หลายทวกรงสาวตถ
๗. เมื่อการเสร็จเรียบร้อยแล้ว ท่านมีภาระเศรษฐกิจ
เป็นผมความเช็ดถในลทชของนิครนถ ปรารภณาจะบำเพ็ญ
บุญตามความนิยมของคน จึงนมนตนครนถจำนวนมากมาเลี้ยง

ในเรือนของตน แล้วเชิญนางวิสาขามาให้มาร่วมด้วย เมื่อนาง
 วิสาขามาเห็นนครนถซึ่งปราศจากหิริโอตตปละเช่นนั้น ก็กลับ
 ไปทอญของตนเสีย พวกเธอเลิกไ้เห็นนางวิสาขามาจากปากน
 ทที่เคยมีការกระเศรฐูทาง ๆ นานา ท่านมีการระก้อคใจไว้ด้วย
 เกรงใจว่าเป็นลูกตระกูลใหญ่ทั้งเป็นตระกูลทพระเจ้ายโสเนทเชิญ
 มาแต่แคว้นองคระด้วย เมื่อเสร็จการเลี้ยงขอเธอแล้ว ท่าน
 มีการกระเศรฐูกับรโลกเอง ส่วนนางวิสาขามาเฝ้าปฏิบัติอยู่ ใน
 ขณะนั้นมีพระเถระผู้ลอบศงศรปหนงมายนอยทประคยาน เพอ
 ขณทบาท ท่านเศรฐูเป็นผลลตทวิภายนอ กจึงกมหนาเสีย
 ฝ่ายนางวิสาขาคคิดว่า คุณพ่อคงไม่พอใจ จึงหนีไปยกมือ
 ไหวแล้วเรียนว่า ท่านเจ้าชว ขอท่านจงไปรคสัถวข้างหน้าเด็ก
 เจ้าคะ คุณพ่อคณกำลังกนบุญเก่า เจ้าคะ พอท่านเศรฐู
 ไคยันทานนกวางมอทงลารขทนท หนีมาทวาคนางวิสาข
 แล้วส่งให้คนใช้ไล่ นางให้ไปเสียให้พ้นบ้าน แต่คนในบ้าน
 ทงหมกไม่มีใครกล้าจะทำเช่นนั้นแก่นางวิสาขาไ้ เพราะนาง
 วิสาขาไ้คตง คนให้เป็นทเคารพ นย ลอของ คนในบ้าน ทงหมก
 นางออกกลันไ้ไ้ พอเห็นพ่อผัวคล้ายโกรธลงแล้ว จึงเข้าไปหา
 เรียนว่า คุณพ่อเจ้าชวคณไม่ไ้มาเอง และคุณพอกมไ้ไ้เกบคณ

มาจากท่าน้ำ ก็ฉันเป็นลูกตระกูล การอยู่การไปไม่มีหลักฐาน
 ขอให้คุณพ่อเรียกพราหมณ์ ๘ คนมาชำระความผิดก็ฉัน ท่าน
 มีการเร่งให้เชิญพราหมณ์ ๘ คนมาแล้ว ท่านมีการร่ำร้อง
 หลายเรื่องควยกัน นางวิสาขาก็ก่เป็นข้อ ๆ ไป พราหมณ์
 ไต่พวงแล้วขอผิดข้อถูกให้เห็น ฝ่ายท่านมีการกริ้วร้องขอ
 เถาะจริงทุกข้อ ในที่สุดก็เอาความผิดนางวิสาขามาได้ นาง
 วิสาขาก็เป็นผุขรสถกโดยประการทั้งปวง

๘. เมื่อเสร็จการชำระโทษแล้ว นางวิสาขารับท่าน
 มีการว่า คุณพ่อเจ้าข้า บัดนี้ฉันพ้นโทษโดยประการทั้งปวง
 แล้ว ก็ฉันขอลาคุณพ่อกลับไป อยู่ยังบ้านฉัน ตาม ความ
 ประารถนาของคุณพ่อ เพราะคุณพ่อไล่ฉันแล้ว ท่านมีการ
 ห้ามว่าไปไม่ได้ ไม่ต้องไป ฉันขอโทษเธอ ฉันผิดไปเอง
 ขอให้เธออยู่ทนต่อไป นางวิสาขารับว่า ก็ฉันเป็นพทาสว
 กตั้งแต่มายูทน ก็ฉันไม่ได้โอกาสบำเพ็ญบุญตามลัทธิของ
 ฉัน ถ้าจะให้ฉันอยู่ทน ต้องให้โอกาสก็ฉันได้ทำบุญตาม
 ความนิยมของฉัน ถ้าไม่ได้ก็ฉันก็จะต้องขอไป ท่านมีการ
 ยอมทุกอย่าง นางวิสาขาก็ทูลพระพทสเจ้ากับพระสังฆพท
 สวาทให้มาฉันที่เรือนตน ในการนั้นพวกเดียรถยนครนถพากัน

วนวายุโหมมาก เมื่อพระพุทธรูปเจ้ากับพระสงฆ์กำลังเสวยอยู่ นาง
 วิสาखाให้คนไปเรียนเชิญท่านมีภาระมาสู่ทเฝ้าเพื่อฟังพระธรรม
 เทศนาด้วย ท่านมีภาระรังเกียจ แต่เกรงใจลูกสะใภ้ จำต้อง
 มาแต่ซอพึ่งอยู่ในม่านมิให้เห็นพระพุทธรูปเจ้าและพระสงฆ์ เมื่อ
 พระพุทธรูปเจ้าฉันเสร็จแล้วทรงอนุโมทนา ท่านมีภาระได้ฟังสั
 ธรรมได้ความรู้งามเป็นจริงซาบซึ้งในรสพระธรรม คลาน
 ออกนอกม่านตรงเข้ากอดนางวิสาखाแล้ว ประภาษตนขอให้นาง
 วิสาखाเป็นมารดา ทั้งแต่นั้นมาท่านมีภาระเจริญรู้เห็นความดี
 ของนางวิสาখามาก ถึงกับประกาศในที่ประชุมพระสงฆ์มีพระ
 พุทธรูปเจ้าเป็นประมุขว่า ข้าพเจ้าพอง้วนเองว่า ให้ท่านแก่ใครมี
 ผลมาก ลูกสะใภ้ข้าพเจ้ามาสู่เรือนข้าพเจ้า ก็มาเพื่อประโยชน์
 ของข้าพเจ้า เป็นความเจริญแทนชอ ต่อมาได้ฟังพระธรรม
 เทศนาบรรลพพระโสดาปัตติผล เป็นโสดาบันอริยบุคคล ได้
 อนุญาตให้นางวิสาขาตั้งชอบุตรคนหนึ่งว่ามภาระ ท่านเจริญ
 ประรภความดีของนางวิสาขา เห็นว่าเครื่องมหาทานประสาธน์
 นั้นหนักนักไม่สะดวกที่จะแต่งประจำ จึงจัดทำเครื่องประภะให้
 ใหม่วราดาประมาณแสนหนึ่ง นางวิสาขาได้โอกาสทำบุญ
 ให้ท่านรักษาศีลตามแบบของพุทธรูปเจ้า ไม่เคยไปวัดมอเปล่า

เลขของมของตคมิอไปถวายพระเป็นประจำ ทั้งพระทั้งคฤหัสถ์
พากันเรียกท่านว่า มหาอุบาสก

๘. นางวิสาขायุกยไปชวนมะมาควยค มีลูกชาย
๑๐ คน ลูกสาว ๑๐ คน พวกลูกหลานกมลูกหลานและ
เหลนกันออกคนละหลายคน รวมเป็นลูกหลานเหลนมากมาย
จะไปข้างไหนกมลูกหลานห้อมล้อมอยู่ตลอดเวลา แม้มลูก
มากแต่ก็ไม่ว่าเลย

ในคราวหนึ่งนางวิสาขาไปตักถอนเข้าพระวิหารจึงถก
เครื่องประดับมหาตตาศระสาธน์ให้สาวใช้ถือไว้ ซากลับสาวใช้
ลืม มาชนอกวัดจึงให้สาวใช้กลับไปเอา สิ่งว่าอย่างวาง
ชยทเคมจึงเอามา ถาพระชานนทเก็บไว้ก็ชยาเอามา ทำให้
พระท่านลำบาก นางวิสาขาไม่ชอบใช้ชกเพราะพระเจ็บเสียแล้ว
จึงประกาศขาย แต่หาคนซื้อไม่ได้ นางวิสาขาจึงตองซื้อเอง
เป็นราคาสูง ๘ โกฏตามราคาเดิม เมชขายไคแล้วจึงเอา
เงินมาสร้างวัด ชอกเงินเพมชอชกคนอีก ๘ โกฏสร้างโลห
ปราสาทมหอง ๑๐๐๐ หอง สำหรับเป็นทอชชของพระผู้
ชำนานญวนยหม ๑ ผู้ชำนานญพระสุครหม ๑ ผู้ชำนานญพระ
ชกธรรมหม ๑ ภกษไชหม ๑ หองพยาบาลหม ๑ หองพระ
ชากนตกะหม ๑ และหองชนชกครยถวน ส่นเงินชก ๘ โกฏ

ไม่มีนางวิสาชาช่วยอยู่ด้วยแล้ว เกษมจะกล่าวไต่ถามไม่เป็น
 งานที่เก็บว ^๕นางวิสาขามชวตอยู่มาไต่ถามอายุ ^๕๑๒๐ ปี ^๕จริง
 คาย ลูกหลานของนางวิสาชาช่วยกันจัดการฌาปนกิจตาม
 ประเพณีในยศคน ^๕แล้วพวกลูกหลานก็ช่วยกันรักษาประเพณี
 การทำบุญตนางวิสาชาไต่ถามไต่ถามสืบต่อมาอีกหลายชั่วคน

๒๘
ข้อควรกำหนด

ภักทียะ

ข้อเมืองเอกในแคว้นอังคะ

อังคะ

ข้อ แคว้น ชน อยู่ ใน ปก ครอง ของ

อาณาจักรมก

ผู้มีบุญ

ท่านเรียกว่ามหาบุญ คือคนที่มีบุญ

เป็นพิเศษ มีหลักทรัพย์ที่ใช้ไม่รู้จัก

หมด นับจำนวนไม่ได้

เสลพราหมณ์

เป็นข้อพราหมณ์ผู้ใหญ่ ครองเมือง

ภักทียะ หรืออุปราชแคว้นอังคะ

มัลลยทอง หรือ

ข้อเครื่องประดับพิเศษชนิดหนึ่ง ใช้

สุวรรณมาลา

หมั้นหญิงกันอยู่ในเวลานั้น หญิง

สาวผู้สวมพวงมาลัยน หมายความว่า

วราชหมั้นแล้ว เช่นเดียวกับแหวน

หมั้นในปัจจุบัน แต่แหวนในปัจจุบัน

นั้นคนอื่นไม่รู้เรื่องแน่ ส่วนพวง

มาลัยนเป็นเครื่องหมายแน่ รุก

ทวไป

สาเกต

ชอหมุขานทอนญชัยเคระฐิตงหลัก
 แหล่งอญ กลายเป็นเมืองใหญ่
 ภายหลัง ในทนครเมืองสาเกต

ปุโรหิต

พราหมณผู้เฒ่าเป็นทปรักษาส่วน
 พระองค์พระเจ้าแผ่นดิน ทกทวงตก
 เตือนพระเจ้าแผ่นดินได้ ยบยั้งพระ
 บรมราชโองการได้ ไม่เป็นข้าทพระ
 บรมราชโองการ

กษาปณ์

เทียบมาตรฐานเงินไทย ประมาณค่าลง
 หนึ่งคช ๔ บาท

กาถณิก

เทียบมาตรฐานเงินไทย ประมาณไฟ
 หนึ่งหริอ ๓ สติงค

โกฏี

มาตรฐานในยุคพุทธกาล เทียบกับ
 มาตรฐานของไทยเรา คช
 ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ (สิบล้าน)
 เป็นโกฏี รัตนียกคล้ายทไทยปัจจุบัน
 ใช้้อย เช่น ๕ มาสก เป็น ๑ บาท
 สิบร้อยเป็นพัน (๑๐๐๐) สิบพัน

เป็นหมื่น (๑๐,๐๐๐) สิบหมื่น
เป็นแสน (๑๐๐,๐๐๐) สิบแสน
เป็นล้าน (๑,๐๐๐,๐๐๐,) สิบล้าน
เป็นโกฏิ (๑๐,๐๐๐,๐๐๐,) สิบ
โกฏิ เป็นปโกฏิ เป็นอสงไขยต่อไป
กำหนดหลักทศนิยมเช่นเดียวกัน

ไฟในอย่านำออก หมายถึงความว่า อย่าเอาเรื่องมรดก
มรดกภายในครอบครัวของพ่อของ
พ่อออกไปเล่าให้ใครฟัง

ไฟนอกอย่านำเข้า หมายถึงความว่า อย่าไปเที่ยวเอาคำ
ที่ใครเขาว่าหรือพ่อของข้างนอกมา
บอกหรือคนในครอบครัว

ควรให้แก่คนให้ หมายถึงความว่า เมื่อมีญาติมิตรเขา
เอาสิ่งของมาให้ ก็ต้องให้ตอบ

ไม่ควรให้แก่คนไม่ให้คืน หมายถึงความว่า ไม่ควรให้แก่
คนที่ยืมของใช้แล้วไม่ส่งคืน

ควรให้แก่คนที่เขาให้หรือไม่ให้ หมายถึงความว่า ญาติหรือ
มิตรที่เขาไปมาหาสู่ เขาจะให้หรือ

มิให้^๕กัตาม^๕ เมื่อพิจารณา^๕ควร^๕
 อนุเคราะห์^๕ ถึงเขา^๕จะ^๕ให้^๕หรือ^๕ไม่^๕ให้^๕
 ก็^๕ควร^๕ให้^๕

ควร^๕นั่ง^๕ให้^๕เป็น^๕สุข^๕

หมายความว่า ไม่^๕ควร^๕นั่ง^๕ต^๕เสมอ^๕ใน^๕
 ท^๕ท^๕ผ^๕ว^๕หรือ^๕พ^๕อ^๕ผ^๕ว^๕น^๕ง ไม่^๕ทำ^๕ค^๕น^๕เท^๕ย^๕ม^๕
 ท่าน

ควร^๕กิน^๕ให้^๕เป็น^๕สุข^๕

หมายความว่า ต้อง^๕จ^๕ก^๕ให้^๕ผ^๕ว^๕หรือ^๕
 พ^๕อ^๕ผ^๕ว^๕ก^๕ิน^๕เส^๕ย^๕ให้^๕เร^๕ย^๕บ^๕ร^๕อ^๕ย^๕ก^๕อน^๕จ^๕ึง^๕ค^๕อ^๕ย^๕
 ก^๕ิน^๕ภ^๕า^๕ย^๕ห^๕ล^๕ง

ควร^๕นอน^๕ให้^๕เป็น^๕สุข^๕

หมายความว่า ต้อง^๕จ^๕ก^๕ให้^๕พ^๕อ^๕ผ^๕ว^๕แม่^๕
 ผ^๕ว^๕หรือ^๕ผ^๕ว^๕น^๕อน^๕ให้^๕เร^๕ย^๕บ^๕ร^๕อ^๕ย^๕ก^๕อน^๕จ^๕ึง^๕
 น^๕อน^๕ภ^๕า^๕ย^๕ห^๕ล^๕ง

ควร^๕บุ^๕ชา^๕ไฟ^๕

หมายความว่า ต้อง^๕ข^๕ำ^๕ร^๕ุง^๕ข^๕ำ^๕เร^๕อ^๕พ^๕อ^๕
 ผ^๕ว^๕แม่^๕ผ^๕ว^๕ หรือ^๕ผ^๕ว^๕ให้^๕เร^๕ย^๕บ^๕ร^๕อ^๕ย^๕ต^๕ล^๕อ^๕ค^๕
 เวลา

ควร^๕ไ^๕หว^๕เท^๕ว^๕ดา^๕

หมายความว่า ต้อง^๕เค^๕า^๕ร^๕พ^๕น^๕บ^๕น^๕อ^๕ย^๕
 พ^๕อ^๕ผ^๕ว^๕แม่^๕ผ^๕ว^๕หรือ^๕ผ^๕ว^๕

นิ^๕คร^๕น^๕ถ^๕

ช^๕อ^๕ล^๕ท^๕ริ^๕ช^๕อง^๕พ^๕ร^๕า^๕ห^๕ม^๕ณ^๕ล^๕ท^๕ริ^๕ห^๕น^๕ง^๕ใน^๕ย^๕ุค^๕

อเจลก

พทกกาลหรือกอนน เขาถอวาเขา
 ปลูกตทกสิ่งเพอความหลกพน
 เป็นชอนกบวชในลทอนครนถ ถอ
 การเปลอชกยเป็นสําคญ ลทท
 นครนถเป็นลทททมคณเควพนชถ
 มาก ฃเป็นทวหนาทสําคญในยค
 พทกกาลคอนครนถนาฏยทว เรวกกน
 วาพระชินะ

บุญเกา

หมายความว่า ทศเรษุไตสมบติ
 ในเวลาเพราะไตทำบุญไว่กอนเทา
 นน เพราะชาคนยังไม่ไตทำบุญ
 ไหมเลย

บุพพาราม หรือบุรพาราม ชอวคทนางวสาขาสรางถวย
 พระภิกษสงฆ ในกรงสวตถิ ทง
 อัยทางทิศตะวันออกของกรง ไกล
 กยวคพระเชตวันททานอนาถบิณฑิกะ
 สราง

โลหปราสาท

ชออาคาร ๒ ชนทนางวสาขาสราง

ผ้าอาบนํ้าฝน

ขอประทานพร หรือ
ขอพร

ผู้ให้ท่านเป็นเยี่ยม

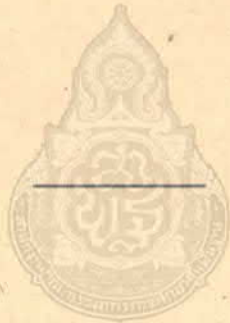
เป็นเสนาสนะของพระสงฆ์ ๕
ละ ๕๐๐ หอง รวม ๑๐๐๐ หอง
มีขอครบเป็นหมอนาทองแดง ๖๐ ยอด
ราคาก่อสร้าง ๙ โกฏ
คอกผ้าพระเถรใช้สำหรับผลัดอาบนํ้า
ฝน ที่เราชาวพุทธถวายกันในคราว
เข้าพรรษาเป็นประเพณีอยู่ในคน
ประเพณีนางวิสาขาเย็นตนเต็ม
หมายความว่า ขอโอกาสจะทำหรือ
พูดอย่างหนึ่ง อย่างใดก่อนที่จะทำ
หรือพูดเช่นนั้นเสียก่อน หากว่า
ผิดพลาดก็อย่าให้เป็นผิด เมื่อได้รับ
อนุญาตแล้วจึงทำหรือพูดต่อไป เรียก
กันว่าขอพร หรือเช่นเราจะตกเตือน
ผู้ใหญ่เช่นพ่อแม่ครูบาอาจารย์ให้ขอ
พรเสียก่อน เมื่อใดแล้วจึงทำหรือ
พูดต่อไป
หมายถึงนางวิสาขาได้รบเขตทิศ
ในการให้ท่าน

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. นางสาววิชาเกิดที่ไหน เมื่อไร บิดาชื่อนี้ มารดาชื่อนี้
๒. ทำไมบิดาของนางวิชาจึงย้ายภูมิลำเนา
๓. นางสาววิชาบรรลุนิติภาวะเมื่อไร ในคราวไหน
๔. นางสาววิชาแต่งงานกับใคร เมื่ออายุเท่าไร มีลูกกี่คน
๕. ทำไมนางวิชาจึงย้ายภูมิลำเนามาอยู่ในกรุงเทพฯ
๖. นางสาววิชาสร้างวัดชื่อนี้ และสร้างเสนาสนะที่สำคัญ
อย่างไรไว้ที่วัดนั้นบ้าง
๗. ท่านมีภาระเศรษฐกิจให้รางวัลอะไรเป็นพิเศษแก่นาง
วิชาบ้าง
๘. นางสาววิชาได้พรจากพระพุทธเจ้าอย่างไรบ้าง
๙. นางสาววิชาทำบุญอะไรไว้เป็นพิเศษบ้าง
๑๐. นางสาววิชาเป็นเขตทัศนคติทางไหน
๑๑. มีอะไรบ้างที่ควรหาอย่างนางวิชา

กิจกรรม

ควรชักชวนเด็กให้ช่วยกันจัดหาผ้าอายนำฝนไปถวาย
พระในคราวเข้าพรรษาพร้อมกับชวนกันในดินนั้น ที่เขาทำกัน
เป็นประเพณีอยู่แล้ว ซึ่งแรงให้เด็กทราบว่า ประเพณีนาง
วิสาขาคือเป็นผู้เริ่มทำก่อน เเลวเองให้เด็กฟัง แต่ควรเล่าให้
ฟังก่อนพาไปวัด

บทที่ ๒

หน้าที่ของพุทธศาสนิกชน

หน้าที่ของผู้เป็นชาวพุทธ หรือที่เรียกกันว่าพุทธศาสนิกชน นั้น ได้กล่าวมาแล้วในชั้นต้น ๆ หลายอย่างแล้ว ในบทนี้จะกล่าวถึงหน้าที่ของชาวพุทธ ๓ ประการ คือ

(๑) การทอดกฐิน

(๒) การบรรพชา

(๓) การอุปสมบท

จะขยายความในหน้าที่ทั้ง ๓ ประการนี้เป็นลำดับไป

๑

การทอดกฐิน

กฐิน เป็นคำไทยที่ช่อจากภาษาบาลี แปลว่าไม้สะดึง หมายความว่า การทำจีวรด้วยวิธีเอาไม้สะดึงมาเป็นแบบ ซึ่งผ้าที่แม่สะดึงนั้น คือผ้าจวรที่ทอในไม้แบบ ที่ต้องทำเช่นนั้นก็เพราะเป็นเวลารับทวน ต้องให้เสร็จในวันนั้นคงแต่ชัก กะ ตัด เย็บ ย้อม เป็นต้น ผ่าททำเช่นนั้น เรียกว่าผากฐิน นำผ้าสำหรับให้

พระทำเช่นนั้นไปถวายสังข์ เรียกว่าทอกกฐิน การถวายผ้า
เช่นนั้นเรียกว่ากฐินทาน

กฐิน เป็นพระพุทธานุญาตพิเศษให้ทำเป็นการสงฆ์
เพื่อขยายเขตการทอ การทำวัตรของพระภิกษุสงฆ์พุทธสาวก
ให้ขยายออกไปอีก โดยปรกคเขตการทำวัตรของพระภิกษุสงฆ์นั้น
มีระยะเวลาเพียงเดือนหนึ่งเท่านั้น นับแต่วันแรมค่ำ ๑
เดือน ๑๑ ถึงวันเพ็ญเดือน ๑๒ รวมเวลาเท่า ๆ ๒๙ วัน ถ้า
ได้กรานกฐินในระยะเวลาเพียงเท่านั้นแล้ว เขตการทำวัตรของ
พระภิกษุสงฆ์จะขยายออกไปตลอดฤดูหนาว กรานกฐินก็เป็น
คำที่ออกจากริยาบทลาคหรือทางไม้นั้น คอไซ้ไม้ตะคองนั้น
เป็นแบบวัตร ครึ่งพุทธกาลหรือต่อมา ดังแต่พระศาสดายังอยู่
ในดินทเกศคือนินเคียโบราณ หรือแม้ในต่างประเทศที่พระพุทธ
ศาสนาแผ่ไปถึง เช่นลังกาเป็นต้น ก็ไม่ปรากฏว่าได้ทำอย่างไร
เกี่ยวกฐิน นานจะเป็นเพราะในครั้งนั้นเรื่องกฐินนั้นเป็นเรื่อง
ของพระสงฆ์แท้ ๆ ต่อมาเมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เข้ามาถึง
เมืองไทยในสมัยเมื่อกองลงเป็นหลักแล้วทกรุงสุโขทัย การกฐิน
ได้กลายเป็นประเพณีของบ้านเมือง ประชาชนชาวไทย
คงตนแต่พระมหากษัตริย์ พากันบำเพ็ญกุศลส่วนกฐินทานนั้นเป็น

ประเพณีมาตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของเมืองไทยแล้ว แม้
 บุคคลก็ยังเป็นอยู่ อย่างนั้น กฐินในเมืองไทยเวลานี้มีอยู่ ๓
 ประเภทคือ

(๑) กฐินคัน คือพระกฐินที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จ
 พระราชทานเป็นส่วนพระองค์ตามวักกราษฎรต่าง ๆ ที่ทรงพอ
 พระราชหฤทัย

(๒) กฐินหลวง คือพระกฐินที่เสด็จพระราชทานแก่
 วัดหลวงที่กำหนดไว้เป็นพิเศษบางวัดเช่นวัดพระเชตุพน วัด
 มหาธาตุ ในพระนครเป็นต้น เรียกกันว่า พระกฐินเสด็จพระราช
 ดำเนินอย่าง ๑ พระกฐินที่พระราชทานเจ้านายหรือกระทรวง
 ทบวงกรมต่าง ๆ หรือแก่บุคคลของพระราชทาน ให้นำไป
 ถวายพระสงฆ์ตามวัดหลวงนั้น ๆ เรียกว่าพระกฐินพระราชทาน
 อย่าง ๑

(๓) กฐินราษฎร์ คือกฐินที่ชาวบ้านจัดการทอดกฐินวัด
 นั้น ๆ เป็นส่วนเฉพาะบุคคลบาง เป็นกฐินสามัคคีบาง

ต้นเหตุกฐิน ในครั้งพุทธกาลมีเรื่องเล่าว่า ครึ่งหนึ่ง
 มีพระภิกษุชาวเมืองปาฐาประมาณ ๓๐ รูป มีความประสงค์
 จะเฝ้าพระพุทธเจ้า ซึ่งประทับอยู่ ณ กรุงสาวัตถี ซึ่งเป็นระยะทาง
 ไกลนัก จึงออกเดินทางมา พอถึงเมืองสาเกตซึ่งอยู่ในระยะทาง

ออกประมาณ ๖ โยชน์ก็จะถึงเมืองสาวัตถี พอลงวันเช้า
 พระราชา พระภิกษุเหล่านั้นจะเดินทางต่อไปอีกมิได้ จำเป็น
 จะต้องจำพรรษาอยู่ณเมืองสาเกต ในระหว่างที่จำพรรษาอยู่นั้น
 ก็มีความรอนรอนอยากจะได้พระพุทธรูปเจ้าเขนกำลัง พอลง
 พระอาทิตย์ลงแล้ว ก็มีใครบางคนออกเดินทางจากเมือง
 สาเกตในขณะที่ยังกำลังตกอยู่ ภิกษุบางคนก็ชวนกันนำทางเดิน
 เป็นหล่มเป็นคดเป็นโคลนเปรี๊ยะเขื่อน เมื่อมาถึงกรุงสาวัตถี
 เข้าเฝ้าพระพุทธรูปเจ้า ใ้รับพระพุทธรูปขึ้นถวญตามถ้ำถ้ำถ้ำ
 การเดินทางตามพุทธรูปประเพณีแล้ว พระภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นได้
 โอภาสถึงกรายทอดถึงความตั้งใจของตนและที่ใครบรอนรอนมาเฝ้า
 ให้ทรงทราบทุกประการ

พระพุทธรูปเจ้าทรงเห็นความลำบากของ พระภิกษุทั้งหลาย
 เหล่านั้น จึงยกเป็นเหตุมีพระพุทธรูปอนุญาตให้กราบถวญ ภายใน
 ระยะเวลา ๑ เดือนหลังจากออกพรรษาไปแล้ว

กรานถวญ คือเมื่อใดจะมาพอจะทำไถ่จรรณใด
 หนึ่งใด สังฆพร้อมกันยกให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเพื่อประโยชน์
 แก่การน ภิกษุผู้ใดรับถวญเขาไปทำจรรณใดหนึ่งให้แล้ว

เสร็จในวันนั้น แล้วมาบอกภักษผู้ยกผ้าให้บนเพื่อให้อนุโมทนา
เมื่อบอกผู้ยกผ้าให้บนได้อนุโมทนาแล้ว เรียกว่ากรานกฐิน

ผ้ากฐิน ผ้าที่จะทำเป็นผ้ากฐินได้นั้น เป็นผ้าใหม่ก็ได้
เป็นผ้าที่เคยมีใหม่ก็ได้ เป็นผ้าเก่าก็ได้ เป็นผ้าตกอยู่ตามถนน
หนทางก็ได้ เป็นผ้าที่เขาทิ้งไว้ที่กองขยะหรือในที่ป่าช้าไม่มีเจ้าของ
ก็ได้ ผ้าทั้งหมกนี้ต้องมีประมาณพอจะทำเป็นจีวรผืนใดผืนหนึ่ง
คือพอจะทำเป็นอันตรวาสก (สบง) หรืออุตรวาสก (จีวร) หรือ
สังฆาฏิ อย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

ผ้าที่เป็นองค์กฐิน จะใช้ผาผืนเดียวก็ได้ เป็นผ้าขาว
ซึ่งยังไม่ได้อกก็ได้ ตัดออกแล้วเป็นชิ้น ๆ ก็ได้ เย็บเป็นจีวร
ผืนใดผืนหนึ่งเสร็จแล้วก็ได้ ย้อมเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ได้ ถ้าม
ของอย่างอื่นนอกจากผ้ากฐิน จัดเป็นบริวารกฐินทั้งหมด
บริวารกฐินนั้นมากก็ได้ น้อยก็ได้ มากก็ได้ น้อยก็ได้ ไม่ได้
กำหนดแน่นอน แล้วแต่ศรัทธาของผู้ถวาย ตามทนายมนน
กำหนดถวายบริจา ๔ ซึ่งเป็นเครื่องอาศัยของบรรพชิต คือ
เครื่องนุ่งห่มใดก็ได้ ไตรจีวร บิณฑบาต คือของหนทชยณ ถ้า
ทอดในกาลคอตอนเช้าถึงเพลจะเลียงพระเช้าหรือเพลก็ได้ ถ้า

เป็นนอกรการคอบเพลิงแล้วเป็นต้นไปจะถวายเป็นของแห่งคอบเครื่อง
 ความขาวสารหรือผลไม้เป็นต้น เพื่อกปัยการกระไกรจกทำ
 ถวายในวันต่อไปก็ได้ เสนาสนะพร้อมทั้งเสนาสนูปการณ คอบ
 เครื่องประจำเสนาสนะเช่นบาตร และบริวาร ๘ อันจำเป็นแก่
 พระภิกษุ มุง หมอน ทนอน เสื้อ เป็นต้น เครื่องซ่อม
 เสนาสนะเช่นส่ว ขวาน ค้อน คม กบ เลื่อย เป็นต้น หรือ
 อย่างอื่นใด ที่สถานเสนาสนะบริวาร คือหมากพลู บุหรี่ ยารักษา
 โรค เป็นต้น หรือจะถวายกปัยภณทานเป็นค่าของจกขบเจย
 เหล้านน หรือทั้งสองอย่างก็ได้ จะถวายเป็นสังฆคอบเป็นส่วนรวม
 ของวัดนั้นก็ได้ จะถวายเป็นส่วนเฉพาะแก่ภิกษุสามเณรใด
 หรือจะมีส่วนสำหรับซ่อมแซมวัดใด หรือถวายเพื่อกการศึกษา
 ของภิกษุสามเณรใด บริวารภิกษุ นั้น ควรจกถวายให้ถึง
 สามเณรด้วย หรือจะมีบริวารอย่างอื่นอีกเพื่อแจกจ่ายแก่คนวัด
 หรือคนทมารวมการกฐินโดยทั่วไปก็ได้ เมื่อประมวลความแล้ว
 การจกเครื่องกฐินควรจกคล้ายกับการจกเครื่องเรือนใหม่ตนเอง
 นอกจากนยังมิตรรมเนียมว่า จะต้องมผาหมพระประธาน
 ด้วยผนหนงตามขนาดขององค์พระในวันนั้น ๆ เทียนพระ

ปาทิโมกข์ ๒๔ เล่ม มีขนาดพอที่จะรักในเวลาที่พระสวกพระ
 ปาทิโมกข์ได้จบ และต้องมั่งงาชาวเขียนรูปพระเข้า สำหรับ
 ขกหนาวกเมือทอกแล้วกวย ถ้าเ็นวักคองอยู่ใกล้ลำนน้ำ จะ
 ใช้ของรูปทะชาขกได้ เป็นเครื่องหมายว่าวคนเขาทอกกฐินแล้ว

ตามปรกตทเป็นประเพณีในการ ทอกกฐินน จะนำผ้าป่าไป
 ทอกตามวักต่าง ๆ ทผ่านไปก้วยกได้

ผู้ทอกกฐิน ในเรื่องกฐินนแต่เดิมกเป็นเรื่องของพระ
 โดยเฉพาะ เพราะกฐินเป็นสังฆกรรม คือเป็นกิจของสงฆ์ และ
 เป็นวินัยกรรม คือพอททกจะทำตามวินัย พระผู้ระบกกฐินน
 จะไปแนะนำให้ใคร ทอกแก่คนม่ได้ จะไปขอผ้าเขามา
 กรานกฐินกม่ได้ จะไปขอยมผ้าเขามากรานกฐินกม่ได้ จะ
 ใช้ผ้าทไคมาโดยถูกต้องแต่เก็บไว้คางคนกม่ได้ ต้องไคผ้า
 ในวันนั้น ต้องทำให้เสร็จและกรานในวันนั้น ถ้าทำม่ทัน
 ปล่อยให้ลวงเวลาเป็นเสียมการทนท และทำม่ไคอกในย่น

เมื่อเ็น เชนนง ตกเ็น หนาท ของ พระ จะทอง แลวงหา
 การแลวงหานน ทรงอนุญาตให้แลวงหาโดยวขบงสกล หรือเก็บ
 ผาตเขาทงตามกองขบะ หรือป่าชา หรือทไคทหนงซงแลวงหา

ไม่มีเจ้าของ แล้วถือเอาโดยบังสุกุลสัญญา เก็บพระท่านทำ
 อย่างนั้น ภายหลังคุณผู้สวดมนต์ทราเห็นความลำบากของพระ
 ภิกษุสงฆ์ ประรณนาจะอนุเคราะห์พระภิกษุสงฆ์ ทั้งห้วงบุญกุศล
 แก่ตนและผู้ร่วมการกยตน จึงถือเอาเป็นหนาทระกวาดวายเป็น
 ความสละสลวยแก่พระภิกษุสงฆ์ทั้งที่เห็นอยู่บัดนี้ ผู้ไหนเป็นพระ
 ภิกษุสงฆ์สามเณร หรือบรรพชิตอนประรณนาจะอนุเคราะห์พระ
 ภิกษุสงฆ์ให้ไต่กรานกฐินตามกาล ระจัดการทอดบิณฑบาต
 ในการทอดกฐินนมีธรรมเนียมว่าต้องรองดวงหน้าก่อนเพื่อไม่ให้
 ชากัน เพราะวัดมีรากและวัดหนึ่งบิณฑบาตใดครั้งเดียว
 เท่านั้น เมื่อมีผู้ศรัทธามาก ก็ราคาของรอง เรียกว่ารองกฐิน
 การรองนมีธรรมเนียมว่า ผู้รองก่อนต้องให้โอกาสแก่ผู้ศรัทธา
 มากกว่าตนได้ทอดก่อน วจรองนั้นทำเป็นทำนองประกาศเช่น
 ดังต่อไปนี้ “ข้าพเจ้านายหรือนาง..... (เช่นนายเกษม
 นางบุญศรี ห่วงบุญ พร้อมด้วยลูกหลาน) ประรณนาจะทอดกฐิน
 แก่พระสงฆ์วัดนี้ มองคกฐินอย่างนั้น..... (เช่นมีไตรถวาย
 พระเณรทั้งวัด กยวัตถุขีรยเป็นมูลค่าของคละ ๑๐๐ บาท ถวาย
 เงินซ่อมวัด ๑,๐๐๐ บาท) มีบริวารกฐินอย่างนั้น ...

(แล้วแต่ลงรายการ) มีประมาณเท่านี้... (แล้วแต่ลงรายการ)
กำหนดวันแรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ เวลาเช้า ทอดแล้วเลยงพระเข้า
ขอเชิญท่านทั้งหลายมาช่วยการกศลด้วยกัน หากท่านผู้ใด
มีศรัทธามากกว่าที่กำหนดคน ขอท่านผู้นั้นจงได้โอกาสเพื่อทอด
เทอญ ข้าพเจ้าพร้อมทั้งครอบครัว ยินดีอนุโมทนาพร้อมด้วย

การของนตามปรกติกของเมือเจ้าพระยาแล้ว เขียน
ประกาศข้อความดังกล่าวแล้วติดไว้ในที่เปิดเผย ให้เห็นกันได้
ทั่วไป หรือไปหาท่านสมภารวัดเรียนถามท่านก่อนก็ได้ เพื่อ
ความแน่นอน นับเป็นธรรมเนียมที่ท่านมา ทงนเวนวดหลวง
ไม่ต้องทำเช่นนั้น เพราะเป็นเสมือนได้ของแล้วทุกวัด

เมื่อใดเตรียมพร้อมแล้ว ถึงกำหนดกนาผากฐินก็
บริวารไปยังวัดทงของไว้ การนำไปนั้นจะไปเจียบ ๆ ก็ได้ จะ
แห่แห่นกันไปก็ได้ เมื่อไปถึงแล้ว จะทอดไว้ ณ ที่ใดทงหนึ่ง
แล้วกลบก็ได้ แต่ธรรมเนียมในยศคนไปถึงพักทงศาลาหรือนา
เข้าในโบสถ์แล้วแต่สถานที่จะสะดวกอย่างไร เมื่อพระสงฆ์
ประชุมพร้อมกันแล้ว ก่อนที่จะถวายกฐิน ตามประเพณีของ
วัดกอลอน หวังหน้าผาทอดประกาศแก่คนทั้งหลายเพื่อพร้อม
ทวงน เมื่อพร้อมทวงนแล้ว หวังหน้าผาทอดคนนั้นหันหน้าไปทาง

พระประธานในท่อนนี้ ตั้งนโม ๓ ครั้ง แล้วหันหน้ามาทาง
พระสงฆ์ กล่าวคำถวายเป็นภาษาไทยก็ได้อีก ภาษาล้านนา
หรือทั้งไทยทั้งบาลีก็ได้ ว่าคนเขี้ยวก็ได้อีก ว่าน่านแล้วคนทั้งหลาย
ว่าตามก็ได้อีก ตั้งใจถวายพร้อมกัน หรือจะมีเส้นคายหรือคาย
สายสิญจน์โยงจากผ้าไตรภวนวไปรอบ ๆ ให้ไตรภวนวกัน
ทุกคนในท่อนประชุมกันก็ได้ ไม่มาก็ได้ ขอให้ตั้งใจถวายด้วยกัน
ทุกคน คำถวายแบบต่าง ๆ นั้นดังนี้

คำถวายภาษาล้านนา

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

(๓ จบ)

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ ภจฺจิทฺตํ สํฆสฺส โอโณชยาม.

พุทฺธมฺปิ อิมํ ภนฺเต สปริวารํ ภจฺจิทฺตํ สํฆสฺส โอโณชยาม.

ตติยมฺปิ อิมํ ภนฺเต สปริวารํ ภจฺจิทฺตํ สํฆสฺส โอโณชยาม.

คำถวายภาษาไทย

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย

ยคน ชงผากฐิน กยทงบริวารน แก่พระสงฆ์

แม่เป็นคำรบสอง ... (ว่าข้าหม่อนหนแรก)

แม่เป็นคำรบสาม ... (ว่าข้าหม่อนหนแรก)

คำถวายภาษาบาลีอีกแบบหนึ่ง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

(ว่า ๓ จบ)

อิมํ ภนฺเต สปรีวารํ ภจันตุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม.

ทตฺถิมุขี ... (ว่าซ้ำเหมือนหนแรก)

ทตฺถิมุขี ... (ว่าซ้ำเหมือนหนแรก) แล้วทอ

สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปรีวารํ ภจันตุสฺสํ
ปฏิกุณฺเฑหาคู. อมฺหากํ ทิฆมฺมคํ หิตาย สฺขาย.

คำแปลตอนต้นสามจบเหมือนแบบต้น คำแปลต่อจากตอน
ต้นจบสาม จบ คือทอแก้คำบาลีว่า สาธุ ฯลฯ สขาย. ว่า
ข้าแต่พระสงฆ์ผู้มีเจริญ ขอพระสงฆ์จงกรุณารับ ชงผากฐิน
พร้อมทั้งบริวารของข้าพเจ้าทั้งหลายนี้ เพอประโยชน์ เพอความ
สุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สันกาลนาน เทอญ ฯ

คำถวายภาษาบาลีอีกแบบหนึ่ง

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

(ว่า ๓ จบ)

อิมํ ภนฺเต สปรีวารํ ภจันตุสฺสํ สงฺฆสฺส โอโณชยาม.

สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปรีวารํ ภจันตุสฺสํ ปฏิกุณฺเฑหาคู.

ปฏิศุคเหตฺวา ฯ อิมินา ทุสฺสเสน กจฺฉินฺ อตฺตถตฺตํ อมฺหากํ ทิฆมตฺตํ
หิตาย สฺสขาย.

คำถวายภาษาไทย

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้มีคุณ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวาย
ยศตน ช่งผากฐิน กยทงบวรารณ แก่พระสงฆ์ ข้าแต่พระสงฆ์
ผู้มีคุณ ขอพระสงฆ์จงกรุณารับ ช่งผากฐิน กยทงบวรารณของ
ข้าพเจ้าทั้งหลายนี้ ครนรับแล้ว จงกรานกฐิน ถวายผาณน เพอ
ประโยชน์ เพอความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สันกาลนาน
เทอญ ฯ

เมื่อจบคำถวายแล้ว พระสงฆ์รับสาธุพร้อมกัน องค์
กฐินกยทงบวรารณนี้จะไม่ประเคนพระภิกษุใด จะประเคนก็ใด
ถ้าไม่ประเคน โดยถือว่าถวายสงฆ์เป็นอันหมดหนาทของ
ผู้ถวายแล้ว จะกลบเพียงนิกโก แต่เมื่อจะกลบของแล้วคง
อาการให้พระทราญ เพอพระสงฆ์จะได้ฉันโมทนาตามธรรมเนียม
เมื่อขอนโมทนาแล้วจึงกลบ

ถ้าจะประเคนเพียงยกผาของคกฐินนั้น ประเคนองค์ที่ ๒
หรือองค์ใดของคกฐินทศาคคระนี้จะไม่ใช้ของคครอง บวราร
นอกนนั้นกไวก่อน ถ้าจะกลบเพียงประเคนทั้งหมด ถ้ายังไม่กลบ

รอฟังพระสงฆ์สมมุติกันแล้วทำอุปโลกนกรรม คือประกาศ
 สังฆเพณมอชฎากฐินนั้นให้ภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเป็นประธานกฐิน
 ที่เราเรียกกันว่าครองกฐิน คำตกลงในเบื้องตนเรียกว่า
 อุปโลกนกรรมแล้วประกาศเป็นญัตติ ต้องทำเป็นภาษาบาลีเป็น
 วินยกรรม คำประกาศภาษาบาลีเรียกว่าญัตติทุกขยกรรม เมื่อ
 จบกรรมวาจาแล้ว หัวหน้าพวักขณผู้ร่วมการกฐินทั้งหมด
 ให้ช่วยกันถวายของบริวาร สิ่งใดเป็นของจักไวเฉพาะภิกษุ
 สามเณรก็ถวายตามงานนั้น สิ่งใดเป็นของกลาง ก็พวงจก
 ตามงานนั้น หรือจะถวายเป็นใบปลิวารณา โดยจำแนกสิ่งของ
 ไว้นั้นหนึ่งสี่กโค เมื่อพระเถระเสร็จแล้ว พระสงฆ์อื่นโมทนา
 ทายกทั้งหลายพวงจกใจรวกนาตามธรรมเนียมเพียงเท่านั้นเป็น
 เสร็จพอกฐิน สำหรับทายกผู้ถวายต่อจากนั้นเป็นหน้าที่ของ
 พระสงฆ์จะพวงกรานกฐิน

ถ้าผาตถวายนั้นยังไม่สำเร็จรูป พระภิกษุสงฆ์ต้อง
 ช่วยกันทำจวร สำเร็จเมื่อไรท่านผู้ครองพึงแจ้งให้พระสงฆ์
 ประชุมกันอนุโมทนา

ถ้าผานนทายกผู้ถวายทำสำเร็จรูปแล้ว ก็ทบทพระจะต้อง
 ทำจวรไม่มี ท่านผู้ครองก็ดำเนินการกรานแล้วแจ้งให้พระสงฆ์
 อนุโมทนา

เมื่อพระสงฆ์ไคชนโมทนาแล้วในวณัน ชอว่าพระสงฆ์
ไคกรานกฐินแล้ว ย่อมไครบอานสังสคผลตหรือประ โยชน
ตามพระพุทธานุญาต เปนอันเส็จพิศสำหรับพระสงฆ์

การถวายกุฐินนัตถาทำอย่างยากเย็นซึ่งถือว่าไคยบุญมาก
เรียกว่ากุฐิน นีนัยมว่าตองเกยผายในวันนั้น เามาขณมา
กรอทำเป็นเส้นค้าย ทอให้เป็นผืนผ้า ซึ่งพอที่จะทำเป็นจวร
ผืนโคผืนหนึ่งไค ถวายพระเพื่อให้ท่านไคกรานกุฐินให้เสร็จ
ในวันนั้น อย่างนั้นเรียกว่ากุฐิน กุฐินนีนัยมความนินย
ของผู้ถวายเองไม่มีในพระวินย ผู้ปรารภบุญมากเป็นพิเศษ
และแสดงอภินหารของผู้ถวาย หรือสมภารวักคย การถวาย
กุฐินนีน ถ้าถวายอย่างตามปรกตทเย็นอยู่ไคมากนั้นเรียกว่า
มหากุฐิน หรือเรียกว่าทอคกุฐินเท่านั้น ทเรียกว่าทอค
หมายความว่า เก็บการถวายกุฐิน ผู้ถวายนำผ้ากุฐินไปวาง
ไว้ในวัดไคมีไค้พระเคนให้ไคหรือไค้ชอกให้รู้ วางทอไคไว้
อย่างเกยวักบทอคผ้าบา หรือทอคผ้ายงสู่กลนเอง แต่
ภายหลังมา นคให้พระทราบ พระจกการค้อนรับผไปทอค
เลยกลายเป็นถวายไคยวักพระเคนอย่างททออยู่ในขณ แต่
ชอเก็บคตทออยู่ เรียกว่าทอคกุฐินอยู่ตามเก็บ การทอคกุฐิน

เป็นทานอันไพศาลมผลมาก ทั้งผู้บริจาคและผู้ช่วยชวนชวน
กล่าวโดยตรงมี ๓ ประการ คือ (๑) กำจัดความโลภใน
วัตถุที่บริจาคนั้น (๒) กำจัดความโกรธเพราะได้ฟัง
อนโมทนาบุญนั้น (๓) กำจัดความหลงเข้าใจผิด เพราะทำ
ด้วยมือของตนเองในบุญนั้น แม้ยังไม่เกิดขาด ก็ยังทำให้
เบาบางลงได้ ย่อมได้ความสนใจในการทำของคนนั้น

ขอควรกำหนด

พุทธศาสนิก	ผู้นบถพระพุทธศาสนา
ทอดกฐิน	คือการนำผ้ากฐินไปถวายพระสงฆ์
ผ้ากฐิน	ผ้าที่ทงใจถวายให้เป็นผ้ากฐิน
จิวรการ	การทำจิวรของพระ
จิวรกาล	เขตกำหนดระยะเวลาทำจิวร
พุทธกาล	ระยะเวลาที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์
กฐินทาน	การทอดกฐิน
กฐินหลวง	หมายถึงพระกฐินที่พระเจ้าอยู่หัวทรงทอดเอง หรือพระราชทานให้ใครทอดในวัดหลวง
กฐินต้น	หมายถึงเอาพระกฐินที่พระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปพระราชทานด้วยพระองค์เองในวัดราษฎร์
กฐินราษฎร์	หมายถึงถึงกฐินที่ประชาชนทอดในวัดราษฎร์
ปาฐา	ชื่อเมืองเอกในแคว้นมัลลละ นัยหนึ่งว่าเป็นชื่อเมืองปาวา ซึ่งอยู่ในแคว้นมัลลละ

๖๕
 ชอเมืองทชนญชยเควรมูทงหลกแหลง
 ลงทนนแลวทอมากลายเปนเมือง

การคขนรขขข

พจนกน

๒ ๕๒
ผ้าขบถ คอผ้านางของพระ

๒๕ ๕ ๒ ๑
ฉาววร คอฉาหมของพระ

๒๒ ๕๒
ผาชันในหน้าเวลาหนาว หรือผาพัด

เครื่องจาเป็นสำหรับชีวิตของพระไท

แก้ (๑) จว^๕ว เ^๕ตรอง^๕นัง^๕หม (๒)

ปัญหาขาด ของฉัน (๓) เสนาสนะ

ทออาศัย เชนกฏ (๕) เกสัชชกริกขาร

๔๒ ขยายของกันโรคและรักษาโรค

ชนวนยทพระเจทองสวคในทประชม

สงฆมทกกงเคอน

หมายถง ผาตไม มจาชอง หวงแหน

ทั้งตาม^๑ ขา^๒ ข้าง^๓ ตามถนนหินทาง

บ้าง ประเพณีการทอดผ้าป่ามีมาแต่

๒
ครองพุทธกาล ในครองทพระพุทธรเจ้า

ยังมีไททรงอนุญาตให้ภิกษุรับจวรจาก

ชาวบ้าน แต่ทรงอนุญาตให้ภิกษุ
 แสวงหาผ้าบังสกุลคอตีเขาหรือซาก
 ศพ หรือผากเขื่อนฝักปรก เขามา
 ซักย้อมนาฬาคทาจิรวร และสรงน้ำห่ม
 ชาวบ้านที่ปรารภนาฬาคทาจิรวรให้ภิกษุ
 ตามพุทธบัญญัติไว้แก่คณาจารย์
 แก่ภิกษุไปทรงไว้ตามทศทาง ๆ จึงได้ชื่อ
 ว่า ผ้าบา

สังฆกรรม

ประเคน

กิริยาของสงฆ์

กิริยาที่ชาวบ้านถวายของพระ การ
 ประเคนทอดกฐินประกอบด้วยองค์ทั้ง
 (๑) ของนุ่งเป็นของทมิฬมยุร
 คนเคียวยกขึ้นไว้ (๒) ผู้ประเคน
 ต้องอยู่ในหัตถ์ถวาย คือกางพระ
 ประมาณไม่เกินศอกหนึ่ง (๓) ผู้ให้
 ต้องน้อมตัวลง ให้ด้วย ความเคารพ
 และ ผู้รับก็ควร รับด้วย ความเคารพ
 สำหรับผู้ให้เป็นหญิงพวงวามของนุ่งลง

บนผาทพระทอคมารบ ไม่พวงวามใน
มอทาน

อนูโมทนา

แปลว่าพลอยยินดี หมายความว่า
ยินดีในความดีของคนอื่น ในตน
หมายถึงพระโศกสโหพร ผู้ฟังพระ

กรวดนา

อนูโมทนา เรียกว่าผู้รับพร
เมื่อใดถวายบุญแล้ว ก็แบ่งบุญให้คนอื่น
มีส่วนในบุญนั้นด้วย หรือทำด้วยตั้งใจ
ให้คนอื่น คือแผ่ส่วนบุญ

ผ้าไตร

หมายถึงผ้าสามผืน คือ (๑) ผ้าบัง
(๒) ผ้าห่ม (๓) ผ้าเช็ดหน้า ห่อ
ผ้าทาบ ห่อแววของท่านว่า สิบ
(อินทรวาสก) จีวร (อชฺฐาสก)
ผ้าทาบหรือผ้าเช็ดหน้า (สังฆาฏี)

สายสัญญาณ

หมายถึงเส้น สาย ทโยงจากบาตรนำ
มนต์สำหรับใช้ในการรตนามนต์ เพอ
นามนต์ไหลไปตามสายนั้น เคย
ใช้โยงจาก องค์พระไป ยังบาตรนำ
มนต์สำหรับพระสวดมนต์ และใช้

วงล้อมสถานที่เช่นยานหรือบริเวณพ
มณฑล หรือใช้ในการรอนเช่นโย
จากของทะเลว้าย เพื่อให้ทุกคนได้
ว้ายโดยหมายความว่า ผู้บดคายสาย
สัญญาณเทากบขของนั้น

สมมุติกัน

คอบอกให้พระสงฆ์ทราบว่า บคนกฐิน
ของสงฆ์เกิดขึ้นแล้ว พระสงฆ์
ปฏิบัติอย่างไร

อปโลกนกรรม

ประกาศตกลง มอญ ผักกฐิน ให้ภิกษุ
สามารถไปกราน เป็นชนต้น

กรานกฐิน

เฉพาะองค์ครองคอกกตไกรบ มอญ
จากพระสงฆ์ให้เป็นผกานน ท้อง
ทางทองแตรบผาไป ท้องซัก กะ ตก
เย็บ ยอม เป็นผาผนโกลนหนกค
เป็นสียงกัไก จวรกัไก สงฆาฏกัไก
ถอนผาผนเกาทะม แทน นน ออกแล้ว
อริยฐานผาใหม่แทน เสร็จแล้ว
ประชุมสงฆ์ ประกาศให้พระสงฆ์
ทราบถึงกฐินทำเสร็จแล้ว ขอให้

พระสงฆ์^๑นั้น^๒โมทนา^๓โดย^๔วชิ^๕น^๖ เรียกว่า^๗
 กราน^๘กฐิน^๙ของ^{๑๐}ผู้^{๑๑}ครอง^{๑๒} แต่เฉพาะ^{๑๓}
 พระสงฆ์^{๑๔}ทั้งหมด^{๑๕}เมื่อ^{๑๖}ไตร^{๑๗}ราย^{๑๘}ตาม^{๑๙}แจ้ง^{๒๐}
 ความ^{๒๑}ของ^{๒๒}ท่าน^{๒๓}ผู้^{๒๔}ครอง^{๒๕}นั้น^{๒๖}แล้ว^{๒๗} เห็น^{๒๘}กั^{๒๙}
 ญ์^{๓๐}สำ^{๓๑}เรา^{๓๒}มา^{๓๓}ควั^{๓๔}ย^{๓๕}ค^{๓๖} ก็^{๓๗}พร^{๓๘}อม^{๓๙}กัน^{๔๐}อน^{๔๑}
 โมทนา^{๔๒}ค^{๔๓}อย^{๔๔}อม^{๔๕}ร^{๔๖}ับ^{๔๗}การ^{๔๘}กราน^{๔๙}ของ^{๕๐}ท่าน^{๕๑}ผู้^{๕๒}
 นั้น^{๕๓}ว่าเป็น^{๕๔}การ^{๕๕}กราน^{๕๖}อัน^{๕๗}ชอบ^{๕๘}แล้ว^{๕๙} โดย^{๖๐}
 วชิ^{๖๑}น^{๖๒}เรีย^{๖๓}กว่า^{๖๔}การ^{๖๕}กฐิน^{๖๖}ของ^{๖๗}สงฆ์^{๖๘}

จุล^๑ก^๒ฐิน^๓

ก^๑ฐิน^๒ท^๓ต^๔อง^๕ทำ^๖อย่าง^๗ยาก^๘เย็น^๙ หมาย^{๑๐}
 ความ^{๑๑}ว่า^{๑๒}ต้อง^{๑๓}รับ^{๑๔}ทำ^{๑๕}ให้^{๑๖}เสร็จ^{๑๗}ทัน^{๑๘}เวลา^{๑๙}
 เย็น^{๒๐}พ^{๒๑}ริ^{๒๒}ให^{๒๓}ญ^{๒๔}ไ^{๒๕}โต^{๒๖}มาก^{๒๗}ต้อง^{๒๘}มี^{๒๙}ความ^{๓๐}
 ส^{๓๑}ำ^{๓๒}ค^{๓๓}ค^{๓๔}ส^{๓๕}ม^{๓๖}ค^{๓๗}ร^{๓๘} พร^{๓๙}ก^{๔๐}พร^{๔๑}อม^{๔๒}กัน^{๔๓}จริง^{๔๔} ๆ^{๔๕}
 ต้อง^{๔๖}พร^{๔๗}อม^{๔๘}กัน^{๔๙} ท^{๕๐}ง^{๕๑}กาย^{๕๒}ท^{๕๓}ง^{๕๔}ใจ^{๕๕}ท^{๕๖}ง^{๕๗}จ^{๕๘}ำ^{๕๙}นวน^{๖๐}
 คน^{๖๑}ค^{๖๒}อง^{๖๓}มาก^{๖๔} ท^{๖๕}ง^{๖๖}ผ^{๖๗}ม^{๖๘}อ^{๖๙}ค^{๗๐}อง^{๗๑}เย็น^{๗๒} ท^{๗๓}ง^{๗๔}ค^{๗๕}าง^{๗๖}
 ค^{๗๗}อง^{๗๘}ร^{๗๙}ุ^{๘๐}ห^{๘๑}นา^{๘๒}ท^{๘๓}ของ^{๘๔}ตน^{๘๕} ไม่^{๘๖}ค^{๘๗}อง^{๘๘}ก^{๘๙}ล^{๙๐}่า^{๙๑}ว^{๙๒}ถึง^{๙๓}
 การ^{๙๔}แก^{๙๕}ง^{๙๖}แย^{๙๗}่ง^{๙๘}ก^{๙๙}น^{๑๐๐} หรือ^{๑๐๑}เก^{๑๐๒}ย^{๑๐๓}ง^{๑๐๔}ก^{๑๐๕}น^{๑๐๖}ท^{๑๐๗}า^{๑๐๘}เล^{๑๐๙}ย^{๑๑๐}
 แม^{๑๑๑}แต่^{๑๑๒}เพ^{๑๑๓}ย^{๑๑๔}ง^{๑๑๕} จ^{๑๑๖}ะ^{๑๑๗}ค^{๑๑๘}อง^{๑๑๙}ร^{๑๒๐}อ^{๑๒๑} พ^{๑๒๒}ง^{๑๒๓} ค^{๑๒๔}ำ^{๑๒๕}ส^{๑๒๖}ง^{๑๒๗}ก^{๑๒๘}อน^{๑๒๙}
 เ^{๑๓๐}ท่าน^{๑๓๑}น^{๑๓๒}ก^{๑๓๓}ไม่^{๑๓๔}ท^{๑๓๕}น^{๑๓๖}แล้ว^{๑๓๗} ค^{๑๓๘}ว^{๑๓๙}ย^{๑๔๐}เห^{๑๔๑}ก^{๑๔๒}น^{๑๔๓}ค^{๑๔๔}อง^{๑๔๕}

มีความปรกพร้อมกันจริง ๆ ที่ทรง
อนุญาตกฐิน ก็ทรงมุ่งความสามัคคี
เป็นสำคัญประการหนึ่ง

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. กฐินคืออะไร หมายความว่าอย่างไร
๒. ผากฐิน คือผาอย่างไร
๓. จะเอาผาเก่า ๆ ไปทอดกฐินจะได้ไหม
๔. ขริวารกฐิน คืออะไร ยกตัวอย่างประกอบ
๕. มีละคร ลิเก ผลของกฐินเป็นขริวารกฐินด้วยหรือไม่
๖. จำเป็นต้องแห่กฐินด้วยหรือไม่
๗. ผาใดคือผาอะไรบ้าง
๘. การรองกฐินนั้นทำอย่างไร
๙. จะเอาผาไปวางไว้ทั่วคณเฑาะฯ แล้วกลับเสียจะเป็นทอดกฐินหรือไม่
๑๐. ผากฐินนั้น จะไม่ประเคนพระจะได้ไหม
๑๑. ผากฐินนั้น ถ้าจะประเคน ต้องประเคนองค์ไหน
๑๒. คนเห่ทุกพระพุทธรูปเจ้าทรงอนุญาตกฐินนั้นได้อย่างไร
๑๓. รุกฐินนั้นอย่างไร
๑๔. ทอดกฐินคืออะไร

๑๕. วันสำหรับทอดกฐิน^๑ มหัทธกฐิน^๒ ตั้งแต่วันไหน
ถึงวันไหน
๑๖. บอกเครื่องกฐิน^๑ อย่างเต็มที่มาให้ทราบ

กิจกรรม

ครูควรพาเด็กไปดูเขาคี^๑เครื่องกฐิน ไปดูเขาทอดกฐิน
ควรชี้ให้เด็กดูเป็นตอนๆ ตอน ๑ เครื่องกฐิน^๑ โดยเฉพาะ
บริวารกฐิน^๒ เทาทำเป็นและเพิ่มเติมตามศรัทธา ตอน ๒ วิธ
ทอดกฐิน^๑ ชวนให้เด็กโตกล้าว่าคำถวายร่วมกับชาวยาน ให้เด็กได้
โอกาสเห็นโดยตลอดและชัดเจน และบอกให้เด็กเข้าใจด้วย
ตอน ๓ ญะพระท่านทำ ฟังพระอนโมทนาให้เข้าใจเรื่องตลอด

การบรรพชา

บรรพชา แปลว่า ออกตัว หมายความว่าออกหมด
 ค้อออกจากบ้านไปถือเพศนักษวช้อยู่ป่า ไม่ทำอย่างชาวบ้านเขา
 ทำกัน ไม่มีอาชีพ ไม่มีลูกเมีย ไม่มีบ้าน ไม่มีทรัพย์สมบัติ มีแต่
 ตัวเท่านั้น อาศัยอาหารที่เขาแบ่งให้พอเลี้ยงชีวิตไปมอหนึ่ง ๆ
 ถ้าไม่มีใครให้ก็กินลูกไม้รากไม้พอประทังชีวิต มีเครื่องนุ่งห่ม
 เฉพาะทกกดวอย คอผเพียงสามผเท่านั้น ไม่ผผนท
 อาศัยอยู่ตามโคนไม้ ตามถ้ำตามเขา หรือเรือนทวางกลางป่า
 เจ็บไข้อาศัยยารธรรมชาติหรือยาที่หมอเขาให้ ช่วยทำ
 ประโยชน์แก่คนทั่วไป มีชีวิตอยู่เพื่อประโยชน์แก่สาธารณะ
 เท่านั้น เรียกว่า วัช ว่า บวช

แต่ในขณการบวชมีหลายวิธีด้วยกันตามลัทธิของศาสนา
 นั้น ๆ จะกล่าวเฉพาะการบวชตาม ลัทธิ ของ พระ พุทธ ศาสนา
 เท่านั้น คำว่า บรรพชาในตนและในปัจจุบนน หมายถึงการ
 บวชเณรหรือบวชเป็นสามเณร การบวชเณรนั้นความประสงค์
 เกิดแก่ชน เมื่อมีเด็กอายุยังไม่ถึงบวชพระได้จะมาอยู่กับพระ
 พระจะเลี้ยงเด็กเช่นนั้นไว้ก็ไม่สะดวก เพราะพระไม่มีครัวและ

ไม่มีอาชพอย่างใดๆห็น ต้องบิณฑบาตเลี้ยงชีพ เมื่อจำของ
รับไว้ จึงเกิดปัญหาขึ้นว่าเราทำอย่างไร ในที่สุดก็ตกลงให้
บวชเป็นเณร

ศกบวชเณรองค์แรกคือพระราหุล เรืองมว่าเมื่อพระ
พุทธเจ้าเสด็จกรุงกบิลพัสดุ์ ครั้งแรก พระนางพิมพาปรารถนา
จะใกล้ชิดสมบติ อันเป็นมรดกของพระพุทโธเจ้ากรุงมรวาส
จึงส่งเจ้าชายราหุลโอรสในพระองค์ท่าน ซึ่งมีพระชนมายุ
เพียง ๗ ขวบเท่านั้นไปเฝ้า เพื่อทูลขอสมบัตินั้น พระพุทโธเจ้า
ทรงรำพึงว่า ถ้าเราจะให้โลกียสมบติ อย่างดีก็ทำให้สุขแต่
เพียงชั่วระยะเวลาในชาตินี้เท่านั้น ยิ่งกว่านั้นก็ไม่ตกลงจะให้
โทษให้ของทุกขที่รบกวนทั้งชีวิตและล้มปรายภพก็ได้ และ
เป็นสมบติที่ไม่มั่นคงถาวรอะไรเลย แต่ถ้าเราให้โลกุตระสมบติ
แก่เธอ ก็จะเป็นประโยชน์ให้เกิดขึ้นที่สุขตลอดไป จึงทรงมอบให้
ท่านพระสารบุตรจัดการในเรือน พระสารบุตรรับพระพุทโธมา
แล้วพิจารณาหาวิธีการที่จะรับเจ้าชายราหุลเข้าไปใน วัดกบิลกษุ
สงฆทั้งหลาย เลือกลงวัดที่ระของให้บวช แต่จะบวชเป็น
พระอายุก็ยังไม่ถึง ๒๐ ปีบริบูรณ์ จึงกราบทูลปรึกษา ไปรตให้
ยกวชิบวชพระด้วยคัสถรณคณุปสัมปทา มาเป็นวชิบวชเด็ก

เป็นอาจารย์ใหญ่บรรพชา ฝากให้ท่านช่วยอุปการะ เมื่อท่าน
 รัชแล้ว ท่านจะผูกหัดวิชาบวช เช่นผูกหัดขานนาค ผูกขัน
 เกิน นัง นอน ตลอดดึกจน ภายหลัง เป็นต้น เพื่อให้เป็น
 สามเณรทุกเมื่อบวชแล้ว เมื่อท่านอาจารย์เห็นสมควรแล้ว
 จึงกำหนดวันบวชใหม่ระยะพอเทียบตามารการะจัดการ บอกราช
 มัตร์ไต่ถามกัน ถึงวันกำหนดท่านจะจัดการปลงผมแก่กัน ใน
 การปลงผมนั้นตามปรกติให้พระเป็นผูกเป็นคนแรก หรือให้
 บิคามารดา โดยเฉพาะในการบวชเณรนั้น มักจะให้มารดา
 เป็นผูกคผมหรือจกมิกโกนปลงผมเป็นคนแรก ต่อจากนั้นก็ให้
 ช่างปลงผมแทนตนจนเรียบร้อย ให้บิคามารดาเป็นผู้ช้อนน้ำให้
 แล้วให้เทกนนั้นงุ่มหมัฟขาว ถอดออกไม่ขยับเขยื้อน บิคามารดา
 ญาติมิตรช่วยกันถอดเครื่องบริขารมีไตร บาตร เป็นต้น กับ
 เครื่องสักการะ สำหรับถวายพระ นำเทกนนั้นเข้าไปในโบสถ์
 ให้ข้าพระรัตนตรัย เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว ให้
 เทกนนั้นถอดเครื่องสักการะและผ้าไตรเข้าไปหาท่านอาจารย์ถวาย
 สักการะแล้วกราบแทบเท้าพระสงฆ์ อัมไมตรีนั่งคุกเข่าท้าวพรหม
 ประนมมือ กล่าวคำขอบรรพชาในท่ประชุมพระสงฆ์จบแล้ว
 ท่านอาจารย์จะสอนเทกนนั้นตามควร ท่านอาจารย์จะมอบผ้าไตร

ให้ออกมาครอง ครองเสร็จแล้วกลับเข้าไปหาท่านอาจารย์
 กราบลง กล่าวคำขอสวณและศีล ท่านอาจารย์ให้สวณ
 ได้ก่นนรยสวณเรียบร้อยแล้วสำเร็จ ความ เป็น สาม เณร เพียง เท่านั้น
 แล้วรีบคิดต่อไปจนจบแล้วกราบเท้าพระสงฆ์ กล่าวคำขอนิสัย
 ในท่านอาจารย์ ท่านให้นิสัยแล้ว กราบลงถวายสักการะ
 พระสงฆ์ที่ประชุม นั้น พระสงฆ์อนโมทนา สามเณรกรวดน้ำ
 ประนมมือฟังพระอนโมทนาจบแล้ว กราบแทบเท้าพระสงฆ์
 ๓ คน เป็นเสร็จพิธีบรรพชาเพียงเท่านั้น

ข้อควรกำหนด

บรรพชา	ในต้นหมายความว่า ขวชนเณร
สามเณร	หมายความว่า พวกพระ
พระราหุล	เป็น โอรสของ พระพุทธเจ้าเมอครั้ง ครองมรวาส
โลกียสมบัติ	สมบัติของโลก เช่นเงินทองเป็นต้น
โลกุตระสมบัติ	หมายถึง มรรคผลนิพพาน
พุทธานุต	หมายความว่า พระคำรัสสั่งของ พระพุทธเจ้า
ติสรณคณูปสัมปทา	วิชยวช พระที่โปรดให้พระสาวกรับ บุคคลเข้าบวช เป็น พระใน ตอนปฐม โพธิกาล ต่อมาอีกเป็น วิชยวช สามเณร
ญัตติจตุตถกรรม	วิชยวชพระ ที่โปรดให้เป็นอานา ของสงฆ์ ในการรับบุคคลเข้าบวช เป็นพระ ยังใช้อยู่ในบัดนี้
เณร	คำเรียกย่อมาจากคำ สามเณร ผู้ที่ จะบวชเณรนั้นต้องมอายไม่ต่ำกว่า ๗ ปี ไม่เกินกว่า ๒๐ ขวบบริบูรณ์

ขอนิสัย
ให้นิสัย

หมายความว่า ขอมอบตัวเป็นลูกศิษย์
หมายความว่า ขอมริบเป็นอาจารย์

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. คำว่า บรรพชา แปลว่าอย่างไร หมายความว่า
อย่างไร

๒. คำว่าสามเณร หมายความว่าอย่างไร

๓. คนเช่นไรจึงจะบวชเป็นสามเณรได้

๔. คนไหนวกแต่กำเนิด จะบวชเณรได้หรือไม่

๕. คนเป็นโรคติดขัดเช่นโรคเรื้อนจะบวชได้หรือไม่

๖. ผู้ปรารถนาจะให้ลูกบวชเณร จะต้องปฏิบัติ
อย่างไรบ้าง

๗. ผู้บวชสำเร็จบวชจะเป็นสามเณรเมื่อถึงตอนไหนของ
วัน

กิจกรรม

ควรพาเด็กไปช่วยงานบวชเณรในวัดใดวัดหนึ่ง อธิบาย
ให้เด็กเห็นเป็นอย่างไร ไป ทักทายและทักทายครูของบวร
ครูของสังการะ การปลงผม การขอบรรพชา ถ้าจะให้เต็ม
รูปทศมาขวณมแหควย งามพาไปกุศลทศมาขวณมในพระนคร
เพราะทำเป็นกิจประจำสัปดาห์

การอุปสมบท

ตั้งแต่ครั้งโบราณมาจนบัดนี้ มีคนจำพวกหนึ่งพอใจจะ
ชักชวนให้ประพฤติธรรม กว้างเข้าใจว่าเป็นประโยชน์แก่
ประชุมชนหมู่ใหญ่ ทำชีวิตของตนไม่ให้เป็นหมัน คนจำพวกนี้
มีหลายประเภทด้วยกัน ทนว่าเป็นชนเขมมยอกัน ไต่แก
พวก ทายม สละ ทรพย สมบัติ ยศศีกกบุตรภริยาญาติ มิตร และ
ความสุขส่วนตนเสีย ประพฤติตนเป็นนักบวชเที่ยวสั่งสอน
ประชาชน ชักชวนให้ประพฤติธรรมทศนนั้นบดเห็นดี มีคน
นับถือมากไต่รับยกย่องว่าเป็นศาสดา คำสอนของคนเขมนั้นมาก
นยมนับถือสืบมาคหว่าเป็นลทธิหรือศาสนา

พระพุทธเจ้าของพวกพุทธบริษัท ก็เป็นพระองค์หนึ่ง
ในคนจำพวกนั้น พระองค์ประสูติในสกุลกษัตริย์เป็นรัชทายาท
และพระองค์ครองไต่ ครอบครองสมบัติสยบออกไปอนจะเป็นทางที่ทำ
ประโยชน์แก่คนผู้อยู่ไต่ปกครองไต่มากอยู่เหมือนกัน แม้เช่น
นั้นก็ยังพอพระทัยในทางเป็นผูสั่งสอนประชาชน มากกว่าเป็น
พระเจ้าแผ่นดิน ชอนเป็นเหตุอย่างหนึ่งให้พระองค์ทรงผนวช

เป็นธรรมชาติของสัตว์ที่ประสงค์เช่นนั้นและจะต้องคิดตัดสินใจ
 ว่า จะเข้าช่วยผู้อื่นที่คงจะอยู่แล้ว หรือจะทำเองโดยลำพัง
 ในชั้นแรกพระองค์นั้นอมพระทัยไปในทางที่เข้าเป็นพวกช่วยท่าน
 ผ่อน และไต่เสด็จเข้าไปอยู่ในสองสำนัก แต่ไม่พอพระทัย
 ในลัทธิของท่านอาจารย์ทั้งสองนั้น ภายหลังทรงพระดำริ
 จะทำตามลำพัง เมื่อเป็นเช่นนั้นก็จะอยู่เองที่ระบอบที่คิด
 สิ้นใจให้แน่นอนลงไปว่า จะเอาทางไหน ทรงค้นคว้าสอยสวน
 ไปถึงได้ทรงพบหลักธรรมอันเป็นความบริสุทธิ์เป็นมูลแห่งความ
 กตัญญูหลาย เมื่อแนพระทัยแล้ว จึงทูลพระองค์ให้บริสุทธิ์ก่อน
 ทรงสั่งสอนผู้อื่นในทางนั้นต่อไป

ในชั้นต้นทรงสอนพวกนักบวชด้วยกันก่อน เมื่อมีผู้เชื่อ
 ถอดและขอเข้าเป็นพวกด้วย ก็ทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุด้วยพระ
 วาจาว่า เป็นภิกษุมาเถิด เพียงเท่านั้นก็เป็นที่พอใจแล้ว
 ห่ม การบวชอย่างนั้นเรียกว่า เชื้อหลักขออุปสมบท คืออุปสมบท
 ด้วยทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุ เมื่อมีสาวกมากขึ้น พระองค์จึง
 ให้แยกย้ายกันไปประกาศธรรมในบ้านเล็กเมืองน้อย ครั้นมี
 ผู้เลื่อมใสสมัครจะบวชบ้าง พระสาวกเหล่านั้นก็พาคนเหล่านั้น

มาเฝ้า เพอไต่ รขอนุญาตให้เษนพระบางตามธรรมเนียมไทย
ทรงอนุญาตมากอน

ต่อมาพระพุทเจ้าทรง พระดำริเห็นความลำบากของ
พระสวักขณามานและคนผู้ตามมานั้น เพราะทางกันดารไปมา
ไม่สะดวก จึงทรงอนุญาตให้พระสวกรับเข้าห่มไคเอง แต่เปลี่ยน
วิธีรับเป็นอย่างอื่น ไม่ให้ทำตามอย่างพระองค์ ทรงกำหนด
ให้พระบวชนั้น ปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาละ ถือเพศ
อย่างพระก่อนแล้ว เปลี่ยนวราภัสสรงตนถึงพระรัตนตรัยเป็น
สรณะ ถวายอาหารเคาพรียง ๆ เพียงเท่านั้น ถิซชื่อว่าเป็นการ
รับเข้าบวชเป็นภิกษุไคเหมือนกัน การบวชอย่างนั้นเรียกว่า
กัสรณคมนุปลัมปทา อุปสัมปทด้วยถึงสรณะสาม

ครั้นกาลล่วงมา พระศาสนาแพร่หลายกว้างขวางออกไป
มีคนนับถือมากอน พุทธบริษัททั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งชาย
ทั้งหญิง พระพุทเจ้ามีพระพุทประสงค์จะทรงประภิชฐาน
พระศาสนาให้เป็นหลักฐานมั่นคง พระองค์ทรงมุ่งประโยชน์
ของประชาชนยิ่งกว่าผลประโยชน์ส่วนพระองค์ จึงทรงอนุญาต
มอให้พระสงฆ์เป็นใหญ่ในการบริหารคณะ

สงฆ์นั้นไม่ใช่ภิกษุเฉพาะรูป ทั้งคนสามัญเข้าใจกันอยู่
ภิกษุหลายรูปประชุมกันเป็นหมู่ เพื่อกำกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง
เหมือนประชุมแห่งพวกสมาชิกของสมาคมต่าง ๆ ย่อมมีองค์
เป็นกำหนดสำหรับกันนั้น ๆ ซึ่งมานาจารย์ช่วยกันนั้น ๆ ให้
สำเร็จได้ ก็โดยมากต้องการสงฆ์ภิกษุจำนวน ๕ รูปเป็นสงฆ์
สงฆ์ภิกษุห้าคนเรียกภิกษุจตุรค แต่ก็มีบางอย่างที่ต้องการสงฆ์
ภิกษุจำนวน ๕ รูปบ้าง ๑๐ รูปบ้าง ๒๐ รูปบ้าง สงฆ์ภิกษุ
ห้าคนนั้นเรียกว่า ปณฺฑิตจตุรคพวก ๕ จตุรค พวก ๑๐
จตุรค พวก ๒๐ ตามควรแก่กรณีนั้น ๆ

ต่อมาถึงขั้นอุปสมบท คือการรับคนเข้าหมู่จึงเป็น
หน้าที่ของสงฆ์ภิกษุของทางภิกษุอย่างหนึ่ง พระพุทธเจ้าทรงก
การประทานอุปสมบทด้วยพระองค์เองเสีย และทรงยกเลิกการ
ให้อุปสมบทของพระสาวกเสียด้วย ทรงอนุญาตให้สงฆ์ทำด้วย
วิธีที่เรียกว่าญัตติกุคคฤกรรมอุปสมบท คือภิกษุประชุมครบองค์
กำหนดในเขตแห่งชุมชนซึ่งเรียกว่าสีมา กล่าววาจาประกาศ
เรื่องการทรงคนนั้นเข้าหมู่ และได้ความยินยอมของภิกษุ
ทั้งปวงผู้เข้าประชุมเป็นสงฆ์นั้น

องค์กำหนดของสิ่งนั้นให้อุปสมบทนั้น ในดินทมพระ

มาก ในครั้งทรงบัญญัติในครั้งเฮมฉิมประเทศเป็นกำหนด

ให้มณิก ๑๐ รูป ในดินทหาพระยากษัตริย์เฮมฉิมประเทศชนบท

กำหนดให้มณิก ๕ รูปก็ได้อีก แต่ในยศนบม ๒๕ รูปเป็นปรกติ

การอุปสมบทสำเร็จด้วยอำนาจสิ่งนั้นอย่างหนึ่งใช้อยู่ในยศ

ภิกษุก็ควรอุปสมบทด้วยวิธีทรงเอง ที่เรียกว่าเอต

ภิกษุอุปสมบทก็ด้วยวิธีพระสาวกทำ ที่เรียกว่าตัสสณค

นอุปสมบทก็ด้วยวิธีสงฆ์ทำ ที่เรียกว่าญัตติกตตถกรรม

อุปสมบทก็ทั้งสามพวกจากเขาเป็นพวกเดียวกัน ครั้นทรง

เลิกที่ตัสสณคอุปสมบทเสียแล้ว ก็ทรงอนุญาตให้ชาวอน

มาไชยชวลิตครุฑอายุยังอ่อน ไม่ครบกำหนดเป็นภิกษุ

ให้เป็นสามเณร ถึงกล่าวในตอนต้น อนยังได้รทวย

อำนาจด้วยบุคคลคือภิกษุผู้เถระเป็นผู้นำ เมื่อเกิดสามเณรจน

การบวชจึงเป็น ๒ คือ บวชเป็นภิกษุหรือเป็นพระ เรียกว่า

อุปสมบท บวชเป็นสามเณร เรียกว่าบรรพชา และวิธีสงฆ์ให้

อุปสมบท ก็ให้แก่วรรพชาเป็นสามเณรมาแล้ว ยังใช้เป็น

กรรมเนยมนำมาจนบัดนี้

ผู้อุปสมบทนั้น ต้องเป็นชายที่มีอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์
 แล้วยังแก่ปฏิสนธิมา ไม่เป็นคนวิบัติคือถูกตอนเป็นต้น ไม่ใช่
 คนทำความผิดอย่างร้ายแรง เช่นฆ่าบิดามารดาเป็นต้น และ
 ไม่ใช่คนเคยทำความเสียหายในพระพุทธศาสนาอย่างร้ายแรง
 คือต้องอาบัติปาราชิก เมื่อเป็นภิกษุคราวก่อน หรือไปเฆเรต
 เกยรดยกเป็นภิกษุ และไม่ใช่คนต้องคดี และไม่เป็นคนมี
 พันธะติดตัว ถ้าเป็นคนมีโทษเห็นปานนั้นหรือเป็นสตรี อุปสมบท
 ไม่ไ้เรียกว่าวิภววิบัติ หากสงฆ์จะชวนให้อุปสมบทหรือทำ
 ให้โดยไม่รู้ ก็ไม่เป็นภิกษุโดยถูกต้องแก่พระบัญญัติ ฐา
 เมื่อใดจำจะต้องให้ออกเสียจากหมู่เมื่อนั้น คนไม่มีโทษจึง
 กล่าวแล้วเรียกว่าวิภววิบัติ ควรจะรับอุปสมบทได้

แม้คนมีโทษของห้ามเช่นนั้นแล้ว ก็ยังควรจะเลือกสรร
 อีก ควรจะเว้นคนเสียชื่อเสียง เช่นคนเป็นโจรหรือหัวไม่ซนซื่อ
 โด่งดัง คนทำความผิดร้ายอาญาแผ่นดินจนถึงเป็นบุคคลทาสังคม
 ไม่ปรารถนา คนมีอวัยวะพิการต่าง ๆ คนมีโรคไม่รู้จักหาย
 ซึ่งไม่สามารถจะทำหน้าที่ของภิกษุได้ คนมีโรคที่ระบิดกัน
 เช่นโรคเรื้อน หรือโรคเรื้อรัง คนอยู่ในห่วงห้ามของผู้อื่น
 แต่คนจำพวกเหล่านั้นพ้นจากความห่วงห้ามได้ เช่นบุตรใครรับ

อนุญาตจากบิดามารดา ข้าราชการใ้รับอนุญาตจากผู้หนาท
อนุญาต คนพ้นจากทาสจากหนแล้ว ให้อุปสมบทได้ เมื่อสงฆ
จะให้อุปสมบทต้องประชุมภิกษุให้ครบองค์กำหนด นเรียกว่า
ปริสสสมบัติ ถ้าหย่อนจากกำหนด เรียกปริสสวิต ให้อุปสมบท
ไม่สำเร็จ

การต้องพรหมกันทำ ทางว่าในสมาธิจนภิกษุมาก
กว่าองค์กำหนด แต่มาชุมนุมไม่พร้อมกัน ไม่ใ้รับมอ
ฉนทะของผไม่ใ้เชาชุมนุม สังฆทชุมนุมมนแม่ ครบองค์
กำหนดให้อุปสมบทไม่สำเร็จ นเรียกว่าขาด เพราะเหตุนี้
สงฆแม่ครบองค์กำหนดแล้ว ต้องประชุมในเขตชุมนุมสง
เรียกว่าสมา ในทิศยาลเคียวกัน จึงจะให้อุปสมบทสำเร็จ
นเรียกว่าสมาสมบัติ

อนึ่งผู้จะให้อุปสมบทนั้น ต้องตรวจตราผู้จะอุปสมบทให้
เห็นว่าเป็นผู้สมควรก่อน ต้องให้มนนหาภิกษุรับรองหรือชักนำ
เขาห่มรูปหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าพระอุปัชฌายะ ต้องเป็นผู้ใหญ่
สามารถจะฝึกสอนเมื่อบวชแล้ว และต้องตรวจตราเครื่อง
บริขารทษาเป็นของภิกษุ คือไตรวรกษบาตรไหมพร้อม ถ้า
บกพร่องเป็นหนาทของพระอุปัชฌายะจะคงหาให้ การอุปสมบท

นทองให้แก่วสมิตรเท่านั้น เขาไม่สมควรจะไปสนใจเขาไม่ได้
 จึงเป็นธรรมดาเนยมัทธจะอุปสมบทต้องเปล่งคำขอ เมื่อพร้อม
 ด้วยสมมติทั้งกล่าวมาแล้ว จึงเป็นวาระที่จะสวดประกาศรับ
 นนเป็นภิกษุเจ้าใหม่ วาจาประกาศนั้น ๔ เทยว เทยวแรกเป็น
 คำเผดียงสังฆ เวยกว่าญตฺต อภ ๓ เทยว เป็นคำปรกษา
 ทารอในสังฆ เรียกว่าอนุสาวนา ในระหว่างนี้ไม่มีใคร
 คัดค้านต่อเขาเป็นขอมรับคำประกาศนั้นเป็น ไปตามระเบียบไม่
 สืบหน้าสืบหลัง เรียกว่ากรรมวาจาสมบัติ ถ้าตรงกันข้าม
 เรียกกรรมวาจาวิบัติ ใช้ไม่ได้ สังฆจะให้อุปสมบท ต้องทำ
 ให้พร้อมด้วยสมมติ ๔ ประการทั้งกล่าวมาแล้ว จึงเรียกอุปสมบท
 วิธอุปสมบทควรปฏิบัติดังนี้ บัณฑิตาหรือผู้ปกครอง
 เมื่อเห็นบุตรชายของตนมีคุณสมบัติครบถ้วนตามวินัยนยมาแล้ว
 ทั้งตนเองก็ปรารถนาจะให้บวช ฃบตรเองก็มีศรัทธา ก้อน
 กำหนดบวชประมาณสัก ๓ เดือน หรือไม่น้อยกว่าเดือนหนึ่ง
 พงศครูของสังฆการีมีคอกไม้ขี้ปเหย็นเป็นต้น พวบตรของตน
 ไปหาพระเถระองค์ใดองค์หนึ่ง ทถนมุ่งหมายจะให้เ็นอาจารย์
 หรือพระอุปัชฌายะ เมื่อท่านสอยตามกิจของตน เช่นถาม
 ถวญนเคอนบเภาคของผูบวชและความ เกยวข้อง ในทางราชการ

บ้านเมืองพอสมควร ท่านเห็นว่าไม่ชดชงแล้ว ท่านก็จะรับ
ไว้และกำหนดวันบวช กำหนดให้มาฝึกหัดขานนาค ท่านจะ
ให้สืบทอดสืบ ๕ ประพฤติคนเป็นนาค ผู้บวชพึงฝึกคนในวิ
บวชให้ครบถ้วนดังกล่าวแล้วในเรื่องบวชเถรนั้น เมื่อถึงวัน
กำหนดบวช บิณฑบาตพาบวชผู้บวชนั้นไปหาพระเถระ
ผู้เป็นอาจารย์หรือพระอุปัชฌายะนั้น ขอให้ท่านช่วยเป็นธุระ
จัดการปลงศพนาค ปลงศพนาคเรียกว่า ภูมิจุกรรม พร้อม
กันนั้นบิณฑบาตพามาใคร่จรรมาให้ท่าน ทววจตราว่าจะไต่
ชนาคตามกำหนดหรือไม่ เพื่อไม่ให้ต้องผิดพลาดในเวลาบวช
เมื่อปลงศพนาคแล้ว นาคพวขนางสาวหนุ่มสาว และน่านาคกลับ
มาบ้านเพื่อขะยัญญาคผู้ให้ญามา รวมการกุศลนั้น ในวันรุ่งขึ้น
เมื่อถึงเวลากำหนด น่านาคออกจากบ้าน ไปยังวัดที่กำหนดไว้
เมื่อถึงแล้วพวงมาลัยเข้าโบสถ์ เมื่อถึงอยู่จารโบสถ์ตรงหน้าโบสถ์
ตรงสืบทอดวันออกตรงกลางแล้ว ให้นาคบูชาพระรัตนตรัย
ตรงหน้า การบูชาตรงน่านาคนายนมเรียกว่าวนทาสีมา ซึ่ง
หมายความว่า บูชาพระรัตนตรัยตรงทศมาสตรงหน้า เป็น
การแสดงความเลื่อมใส ต่อจากนั้นบิณฑบาตพาน่านาคเดิน
เวียนโบสถ์ ๓ รอบ เรียกว่าประทักษิณ เป็นการแสดงความ

เคารพ ครบ ๓ รอยแล้วพวงนำนาคเข้าโอบรัด ชาวบ้าน
 เรียกว่าพวงนาคเข้าโอบรัดเมื่อเข้าในโอบรัดแล้ว พวงให้นาคบูชา
 พระรัตนตรัยทรงทูลบูชาหน้าพระประธาน แล้วให้นั่งทงจกไว้
 สำหรับนาคนั่ง เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว นาคพวง
 กราบพิทามารคา พิตามารคามอบผ้าไตรพร้อมกัณฑ์การะ
 สำหรับถวายพระอุปัชฌายะ ต่อจากนั้นนาคอุ้มไตรถอสักการะ
 เข้าไปหาพระอุปัชฌายะในที่ประชุมสงฆ์ วางไตร ถวาย
 สักการะพระอุปัชฌายะ กราบลง อุ้มไตร และกล่าวคำขอ
 บรรพชา เมื่อท่านให้บรรพชาแล้วนาคกลับออกมาครองผ้า
 เสรีแล้ว นำสักการะเข้าไปหาอาจารย์ถวายสักการะกราบลง
 ขอศีรณะและศีล เมื่อรับพระไตรสรณาคมน์ ตำรับกิจการ
 บรรพชาเป็นสามเณรแล้วสมาทานศีลต่อไป จบแล้วกราบลง
 ออกมารับบาตร ถ้าโยมผู้หญิงถวายบาตร สามเณรพึงใช้ผ้า
 กราบทอดรับบาตร ถ้าเป็นโยมผู้ชายพึงรับด้วยมือ สามเณร
 พึงถอสักการะสำหรับชอนสีย พร้อมกัณฑ์บาตรเข้าไปหา
 พระอุปัชฌายะ วางบาตร ถวายสักการะ กล่าวคำชอนสีย
 ตามทงจกไว้ ท่านให้สียแล้วท่านบอกบริวาร ท่านขับ
 สามเณรออกจากที่ประชุมสงฆ์ เรียกกันว่าขี้นาค สามเณร

ออกมาชมนอนอยู่ในทงจกไว้ ทางทประชุมสงฆ์ประมาณ ๑๒
 ศอก ก่อนนพระสงฆ์จะดำเนินการต่อไป เมื่อเสร็จการชัก
 ชอนภายนอกแล้ว เมื่อคู่สวดรายงานให้พระสงฆ์ทราบแล้ว
 ท่านจะเรียกกลับเข้าในทประชุมสงฆ์ สามเณรกลับเข้าไปถึง
 แล้ว พงกราบพระสงฆ์ ขออุปสมบทตามทผูกทไว้ ต่อจาก
 นั้นพระสงฆ์จะดำเนินการให้อุปสมบทต่อไปจนเสร็จ เมื่อเสร็จ
 แล้ว พระบวชใหม่พงกราบ และรับฟังอนศีลสาสน์แล้วกราย
 ก่อนนพระใหม่ถวายเครื่องสักการะแก่พระสงฆ์ พระสงฆ์
 อนุโมทนา พระใหม่กรวดน้ำฟังอนุโมทนากลับแล้ว กราย
 พระสงฆ์ เป็นเสร็จพิธีอุปสมบทเพียงเท่านั้น

ข้อควรกำหนด

อุปสมบท

หมายความว่า บวชพระ

เอหิภิกขุอุปสมบท

หมายความว่า บวชพระในยุคแรก
พระพุทธเจ้าประทับพระองค์ เป็นพระ
อโศกนาถะเอง

ติสรณคมนุปสมบท

หมายถึง การบวชพระที่พระพุทธเจ้า
ทรงอนุญาตให้พระสาวกรับคนเข้าบวช
พระในยุคแรก ต่อมาทรงยกเลิกให้
บวชพระตามวินัย โปรดให้ใช้สำหรับ
บวชเถิกเป็นสามเณร ยังใช้อยู่ใน
ปัจจุบัน

ญัตติขตุตถกรรมอุปสมบท

หมายถึงการบวชพระในบัดนี้
เป็นอำนาจของพระสงฆ์

มัชฌิมประเทศ

หมายถึงดินแดนอินเดียตอนกลาง
หรือในดินทมิฬพระมาก

ปัจฉิมตชนบท

ตำบลปลายเขตแดน หรือดินทมิฬพระ
น้อย หาดพระยา

สงฆ์

หมายถึง พระภิกษุตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป

สงฆจตุวรรค

หมายถง พระภิกษุ^๕ตง^๕แท^๕ ๔ รูป^๕ชน^๕ไป^๕
 มี^๕อ^๕าน^๕า^๕ร^๕บ^๕ข^๕อง^๕ท^๕ม^๕ม^๕ค^๕ร^๕ท^๕ธ^๕า^๕ถ^๕ว^๕าย^๕เป็น^๕
 ส^๕ง^๕ฆ^๕ไ^๕ค^๕เ^๕น^๕ร^๕บ^๕ส^๕ง^๕ฆ^๕ท^๕าน^๕ ห^๕ร^๕อ^๕ส^๕ว^๕ค^๕
 พ^๕ร^๕ะ^๕ป^๕า^๕ก^๕โ^๕ม^๕ก^๕ษ^๕เ^๕น^๕ค^๕น^๕

สงฆปัญจวรรค

หมายถง พระภิกษุ^๕ตง^๕แท^๕ ๕ รูป^๕ชน^๕ไป^๕
 มี^๕อ^๕าน^๕า^๕ท^๕ร^๕า^๕น^๕ก^๕ฐ^๕ิ^๕น^๕ไ^๕ค^๕เ^๕น^๕ค^๕น^๕

สงฆทศวรรค

หมายถง พระภิกษุ^๕ตง^๕แท^๕ ๑๐ รูป^๕
 ช^๕น^๕ไป^๕ มี^๕อ^๕าน^๕า^๕ห^๕ือ^๕อ^๕ป^๕ส^๕ม^๕บ^๕ท^๕ไ^๕ค^๕

สงฆวสตวรรค

หมายถง พระภิกษุ^๕ตง^๕แท^๕ ๒๐ รูป^๕
 ช^๕น^๕ไป^๕ มี^๕อ^๕าน^๕า^๕ห^๕ือ^๕ว^๕ร^๕ุ^๕ฐ^๕า^๕น^๕ว^๕ิ^๕ธ^๕เ^๕ก^๕พ^๕ร^๕
 ภ^๕ิก^๕ษ^๕ุ^๕ม^๕ค^๕ข^๕อง^๕อ^๕า^๕ย^๕ค^๕ส^๕ง^๕ฆ^๕า^๕ท^๕เ^๕ส^๕ส^๕ ไ^๕ท^๕ษ^๕
 ท^๕น^๕ก^๕ห^๕ม^๕ว^๕ค^๕ห^๕น^๕ง^๕ร^๕อง^๕จ^๕าก^๕ป^๕า^๕ร^๕า^๕ช^๕ิ^๕ก^๕ไ^๕ค^๕

สัมา

หมายถง เขต^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ช^๕ม^๕ข^๕อง^๕ส^๕ง^๕ฆ^๕ ใน^๕
 บ^๕ั^๕ร^๕บ^๕น^๕ท^๕เ^๕น^๕ไ^๕ค^๕ง^๕า^๕ย^๕ เขต^๕ก^๕า^๕ย^๕ใน^๕ส^๕ั^๕มา^๕
 ร^๕อบ^๕ไ^๕บ^๕ส^๕ถ^๕ พ^๕ร^๕ะ^๕ส^๕ง^๕ฆ^๕ค^๕ต^๕อง^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ช^๕ม^๕ก^๕ัน^๕
 ใน^๕เขต^๕น^๕น^๕เพ^๕อ^๕ท^๕า^๕ส^๕ง^๕ฆ^๕ก^๕ร^๕ร^๕ม^๕

หัตถบาล

หมายความว่า การ^๕น^๕ง^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ช^๕ม^๕ข^๕อง^๕
 พ^๕ร^๕ะ^๕ภ^๕ิก^๕ษ^๕ุ^๕ส^๕ง^๕ฆ^๕ท^๕ป^๕ร^๕ะ^๕ช^๕ม^๕ก^๕ัน^๕ท^๕า^๕ส^๕ง^๕ฆ^๕ก^๕ร^๕ร^๕ม^๕

ให้หนึ่งทางกนคยหนึ่ง คอสงองศาให้
 หนึ่งอยู่ในเขตสองศอกคย เกินนั้นไม่
 ใ้ถือว่าไม่เป็นประชุม ด้วยเหตุนี้ใน
 เวลาพระสงฆ์ประชุมทำสังฆกรรมอยู่
 เช่นบวชนาคเป็นต้น จะต้องระวังไม่
 ให้พระอื่นเข้ามาในเขตนั้น และทอยู่
 ในเขตนั้นต้องอยู่ในหัตถบาท

วัตถุสมบัต

หมายความว่า ผู้ระบวชพระนั้น มี
 คุณสมบัตครบถ้วนตามวินัย

วัตถุวิบัติ

หมายความว่า ผู้ระบวชพระนั้น จาก
 คุณสมบัตตามวินัย

ปริสสมบัต

หมายความว่า พระภิกษุประชุมครบ
 องค์กำหนด คช ๑๐ องค์ขึ้นไป

ปริสวิบัติ

หมายความว่า พระภิกษุประชุมไม่
 ครบองค์กำหนดเช่นไม่ถึง ๑๐ องค์

สีมาสมบัต

หมายความว่า ทำในเขตสีมา

สีมาวิบัติ

หมายความว่า ทำนอกเขตสีมา

พระอุปัชฌายะ

หมายเอา พระเถระผู้บรรองให้บวช

นาค

คฤหัสถ์ผู้เตรียมตัวเพชฌฆาต

ขานนาค

วิชชชอวชตามวินัยพุทธรูป

ภิกษุกรรม

พิธีปลงศพนาค

ปลงศพ

โกนผม

อุปจารโบสถ์

บริเวณโบสถ์ กำหนดง่าย ๆ ในคัน
ไต้แก่ภายในกำแพงแก้ว หรือเขตก
กนเป็นส่วนสัก หรือห่างจากทหมาย

ประมาณ ๑๒ ศอก

ประทักษิณ

เดินเวียนขวาเพื่อแสดงความเคารพ

สักการะ

ของถวายพระ

ไตรสรณาคมน์

กล่าวคำปฏิญาณถึงพระพุทธ พระ

ธรรม พระสงฆ์

ขอนิสัย

กล่าวคำมอบตนเป็นศิษย์ต่ออาจารย์

คือพระอุปัชฌายะ

อนุโมทนา

พระให้พร

กรวดน้ำ

ภิกษุทรรณนำให้หยดลงในภาชนะท
รอง กำหนดตั้งแต่พระว่า ยถา วาร-

วหา ถึง ปณฺณรโส ยถา หยตเพยง
 นั้น แล้วประนมมือฟังพระอนโมทนา
 ต่อไปจนจบ หรือหมายถึงการตั้งใจ
 อทศล้วนขณฺฑททานนโหแกณฺโณ หรือ
 กริยาทณฺณสวณกส

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. อุปสมบท หมายความว่าอย่างไร
๒. อุปสมบท คืออย่างไร
๓. ทำไมคนจึงชอบบวช
๔. ไตรตรณาคมน คืออะไร
๕. พระอุปัชฌายะ คือใคร มีหน้าที่อย่างไร
๖. บิณฑบาตของพระภิกษุต้องปฏิบัติอย่างไรบ้าง
๗. นาค คือใคร จะเรียกว่านาคใดเมื่อไร
๘. ชานนาค คืออะไร จำเป็นอย่างไรแก่ภิกษุ
๙. ทำอย่างไรที่เรียกว่าวันทาสดมา
๑๐. ประทักษณ คืออะไร จำเป็นหรือไม่

กิจกรรม

ครูควรพานักเรียนไปดูการขบชนาค ให้นักเรียนดูและ
 บอกให้เข้าใจเป็นระยะ ๆ ไป และเมื่อกลับมาเรียนตามปกติ
 แล้วลองทบทวนความเข้าใจของนักเรียนและอธิบายเพิ่มเติมอีก
 ด้วย นักเรียนจะเข้าใจดีกว่าสอนบอกไปอย่างเฉยๆเท่านั้น

ภาคธรรม

บทที่ ๓

ธรรมมอูปการะมาก

๑. ธรรมมอูปการะมาก ๒ อย่าง คือ

(๑) สติ ความระลึกได้

(๒) สัมปชัญญะ ความรู้ตัว

อธิบาย

คำว่า สติ แปลว่าความระลึกได้ หมายถึงนึกได้หรือ
รู้สึกตัว คือไม่ลืมตัว ใจไม่ลอย ใจไม่พินเพื่อน กำหนด
โดยอาการเป็น ๓ คือ ๑. นึกได้จำได้แม่นยำ ๒. กำหนด
ว่าอะไรอะไรชั่ว ๓. กำหนดละชั่วประพฤติก ทั้ง ๓ อย่าง
นี้เป็นเครื่องกำหนดหมายว่าสติ

ผู้ประพฤติธรรมชอบ ต้องใช้สติเมื่อก่อนพูดก่อนทำ
ก่อนคิด คือนึกเสียว่า กิจที่จะทำ คำที่จะพูด เรื่องที่จะคิดนั้น
ควรหรือชั่ว ถ้าชั่วจะไฉนเสีย ถ้าตรงทางพูดตรงคิด

คนมีสติ ทำไม่พลาด พุดไม่พลาด คึกไม่พลาด ใน
 ทางทรงกนขาม คนทลุกชนผลุนผลันโคนโน้นชนนพุดผึก ๆ ถูก ๆ
 คึกเลอะเลือนไม่ไ้ไ้เรอง ก็เพราะขาดสติหรือคนทกกรวดทกเรอ
 หรือคนทเกนขามถนนถูกรวดชนก็เพราะขาดสติ คนททากไ้ไ้
 เรยบรอยไม่ผกพลาด ก็เพราะมีสติ เราเรยนหนังสือ จำไ้ไ้
 เขียนถูกตอง เรยบรอย ก็เพราะเรามีสติ

ลักษณะเหล่านี้เรยกว่าสติ

๒. คำว่าสัมปชัญญะ แปลว่าความรู้ตัว หมายความว่า
 รู้ตัวอยู่เสมอว่า เราเป็นอะไร มีหน้าที่อย่างไร ทำหน้าที่
 ไ้ไ้บรรณหรือไม่ กำลังทำอะไรอยู่ และสิ่งนั้นถูกตองหรือไม่
 หรือหมายความว่า รู้ตัวในขณะที่กำลังทำ กำลังพูด กำลังคิด
 ว่าทำอะไร พูดอะไร คิดอะไร ก็ททำ คำพูด เรองทคึก
 นน ถูกหรือไม่ ทงนเพื่อยองกันมิให้ทำผกพุดผึกคึกผึก

สัมปชัญญะนั้นกำหนดโดยลักษณะที่รวมนั้น ๔ อย่างคือ

๑. รู้ว่าเป็นประโยชน์ ๒. รู้ว่าสะดวกสบายว่าเหมาะว่าควร
 ๓. รู้ว่าควรประพฤติไม่ควรประพฤติ ๔. มีความรอบคอบ
 ไม่หลงผิด คนมีสัมปชัญญะ ย่อมจะทำกิจที่ประสงค์ให้สำเร็จ
 ไ้ไ้ด้วยดี

๓. สักขีมีปัญญะ ทั้งสองท่านว่าอุปการะมาก
 เพราะเป็นอุปการะแก่กิจการทุกอย่าง ทั้ง คค โลก คค ธรรมในวั
 เราเอง เช่นในการยื่นเงินงบนอน ก็ต้องมีสักขีมีปัญญะ
 ในคค โลกที่เห็นได้ เช่นการเล่าเรียน ต้องมีสักขีมีปัญญะ
 จังจะเล่าเรียนไค้ก็ ถาชาตคุณธรรมชอน การเล่าเรียนก็ระ
 ไค้ความรุตากว่าเท่าที่ควรระไค้ เพราะผู้ชาตคุณธรรมชอนมก
 จะผัควันประกันพรั้ง ชาตเรียนมกไม่ยอกมาโรงเรียน มา
 แล้วไม่เข้าห้องเรียน เข้าห้องเรียนแล้วไม่เรียน มัวคุยกันเสีย
 เช่นจะไค้ความรู้อย่างไร นเพราะชาตสักขีมีปัญญะ ส่วนผู้ม
 คุณธรรมชอนจะทงใจเล่าเรียนคอบคักอยุ่ว่า รุ้รุมคตามหลักสุตร
 แล้วหรือยัง อะไริ่งบกพร่อง ก็พยายามทำให้เต็มท กังใจ
 เล่าเรียนลมาเสมอ ทำงานเสร็จทุกครั้งทครูกำหนดไค้ วิชา
 ไค้ทครูกสอนกมมานะพยายามเรียนให้ รูให้เขาใจให้สมกยทครูก
 ทานทงใจสอนเรา ทำอย่างนลมาเสมอตลอดคย ไม่ไค้ไปยั่น
 เอาเมอเวนลสอบ กรียาทชย่นเช่นน เป็นกรียาของคคนไม่ม
 สักขีมีปัญญะ ผู้มสักขีมีปัญญะจะต้องทำลมาเสมอค่นบหรือ
 ปลายบกเท่ากน ทำงานเสร็จทงขวโม่ง ไม่ปล่อยค่งคางไว
 ในกรปรระกอบการงานหาเลียงชพทุกประเภท ไม่ว่าจะเม่นงาน

ในคานกสิกรรม หรือพาณิชย์กรรม หรืออุตสาหกรรม หรือ
 วิทยาเช่นวิชาราชการ เป็นต้น ผู้ตามคุณธรรมชอบ กิจการนั้น
 ก็ย่อมจะสำเร็จได้โดยยาก ถ้าหากคุณธรรมชอบ กิจการนั้นก็จะ
 ยากพร่อง ผู้ทำก็ต้องเดือดร้อน

ในคตธรรม การประพฤติธรรม ยังมีความจำเป็นมาก
 ถ้าหากคุณธรรมชอบแล้วการประพฤติก็จะออกนอกทาง กลายเป็น
 เห็นผลเป็นชอบไปก็ได้อีก แม้จะทำความดีเพราะการ
 ศึกษาอบรมก็ตามแต่ความร้นอาวทำสายคนก็ได้อีก ทั้งที่มีอยู่
 ทั่วไป แต่หากผู้ประพฤติธรรมมีสติสัมปชัญญะ ก็สามารถ
 จะเลือกเฟ้นข้อธรรมใดที่เหมาะสมแก่รักษาของตน เมื่อใดข้อธรรม
 ที่เหมาะสมและประพฤติถูกต้อง ก็ย่อมจะกำจัดความโลภความ
 โกรธความหลงได้ แม้จะกำจัดไม่ได้หมดสิ้น ก็สามารถ
 ระวังไว้ได้ คุณก็พยายามรักษาให้เป็นปกติอยู่ได้ ความประพฤติ
 ธรรมก็ย่อมเห็นผล ทำตนให้เป็นคนมีศีลมีธรรมได้ นัก
 เพราะมีสติสัมปชัญญะ

การสร้างบ้านเรือน หรือสร้าง ตก หรืออาคารไม่ว่าใหญ่
 หรือเล็ก จำต้องออกแบบก่อนว่าจะเอาทรวดทรงตั้งฐานอย่างไร
 กว้างยาว สูงต่ำขนาดไหน ใช้วัสดุอย่างไร ในเนื้อที่เท่าไร

ด้วยทุนเท่าไร สถาปนิกที่ใดสักคนแล้วจะเป็นผู้ออกแบบให้
 เมื่อพอใจในแบบนั้นแล้วก็ตกลงก่อสร้างตามแบบนั้น การก่อสร้าง
 ปรากฏจากของมีผลมงาน คือต้องมีความรู้เป็นผู้คอยตรวจตรา
 ว่า ช่างจะก่อสร้างถูกต้องหรือไม่ วิศวกรต้องควบคุมให้เป็น
 ไปตามแบบนั้น ชื่อนั้นใด สักสัมปชัญญะกั้นนั้น สักทำ
 หนาหนักจนจริงเปรียบเหมือนสถาปนิกผู้ออกแบบ สัมปชัญญะ
 ทำหนาหนักคอยควบคุมการทำการและการคิดให้อยู่ในเร่องที่สักใด
 นักไวก่อนนั้น จึงเปรียบเหมือนวิศวกรผู้คุมการก่อสร้างให้เป็น
 ไปตามแบบที่สถาปนิกได้ออกให้

สักสัมปชัญญะ ควบคุมการทำการและการคิดของบุคคล
 ให้ดำเนินไปได้ด้วยดีอย่างนี้ ท่านจึงกล่าวว่ามีอุปการะมาก

ข้อควรกำหนด

คติโลก	ทางโลก หมายความว่า เรื่องของ โลก
คตินิธรรม	ทางธรรม หมายความว่า เรื่องการ ประพฤติตามหลักธรรม ได้แก่ การ ศึกษาอบรมในทางธรรม
กสิกรรม	การเพาะปลูก และการเลี้ยงสัตว์
พาณิชย์กรรม	การค้าขาย
อุตสาหกรรม	การทำสิ่งของเพื่อใช้เป็นสินค้า
หัตถกรรม	การฝีมือ เช่น ช่างทอง ช่างเงิน ช่าง ไม้ เป็นต้น
สถาปนิก	ช่างออกแบบการก่อสร้าง
วิศวกร	ช่างผู้ตรวจงาน ตามแบบที่สถาปนิก ออกให้

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. ธรรมะมีอุปการะมาก มีอะไรบ้าง
๒. สกิ แปลว่าอะไร หมายความว่าอย่างไร จะใช้สกิเมื่อไร
๓. สัมปชัญญะ แปลว่าอะไร หมายความว่าอย่างไร จะใช้สัมปชัญญะเมื่อไร
๔. สกิสัมปชัญญะ มีอุปการะมากอย่างไร
๕. คนที่เขียนหนังสือผิดพลาดบ่อย ๆ และคนทศกวน ประกันพรุ่งอยู่เหมือนกัน เป็นเพราะขาดคุณธรรมข้อไหน
๖. คนที่กินข้าวถนนควรมีคุณธรรมข้อไหนหรือไม่
๗. จงอธิบายให้เห็นจริง ว่า ธรรมข้อไหนช่วยให้การเล่าเรียนและการทำงานได้ผลดีบริบูรณ์

บทที่ ๔

กุศลมุล

๑. กุศลมุล คือคนเหตุของกุศล หรือมูลเหตุทำให้
ทำความดี ๓ อย่าง คือ

๑. อโลภะ ความไม่โลภ

๒. อโทสะ ความไม่คึกคะนองร้าย

๓. อโมหะ ความไม่หลง

อธิบาย

คำว่า อโลภะ แปลว่าความไม่โลภ หมายความว่า
ไม่คิดจะเอาของของเขามาเป็นของตนโดยอาการแห่งขโมย
หรือโดยอาการที่ไม่สมควร เช่นเก็บของตกได้แล้วเอาเสียเอง
ไม่แจ้งความหาเจ้าของก่อน เป็นต้น เว้นอาการที่ไม่สมควร
หรืออาการแห่งขโมยโดยเด็ดขาดเรียกว่าไม่โลภ เมื่อไม่โลภ
ก็คิดช่วยเหลือกัน แบ่งสรรปันส่วนกันตามมีตามได้ เสียสละ
ในส่วนที่ควรเสียสละ เช่นให้ของกินของใช้แก่เพื่อนในคราว
ที่เพื่อนขาดแคลน หรือในคราวที่ตนได้มามาก สละความสุข
ที่ควรได้แก่เพื่อนฝูง เช่นยอมสละเวลาเพื่อช่วยงานของเพื่อน
เก็บของตกได้นำมาให้อร หรือหาหนทางแจ้งความหาเจ้าของก่อน
ก่อน เป็นต้น ททาทิถกนเพราะอโลภะความไม่โลภเป็นมูลเหตุ

คำว่า อโทสะ แปลว่าความไม่คิดประทุษร้าย หมายถึง
 ความว่า ไม่คิดทำลายเขาแม้มีเหตุที่ทำให้คิดก็ไม่คิด เช่นไม่
 คิดทำร้ายร่างกายเขา ไม่คิดทำร้ายสิ่งของของเขา หรือไม่
 กลืนแกล้งให้เขาเสียของหรือเสียร่างกายตลอดจนชีวิต เมื่อ
 ไม่คิดประทุษร้าย ก็ต้องคิดช่วยเหลือกันเช่นช่วยเหลือในคราว
 เจ็บไข้ ช่วยเหลือในคราวไคร้จนตรอย ถึงทนทเรียนทนเป็น
 ลูกเสือช่วยคนตกน้ำ หรือในคราวเกิดไฟไหม้เป็นต้น ทททาไค
 ทังนเพราะอโทสะ ความไม่ประทุษร้ายเป็นมูลเหตุ

คำว่า อโมหะ แปลว่าความไม่หลง หมายถึงความ
 ไม่คิดผิด คือเห็นตรงตามเป็นจริง เช่นเห็นควาค
 เห็นชวว่าชว เห็นความขยนั้นว่า เห็นความเกยครานว่าชว
 เห็นความไม่โลกว่าดี เห็นความโลกว่าชว เห็นการไม่ประทุ
 ษร้ายกันว่าดี เห็นความประทุษร้ายกันว่าชว เห็นตรงตามเป็น
 จริงเช่นนั้น เพราะอโมหะเป็นต้นเหตุ

๒. การกระทำของคน ที่เรียกกันว่า คิชาญ บัญชาญ
 กศลัญ เจริญญัญ ทางกายกตาม ทางวาจกตาม ทางใจ
 กตาม ย่อมมีมาแต่เหตุคือ อโลภะ ความไม่โลภ อโทสะ
 ความไม่คิดประทุษร้าย อโมหะ ความไม่หลง ทังน

คนไม่โลภ ย่อมแสวงหาวิชาความรู้ ทรรพย์สัมมัตติแต่

ในทางที่ถูกที่ควร เป็นคนโอบอ้อมอารี มีใจกว้างขวาง เอื้อ
 เพื้อเผื่อแผ่ตามควร คนไม่คิดประทุษร้ายย่อมไม่คร่ำครวญไม่ว่า
 ร้ายไม่คิดร้าย ไม่เบียดเบียนใคร อยู่ด้วยความไม่มีเวรไม่มี
 ภัยกับใคร ๆ มีใจประคบด้วยความเมตตากรุณา ขวนขวาย
 หาความสุขใส่ตนและคนอื่นในทางที่ชอบเหมาะสมสมควร คนไม่
 หลง ผิดยอมมีปัญญาเห็น ประจักษ์ เป็นคนมี ความตระหนักรู้ใน
 เหตุการณ์ทางปวง ทนวางเหนี่ยวใจไว้ให้มัสตัสมีปัญญา

คนที่ไม่โลภไม่โกรธไม่หลง ย่อมเป็นคนมีใจบริสุทธิ์
 ปราศจากเครื่องเศร้าหมองเมื่อยระทมทุกข์แต่กายสรวท เมื่อยจะ
 พุดกพุดแต่วรสรวท เมื่อยจะคิดกคคคแต่ในสรวท มีกายวาจา
 ไร้อะไร กิเลส กิเลส กิเลส กิเลส กิเลส ย่อมเป็นกุศลเป็นดี
 ทั้งให้ผลเป็นความสุขความเจริญแก่ผู้ทำ

กล่าวโดยเฉพาะ ความไม่โลภเป็นเหตุให้บริจาคทาน
 คอคนที่ให้ทานโดยไม่แบ่งสรรปันส่วนกันตามควร เสียสละส่วนที่
 ควรเสียสละได้ ทั้งเป็นส่วนเฉพาะและเป็นส่วนสาธารณะนั้น
 เพราะอโลภเป็นเหตุ ความไม่โกรธเป็นเหตุให้รักษาศีล คอ
 คนที่รักษาศีลตั้งแต่ศีล ๕ นิสัยเป็นตนไป มีเมตตาปรานีช่วย
 เหลือกันนในยามเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นต้น นกเพราะอโทสะ ความ
 ไม่หลงเป็นเหตุให้เจริญภาวนา คอเป็นเหตุให้เกิดปัญญา

ความ^๒จริงตาม^๑จริง ค^๑ช^๒ร^๑ณ^๒ค^๑ร^๒ช^๑อ^๒บ^๑ร^๒ค^๑ร^๒ร^๑ไม่^๒คว^๑ร ฐ^๑ค^๒ร^๑ช^๒
 ไม่^๒เห็น^๑ผล^๒เป็น^๑ช^๒อ^๑บ เห็น^๑ตาม^๒จริง^๑น^๒เพ^๑ระ^๒อ^๑โม^๒ห^๑ระ^๒เป็น^๑เหตุ

การ^๑ให้^๒ทาน การ^๑ร^๒ก^๑ษ^๒าศ^๑ิล การ^๑เจ^๒ริ^๑ญ^๒ภา^๑ว^๒นา ทั^๑ต^๒ว่า
 เป็น^๑ความ^๒ดี เป็น^๑ก^๒ุศล สำ^๑ร^๒ะ^๑ไ^๒ค^๑เพ^๑ระ^๒อ^๑โล^๒ภ^๑ระ ความ^๑ไม่^๒โล^๑ภ
 อ^๑โท^๒ส^๑ะความ^๑ไม่^๒ค^๑ิ^๒ค^๑ประ^๑ทุ^๒ษ^๑ร^๒้าย อ^๑โม^๒ห^๑ระ ความ^๑ไม่^๒หลง ฉ^๑ะ^๒น^๑น
 อ^๑โล^๒ภ^๑ระ อ^๑โท^๒ส^๑ะ อ^๑โม^๒ห^๑ระ ึง^๑ด^๒ช^๑ว^๒าเป็น^๑ม^๒ูล^๑แห่ง^๒ก^๑ุศล

ขอควรกำหนด

๘
เกบของตก

หมายถึง เกบของของคนอื่นเขาทำตกไว้
ในถนนหลวงหรือในบริเวณโรงเรียน
ต้องนำเขาไปให้เจ้าพนักงาน หรือ
ครูใหญ่ ประกาศหาเจ้าของ เมื่อ
หาเจ้าของไม่ได้แล้ว ท่านก็จะคน
ให้เรา เราจะต้องไต่ในต่อนั้น

เมตตา

ปรารถนาให้เขาเป็นสุข คิดช่วย

กรุณา

ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์ หา
ทางช่วย

ปัญญา

ความรู้จักแจ้ง

สติปัญญา

ความรู้จักทั่วไตทนท่วงทความรอบคอบ
ชัดแจ้ง

ประจักษ์

กายสุจริต

ความประพฤติดีทางกาย เช่นไม่ฆ่า
สัตว์

วจีสุจริต

ความประพฤติดีทางปาก เช่นไม่พูด
เท็จ

มโนสุจริต

ความประพฤติดีทางใจ เช่นคิดไม่
โลภ

บทที่ ๕

อกุศลมูล

๑. อกุศลมูล คือต้นเหตุของอกุศล หรือมูลเหตุที่จะ
ให้ทำความชั่ว มี ๓ อย่าง คือ

๑. โลภะ ความอยากได้ของเขา

๒. โทสะ ความเคียดแค้นร้ายเขา

๓. โมหะ ความหลงไม่รู้อะไร

อธิบาย

คำว่า โลภะ แปลว่า ความอยากได้ ได้แก่การอยากได้
อะไรของของของคนอื่นมาเป็นของตัวโดยทางอันมิชอบ โดยตรง
โลภะเป็นเหตุลักทรัพย์ ฉ้อโกงทรัพย์ ตลอดจนชิงวิ่งราว
ปล้นสดมภ์ เป็นต้น นับเป็นส่วนหยาย ที่เห็นได้ยากเช่นนักเรียน
อยากได้คะแนนมาก ๆ โดยไม่ยอมเรียน หรือทักท้วงใน
เวลาสอบ นักเพราะโลภะ หรือทเห็นได้ยากยิ่งกว่านั้นอีก เช่น
อยากได้เงินเดือน ทำงานเกินตัว ในที่สุดต้องเสียทั้งงานทั้ง
ร่างกาย ถึงที่โบราณว่า “โลภมาก ลาภหาย” ถึงเรื่อง
ต่อไปนี้

๕ ๖
เรื่องคำของเก่า

๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐
มีเรื่องเล่าว่า มีพ่อค้าคนหนึ่งเป็นชาวเมืองพาราณสี นำ
๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐
ของไปขายตามหมู่บ้าน และรับซื้อของเก่าที่ชาวบ้านขายให้
๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐
วันหนึ่งมีหญิงแก่คนหนึ่งนำถาดเก่ามาขายให้ พ่อค้าคนนั้นตรวจ
๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐
ดูแล้วเห็นเป็นถาดทองคำทั้งใบ เมื่อเจ้าของบอกราคาจึงทัก
๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐
ว่าแพง เพราะเป็นของมีมูลละของดีคนหาเงินเจ้าของเองก็ไม่
๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐
รู้ว่าเป็นทอง พ่อค้าคนนั้นคิดจะเอาให้มาก ทักต่อราคา
๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐
แล้วลุกเดินไปเสียเป็นทำนองไม่สนใจ หญิงนั้นก็ขอรับว่าให้
๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐
ราคาถูกเกินไป ไม่พอที่จะซื้อเครื่องนุ่งห่มให้หลานสาวได้
๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐
พ่อค้าคนนั้นก็ไม่ยอมซื้อเพราะอยากเอาให้มาก จึงทำทีเดิน
๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐
หลีกไป พ่อพ่อค้าคนนั้นไปแล้ว พ่อค้าอีกคนหนึ่งเที่ยวค้าขาย
๑๐๑ ๑๐๒ ๑๐๓ ๑๐๔ ๑๐๕ ๑๐๖ ๑๐๗ ๑๐๘ ๑๐๙ ๑๑๐
มาลงบ้านนั้น หญิงชราเจ้าของถาดทอง ก็เชิญพ่อค้าคนนั้น
๑๑๑ ๑๑๒ ๑๑๓ ๑๑๔ ๑๑๕ ๑๑๖ ๑๑๗ ๑๑๘ ๑๑๙ ๑๒๐
ให้เขายาน แล้วบอกขายถาดทองนั้น พ่อค้าคนหลังรับซื้อ
๑๒๑ ๑๒๒ ๑๒๓ ๑๒๔ ๑๒๕ ๑๒๖ ๑๒๗ ๑๒๘ ๑๒๙ ๑๓๐
มาพิจารณาถี่ถ้วนว่าเป็นทองคำ จึงบอกกับหญิงนั้นให้ทราบว่า
๑๓๑ ๑๓๒ ๑๓๓ ๑๓๔ ๑๓๕ ๑๓๖ ๑๓๗ ๑๓๘ ๑๓๙ ๑๔๐
สิ่งของที่เขาจะมาพร้อมทั้งเงินที่ตกควมมาควยยังไม่พอกับราคา
๑๔๑ ๑๔๒ ๑๔๓ ๑๔๔ ๑๔๕ ๑๔๖ ๑๔๗ ๑๔๘ ๑๔๙ ๑๕๐
ถาดใบนั้น หญิงชราค้นคนนั้นตกใจจึงบอกว่าเมื่อครั้นเอง พ่อค้า
๑๕๑ ๑๕๒ ๑๕๓ ๑๕๔ ๑๕๕ ๑๕๖ ๑๕๗ ๑๕๘ ๑๕๙ ๑๖๐
คนก่อนเขาบอกว่าไม่มีราคาค่างวดอะไร ค่อยตกลงไปเงินใดเงิน
๑๖๑ ๑๖๒ ๑๖๓ ๑๖๔ ๑๖๕ ๑๖๖ ๑๖๗ ๑๖๘ ๑๖๙ ๑๗๐
ไม่พอที่จะซื้อผ้าถุงผ้าห่มให้หลานสาวได้ พ่อค้าคนหลังจึง

บอกความจริงให้ฟัง หญิงเจ้าของฉาทองก็ยอมขายให้ตาม
 ราคาที่คงไว้ พ่อค้าคนหลังจึงมอบสิ่งของกับเงินทองที่ตกตัว
 ให้หญิงชรา นั้นทั้งหมกแล้วนำฉาทองไปนั้นไป พ่อค้าคนแรก
 เดินไปไม่ช้าก็กลับมาหาหญิงชราคนนั้นอีก เพื่อยอซื้อฉาทอง
 ไปนั้นหญิงชราจึงให้ทราบว่า ไข้อย่างไปแล้ว พ่อค้าโลภมาก
 คนนั้นเสียใจมาก

เรื่องสอนให้รู้ว่า โลภมากลาภหาย

๒. โลภะนี้เป็นเหตุให้ทำชั่วได้ต่าง ๆ เป็นเหตุให้ฆ่า
 สัตว์ก็มี เช่นฆ่าสัตว์เพื่อขายหรือเพื่อกินเอง เป็นต้น เป็นเหตุ
 ให้ลักทรัพย์ก็มี เช่นลักทรัพย์หรือฉ้อโกงทุจริตในตำแหน่ง
 หน้าที่เป็นเพราะโลภะเป็นเหตุ เป็นเหตุให้ประพฤติผิดทาง
 ลุกเมียเขา เป็นเหตุให้ผิดเพี้ยน เป็นเหตุให้เสพสุราเมา

โทษะ ก็เป็นเหตุให้ทำชั่วต่าง ๆ ได้ เป็นเหตุให้ฆ่าสัตว์
 เช่นฆ่าสัตว์เพราะไม่ชอบมัน ถึงกับคนเลี้ยงนกหัดให้นกพูด
 นกไม่พูดไม่พอใจเลยฆ่าเสีย หรือเช่นเด็ก ๆ เลี้ยงปลาตก
 กัดไม่ชนะเขา โกรธจนมากเลยเขาวางทิ้งให้ตายเสีย หรือ
 ไม่ชอบใครก็ทำร้ายเขา เป็นต้น เป็นเหตุให้ทำลายทรัพย์
 ของเขา เป็นเหตุให้ทำลายหญิง เป็นเหตุให้แก่งกล่าวเท็จ
 เป็นเหตุให้แก่งเสพสุราเมา

โมหะ ก็เป็นเหตุให้ทำชั่วต่างๆ ได้ เป็นเหตุให้ฆ่าสัตว์
 เช่นยิงนกเล่น ล่าสัตว์เล่น เพื่อยสกุสนานเป็นต้น และทำให้
 เห็นผิดเป็นชอบ เช่นเห็นว่า ฆ่าเขาได้เป็นดี ลักทรัพย์ได้
 เป็นดี ประพฤติผิดลูกเมียเขาได้เป็นดี พกทรัพย์ได้เป็นดี ทม
 น้ำเมาได้เป็นดี

การทำชั่ว โดยประการดังกล่าวมานั้นเป็นเพราะมีโลภะ
 โทสะ โมหะ เป็นต้นเหตุทั้งนั้น เพราะฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า
 โลภะ โทสะ โมหะ เป็นอกุศลมูล

ขอควรกำหนด

โลกะ

ความโลภ ความอยากได้ของเขามา
เป็นของตัว

อย่างหยาย เช่น ลักขโมย ปล้นสะดม

อย่างกลาง เช่น โกงเอาด้วยอำนาจ

อย่างละเอียด เช่น ถ้อเอาด้วยกลอุบาย

โทสะ

ความตึกประทุษร้าย ความร้ายกาจ

ความตึกทำลาย

อย่างหยาย เช่น ทำทอ ตีรันฆ่าฟัน

อย่างกลาง เช่น ส่อเลียด วิทยา

อย่างละเอียด เช่น คุกคามกล่าว

เขมยนต์

โมหะ

ความหลง ความเข้าใจผิด ความ

หลงไม่จริง

อย่างหยาย เช่น ใจเขลา งมงาย

อย่างกลาง เช่น เข้าใจผิด

อย่างละเอียด เช่น เห็นผิดเป็นชอบ

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. จงให้ความหมายของคำต่อไปนี้

ก. โลภะ

ข. โทสะ

ค. โมหะ

๒. โลภะ เป็นเหตุให้ทำชั่วอย่างไร

๓. โทสะ เป็นเหตุให้ทำชั่วอย่างไร

๔. โมหะ เป็นเหตุให้ทำชั่วอย่างไร

๕. คนเกียของตกใจ คือเขาเสียเอง ไม่แรงแก่เจ้า
หนาท วิชาในโลภะอย่างไร

บทที่ ๖

อิทธิบาท

๑. คำว่า อิทธิบาท แปลว่า คุณธรรมที่เป็นเหตุให้สำเร็จความประสงค์ หมายความว่า วายกคตประสงค์สิ่งใดอันเป็นวิสัยของคนแล้ว สำเร็จหมก เพราะมีคุณธรรมชอบท่านจำแนกขันธ์ธรรมบทออกเป็น ๔ อย่าง คือ

- (๑) ฉันทะ พอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น
- (๒) วิริยะ เพียรหมั่นประกอบสิ่งนั้น
- (๓) จิตตะ เอาใจใส่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
- (๔) วิมังสา หมั่นตรองพิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น

อธิบาย

๒. คำว่า ฉันทะ แปลว่า ความพอใจ หรือความต้องการ หมายความว่า มีความพอใจอันแน่นนอนแนบแน่น ไม่เปลี่ยนแปลง ไม่โอนเอน มีความมั่นคงคงที่ แนบสนิทในสิ่งที่ต้องการนั้น ฉันทะ คือความพอใจ ได้แก่ ความรักใคร่ ความพอใจ ในสิ่งที่คนเห็นด้วยปัญญาว่าเป็นคุณ

เป็นประโยชน์แก่ตน และไม่ทำคนอื่นให้ต้องเสียหายเดือดร้อน
 คุณชอบของเขาใจให้บอกหน่อย มีอะไร นาน นาน พลาด ไ้
 คุณชอบทานหมายเอาคุณคิดน่ะ คือพอใจในสิ่งอันงาม เป็น
 คุณเป็นประโยชน์แก่ตนและคนอื่นทั่วหน้า ต้องเว้นความพอใจ
 ในสิ่งอันเป็นโทษเสียให้เด็ดขาด

ความพอใจในความงามความงามนั้น เป็นความดีที่
 ต้องปลูกให้มากให้เข่นช้น คือว่าถ้าเรามีความพอใจในสิ่งใด
 ก็ต้องปลูกความพอใจให้มากในสิ่งนั้น ส่วนความพอใจในสิ่งอัน
 เป็นโทษนั้นต้องละเว้นให้เด็ดขาด เพราะความพอใจเช่นนั้น
 ไม่ใช่ความดี เป็นทำนองทำตามอำเภอใจ ถือเอาความเห็น
 ส่วนตัวเป็นใหญ่ มีใจถือความถูกต้องความผิดความสมควรไม่
 สมควรเป็นประมาณ ไม่เชื่อฟังคำตักเตือนสั่งสอนของผู้ใหญ่
 เช่นบิดามารดา ครูบาอาจารย์ เป็นต้น ในที่สุดก็ต้องเสียคน
 ไป นั่นเป็นเพราะพอใจในทางผิด ด้วยเหตุนั้นเราต้องพอใจใน
 ทางที่ดีงาม นักเรียนเรียนหนังสือมาดั่งนี้นแล้ว ก็พอจะ
 เข้าใจได้บ้างแล้วว่า อะไรก็ อะไรไม่ก็ ควรทำความพอใจ
 แต่ในความดีเท่านั้น

ในทันทีขอให้ความพอใจในหลัก ๓ ประการ ที่เป็น
ความดี คือ

๑. ต้องปลุกความพอใจในชีวิต คือความเป็นอยู่ของ
คนเรา เราเกิดมาเป็นอย่างนั้นจนชั่วชีวิตแล้ว

๒. ต้องปลุกความพอใจในการศึกษาเล่าเรียน

๓. ต้องปลุกความเข้าใจในการงาน . ที่เป็นเครื่อง
เลี้ยงชีพของคน และที่เป็นเครื่องบำรุงชีวิตให้สดชื่น

จะกล่าวเฉพาะในการเล่าเรียน การเล่าเรียนที่จะให้
ความรู้นั้น ไม่ใช่เรียนนัก ก็ยังมีความอดทน ต้องสนใจ
ต้องมุ่งความรู้อย่างจริงจัง เพราะวิชาที่เรียนในชั้นนั้น ๆ มีหลาย
อย่างด้วยกัน บางอย่างเราก็ชอบใจ บางอย่างเราก็ไม่ชอบใจ
อย่างไหนเราไม่ชอบใจ ก็ต้องปลุกความพอใจให้มากขึ้น เพราะ
เราต้องเรียนทุกอย่างให้สม่ำเสมอ ถ้าจะทิ้งอย่างใดอย่าง
หนึ่งเสียก็จะพาให้เสียไปทั้งหมด ภัยอันตรายจากต้องปลุก
ความพอใจให้มากขึ้น ในประการที่สำคัญเราต้องทำใจให้เห็นว่า
วิชาที่เรากำลังเรียนอยู่นั้นเป็นชีวิตจิตใจของเรา ไม่มีอะไรจะยิ่ง
ไปกว่า ผิดใจไว้ในวิชาความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง ทำใจให้เป็น
คนอยากเรียนอยากเห็นอยู่ตลอดเวลา มุ่งเอาที่สุดของวิชานั้นเป็น

ทุกหมายปลายทาง เมื่อยังไม่ถึงที่สุดก็ยังไม่ยอมคิดไปอื่น ไม่
ยอมเลิก ผูกใจอยู่เสมอ เช่นในความฉันทะในการเล่าเรียน
ฉันทะเป็นคุณธรรมของตน ทำให้คนลงมือประกอบกิจการงาน
เพื่อให้ถึงสิ่งทศนประสงค์ ด้วยความสมัครใจและเพียรเพียร
ใจ ความสำเร็จเป็นอทิยาท คือคุณธรรมที่ช่วยให้สำเร็จความ
ประสงค์ประการ ๑ และเป็นประการต้น

๓. คำว่า วิริยะ แปลว่า ความเพียร คือความ
กล้า หมายความว่า กล้าใจกล้าเสีย คือยอมลงทุนเพื่อ
ประโยชน์ของตน ยอมสละความสุขส่วนตน ยอมสละทรัพย์
สมบัติ โดยที่สักแต่ชีวิตก็ยอมสละได้ เพื่อประโยชน์อันแท้
จริง ภิรยาททา ไ้แก่ความพยายาม ความบากบั่น ความ
ก้าวไปข้างหน้า ไม่ถอยหลัง

เมื่อเรามีฉันทะเป็นของตนแล้ว แต่ฉันทะยังไม่
ทำให้สำเร็จได้ เพราะสิ่งทั้งหลายไม่ทำให้สำเร็จได้ ด้วยฉันทะ
ความปรารถนาเท่านั้น ต้องสำเร็จได้ด้วยการทำ เช่นเรา
อยากกินข้าว มันก็ยังไม่ยอม ต้องลงมือกินมันจึงจะอิ่มได้
ชอบฉันทะ ฉันทะเท่านั้น ยังไม่ทำให้สำเร็จได้ ต้อง
ทำจึงจะสำเร็จได้ ฉันทะนั้น เมื่อมีฉันทะในชีวิตของเรา เรา

ต้องบำรุงชีวิต เช่นไม่ประพฤตชั่ว ไม่เสพของมึนเมา เป็นต้น
เมื่อพอใจในการศึกษา ก็ต้องตั้งใจเล่าเรียน ต้องยอมทนร้อน
ทนหนาว ต้องทนเมื่อยของสละความสุขส่วนตัว ทั้งใจทั้ง
ครุสอนให้ทำได้ ต้องให้คล่องปาก นักให้สนใจ คิดให้เข้าใจ
มีความเข้าใจเมื่อไรเป็นความรู้อย่างนั้น การหัดเขียน หัดอ่าน
หัดคิดก็ว่าจะเขียนได้ อ่านออก คิดได้ ก็ต้องใช้เวลานาน
ไม่ใช่หัดเขียน จะอ่าน ก็อ่านได้เขียนได้ อันวิชาความรู้
นั้น กว้างรู้ได้แต่ละอย่าง ๆ ก็จำต้องฝึกหัดอย่างขะมักเขม้น
และต้องทำจริง ๆ จริง ๆ ไม่ใช่สักแต่ว่าทำ การทำเช่นนั้น
ก็ต้องสละความสุขส่วนตัวเสีย ต้องอดทน ต้องตั้งใจ ต้อง
ตั้งใจทำ ทำไปทีละเล็กละน้อย จนกว่าจะรู้ได้ ทำไปจนกว่า
ประโยชน์จะสำเร็จ

ชอบพองเห็นเช่นตัวปลวก ตัวปลวกนั้นถึงมันจะเป็นสัตว์
มีร่างกายเล็กก็จริง แต่มันรักขยัน ไม่ย่อท้อต่อภาระงาน
ของมัน ค้างช่วยกันขนดินทีละเล็กละน้อยตามกำลังความ
สามารถที่จะทำได้โดยมิได้เห็นแก่ความเหนื่อยยาก มีความ
พากเพียรพยายามเป็นของหน้า มันจึงสามารถทำรังได้ใหญ่
โตปานทั้งภูเขา เป็นที่อยู่อาศัยด้วยความสะดวกสำราญ สมความ
ประสงค์ของมัน

ตัวปลวกเป็นสัตว์ชนิดเล็ก และไม่มีสติปัญญาเหมือนคน
มันยังสามารถทำกิจการที่ใหญ่โตเกินตัวสำเร็จได้ คนเรามี
ร่างกายใหญ่โต ทั้งมีสติปัญญาพิเศษ ถ้าไม่มีความเพียร
ทำงานให้สำเร็จ ก็น่าระอาयปลวกแน่ ด้วยเหตุนี้เมื่อเราจะ
เรียนหนังสือ เราควรนึกถึงตัวปลวกเป็นตัวอย่าง แล้วตั้ง
หน้าปากเพียร เเลเรียนให้สำเร็จจงได้ จงนึกไว้ว่า ถ้าไม่
รู้ไม่เลิกระได้ไม่อายปลวกมัน

ความเพียรนี้เป็นคุณที่ช่วยให้สำเร็จได้ทุกอย่าง แม้
ยากเท่ายาก หรือใหญ่เท่าใหญ่ เมื่อมีเพียรแล้วสำเร็จหมด
เมื่อสำเร็จแล้ววกทำให้เกิดความสุข หรือทำให้รอกชีวิตได้
ดังเรื่องต่อไปนี้

เรื่องพอคากเวียน

มีเรื่องเล่าว่า ครั้งโบราณมีพอคากเวียนคนหนึ่ง
นำหมู่เกวียนประมาณ ๕๐๐ เล่มพร้อมทั้งคนตักตาม นำสินค้า
ไปขายในที่ต่าง ๆ คราวหนึ่งเดินทางข้ามทะเลทราย ซึ่งมี
ระยะทางประมาณ ๖๐ โยชน์ ต้องใช้เวลาประมาณ ๖๐ วัน
ในคนที่ ๖๐ ก็ขนออกเดินทางหวนหาพอคากเห็นว้างชกคน
คนเดียวเท่านั้นกลับทางแล้ว พอรุ่งเช้าก็จะถึงเมือง จึงให้

ความเพียรนั้น จำต้องใช้ในการทำทุกอย่างอันเป็นคุณ
 เป็นประโยชน์ เช่นในการเล่าเรียนตามทกลาวมาน นอกจาก
 นั้น ยังต้องใช้ความเพียรในการเหล่าน คือ ในการละความชั่ว
 ประพฤติกความดี อะไรเป็นความชั่วควรละเสีย อะไรเป็น
 ความดีควรทำ ทำทุกอย่างที่เห็นความดี ความเพียรพยายาม
 เป็นทางให้สำเร็จกิจประสงค์ใด ความเพียรเป็นคุณธรรม
 อันสำคัญ ทั้งพระราชาชนพนาในรัชกาลที่ ๕ ทรง

หมั่นเพียรเรียนรู้นั้น ยิ่งเยาว์
 เมื่อเติบโตตามเล่า เล่ห์
 หากินกอบการเอา ประโยชน์ ตนเฮย
 เพียรชอบประกอบกุ ก่อสร้างตนเกษม

มิเพียรประทุไต่ ชุมทรัพย์
 มากประมาณโกฏินัย ไข้ววน
 เป็นพนาภาควิบัย การร่ำ เรียนนา
 ความสุขสมบัตถวน เสรีไต่โดยเพียร

สมชกชกช
 ประมาทจกคทระนง
 ไปเพียรกลับพาพงศ์
 นานหน้อยค้อยตกข้า

ชนโคมชกชก
 เพียรอดส้าหพยายาม
 ยยับค้อยฝ่นความ
 กลับยศใหญ่ยงชน
 ชกชกเพียรสังหนงน

คชอย่มงคชชก
 หามทรพยชกชคคก
 เป็นอภพแล้วแล

ความเพียรมีความล้าคณูเช่นน

ประการ ๑ ดังกล่าวมาน

กลวงค์
 เชอหนา
 คนเลื่อม ฐญแซ
 หมกเชอมชม

เลวทราม
 หมนหมน
 รกเก เกนแซ
 เซนเชอผก
 ชวหนก
 ถอยแท

ความสข สบายแซ
 คลอชทงโลกธรรม ๖

ทานจงจกชทชบาท

๔. คำว่า จิตตะ แปลว่า จกช หมายถึงความว่าเอาใจ
 ฝกไผ่ คชเมอทำอะไร ก็เอาใจฝกไผ่ในสิ่งนั้นไม่วางธุระ
 คุณ ธรรมชอน จะช่วย พยุง ความเพียร ไม่ให้ลค หยชลง ไค

ประสงค์ความเพียรให้ดำเนินไปโดยสม่ำเสมอ ถ้าหากคุณธรรม
 ขอน ความเพียรที่มียุติในทางคราวบางสมัย
 กลายเป็นทำ ๆ หยุค ๆ ไม่สม่ำเสมอ เช่น เมื่อเราพอใจ
 ในการศึกษา เราต้องเอาใจใส่ในวิชาความรู้นั้น เราต้องเรียน
 ของค่าน้อยว่า อะไรบางที่ของเรานั้น และเวลานั้นเรารอแล้ว
 หรือยัง ถ้ายังเราต้องชวนชวนให้ และต้องเรียนรูตามท
 ครรสอน ต้องทำงานเกี่ยวกับการเรียนรูนั้น ให้เสร็จทุกชั่วโมง
 ที่เรียนและที่ครสอน ต้องทำให้เสร็จตามกำหนดทุกคราว ไม่ให้
 คงค้าง คงนเรียกว่ามีจิตตะ ถ้าปล่อยให้คงค้างหรือเรียน ๆ
 หยุค ๆ ย่อหย่อนในตน ขยันเมื่อปลายข หรือเมื่อวันสอบ
 ตนย กลางข ปลายข ไม่สม่ำเสมอ อากาเรเช่นขอว่าไม่มีจิตตะ
 ตามความจริงแล้ว การเล่าเรียนจะให้โตผลแล้วจะทำ
 แทนกัน เหมือนอย่างกินอาหารแทนไม่ได้ เช่นเราดข้าวมา ๓
 วัน เราจะไปกินในวันที่ ๔ ให้เท่ากับ ๓ วันนั้นไม่ได้ ขอน
 ฉนั้นโตการเรีนก็ฉนั้น เราหยุคเรียน ๗ วัน เราจะไปเรียนใน
 วันที่ ๘ แทน ๗ วันไม่ได้ การเรีนก็คงจะเจริญไม่ได้
 เพราะฉะนั้นจึงต้องทำให้เสร็จในวันหนึ่ง ๆ ตามที่ครกำหนดให้
 จิตตะการเอาใจคร่า จึงเป็นเครื่องช่วยให้ความเพียรสม่ำเสมอ
 ทั้งตนย กลางข และปลายข

จิตตะ คือเอาใจใส่ใจใส่ ใจแก่ความเอาใจใส่ในสิ่งนั้น ๆ
 ไม่วางธุระ คือเมื่อเรามีความประสงค์ในสิ่งใด จำต้องเอาใจ
 ใส่ใจในสิ่งนั้น ไม่ละเลยเพิกเฉยทอดธุระเลย มีความผูกพัน
 มั่นหมายในสิ่งนั้นเป็นปรกติ คุณชอบยอมเป็นสำคัญในกิจ
 ทุกอย่าง เป็นทางให้สำเร็จสมประสงค์ คนทุกคนเมื่อประกอบ
 กิจการอันใด ถ้ามีใจเอาใจใส่ในกิจการนั้น ๆ แล้ว แม้จะ
 มีความพอใจรักใคร่เท่าไรก็ตาม และมีความเพียรพยายามอยุ่กับ
 ภาษากิจตะแล้วก็คอยย่อหย่อนไม่ได้ เมื่อย่อหย่อน ก็ยากที่จะ
 ให้งานนั้นสำเร็จสมความประสงค์ได้ แต่เมื่อใจเอาใจใส่
 อยู่ในกิจนั้น ๆ ไม่วางธุระเลย ก็ย่อมสำเร็จได้โดยดุษณี ด้วย
 เหตุนี้ท่านจึงทักจิตตะ ความเอาใจใส่ใจใส่ เป็นอิทธิบาท คือ
 คุณธรรมที่ช่วยให้สำเร็จความประสงค์ประการ ๑

๕. วิมังสา หมายความว่า พิจารณาเหตุผลในสิ่งนั้น
 คือมีความใคร่ครวญ หมายความว่า ใช้ความรู้ของตนพิจารณา
 คว้า ความประสงค์ของตนที่เรียกว่าฉันทะนั้นถูกหรือผิด ถ้า
 ว่าผิดก็เลิกเสีย ถ้าว่าถูกก็ตั้งไว้ในมั่นคง ตรวหาว่า
 ความเพียรของตน ทำตรงสิ่งทีประสงค์หรือไม่ ถ้าไม่ตรง

ก็จะไ้แก่ให้ตรง ถ้าตรงแล้วก็ประสงค์ให้ดำเนินไปด้วยค
 ติว่า อากาธเขาใจคอขยันนี้ ตรงตามทศความเพียร
 ไ้ประกอบหรือไม่ ถ้าไม่ตรงก็แก้ไขเสียให้ตรง ถ้าตรงก็
 สันนิษฐานให้สม่ำเสมอ นี่เป็นลักษณะของวิมิงลา วิมิงลา
 ความตรงของ พิจารณา เป็นคุณธรรมที่คอยควบคุม คุณธรรม
 ทง ๓ ขอบข้างตนให้ดำเนินไปในทางที่ถูก เพราะถ้าไม่คอย
 คุมไว้ ฉันทะ ก็จะกลายเป็นกามฉันทะ พอใจในการเที่ยวเตร่
 ในการเล่นการนอนเอาแต่ความสบายไปวันหนึ่ง วิริยะ ความ
 เพียรก็จะกลายเป็นชุกชาน ทำแต่สิ่งทีทำลายตนทำลายท่าน
 จิตตะ ความเอาใจใส่ ก็จะกลายเป็นเล่นชนไม่เลือกที่แม่ใน
 หองเรือน แต่ถ้ามีวิมิงลาคอยคุมอยู่ คุณธรรมทง ๓ ขบ ก็
 ย่อมจะดำเนินไปไ้ด้วยค

ทุกสิ่งในโลกย่อมมีต้นมีปลาย ต้นเรียกว่าเหตุ ปลาย
 เรียกว่าผล เหตุไ้แกสิ่งทีเกิดหรือทำชนก่อน ผลไ้แกสิ่งที
 เกิดตามมาทีหลัง มีเหตุอย่างไ้ ก็ต้องมีผลอย่างนั้น ถ้าไม่
 มีเหตุ ก็ไม่มีผล เช่นมะม่วงเมื่อมีคนทไ้ขนาด ก็ต้องมีผล
 ผลมะม่วงก็ออกจากต้นมะม่วง ต้นมะม่วงก็เกิดมาแต่เมล็ด

มรม่วง ต้นมรม่วงเป็นเหตุของผลมรม่วง ต้นมรม่วงกับ
 ผลมรม่วงย่อมเนื่องกันฉันใด เหตุกับผลก็เนื่องกันฉันนั้น คน
 ทักคนที่ได้ประกอบกิจการอย่างใดอย่างหนึ่งนั้น ก็ก่อกระทำเหตุ
 เพื่อให้เกิดผล แต่ทว่าใคร่สมประสงค์คนนั้นจะต้องหมั่นตรอง
 พิจารณาเหตุผลตนปลายในกิจที่ประกอบ จึงจะสามารถดัดแปลง
 แก้ไขให้กิจการนั้นสำเร็จตามความประสงค์ได้ เพราะคนที่
 ตรองพิจารณาเหตุผล ย่อมมีความเข้าใจในกิจที่ตนประกอบ
 และเข้าใจหาขยายที่จะทำให้สำเร็จสมประสงค์ได้ ทว่าเหตุนี้
 วมึงสา ความหมั่นตรองพิจารณาหาเหตุผลจึงเป็นคุณธรรม
 ที่สำคัญจะช่วยให้สำเร็จความประสงค์ ท่านจึงยกเป็นอุทธาหรณ์
 ประการ ๑

๖. คุณธรรมทั้ง ๔ ประการดังกล่าวมานี้ ต่างอาศัย
 กันและกัน ผู้ประพฤติของประพฤติทั้ง ๔ อย่างให้สม่ำเสมอ
 จะเว้นข้อใดข้อหนึ่งมิได้ ถ้าเว้นเสีย ก็ไม่สามารถให้สำเร็จ
 ความประสงค์ได้ ต้องประพฤติบริบูรณ์ทั้ง ๔ ประการจึงสำเร็จ
 ได้ ขอนนกกตูก็อจะเห็นได้ เช่นเราอยากรู้หนังสือ แต่เรา
 ไม่ลงมือเรียน หรือเรียน แต่เรียน ๆ หยุด ๆ เรียนวันหยุดวัน

เรียน ๗ วันหยุดเสียสามเดือนเช่นนี้ไม่รู้หนังสือ ถึงจะอยากรู้
 ทำไร ก็คงไม่รู้อยู่เท่านั้นเอง แต่ถ้าเมื่ออยากได้แล้วตั้งใจ
 เล่าเรียน หัดเขียนหัดอ่านอยู่ไม่ขาด คอยพิจารณาขอความ
 ทูลเรียนนั้น เช่นนี้ก็จะรู้หนังสือ ตั้งนเป็นตน ในกิจการ
 ทงหลายอันก็เช่นเดียวกัน

พระเจ้าวรวงศ์เธอ ทรงแยเมืองไท กเพราะทรงปรารถนา
 ้วยคุณธรรมชอบ เมื่อทรงพิจารณาเห็นว่าบ้านเมืองในเวลานั้น
 ะต้องถึงกรุงแตกแน่ ก็ทรงมุ่งจะย้ายบ้านเมือง ทรงพิจารณา
 เห็นว่า ถ้าย้ายอยู่ในกรุงเวลานั้นไม่มีทางแน่ จึงทรงคิดสัน
 พระทัย ชวนพรรคพวกเจ้ากองทัพบกที่ทอลมกรุงอยู่ ทรงเล่าฟัง
 ความซกซอกของเฉพาหน้าออกมาได้อย่างปลอดภัย พอได้ทรง-
 ทราบว่ากรุงแตก ก็ทรงเอาพระทัยจัดซื้อ ชักชวนสมัคร
 พรรคพวกสู่สมกำลังไว้ เมื่อทรงพิจารณาเห็นว่าพร้อมแล้ว
 จึงยกเจ้าชายไล่ช้างศึกให้แตกพ่ายไป ในที่สุดก็กลับตั้งบ้านตั้งเมือง
 เป็นประเทศชนโคตงเดิม นสำเร็จโดยคุณธรรมทั้ง ๔ ข้อ

พระพุทธเจ้า ทรงมุ่งหมายพระโพธิญาณ ดังพระทัย
 เกิดเคยว เมื่อทรงพิจารณาโดยรอบคอบแล้ว จึงออกบวช

ข้าพเจ้าย่อมขออยู่ ทรงหาขยายเปลี่ยนแปลงอยู่ แม้จะมีใครเขา
 อะไรทว่าคมาให้ก็ไม่ยอมรับ เช่นพระเจ้าพมพสารทรงเชิญชวน
 ให้สกลออกมาทำงานด้วยกัน จะถวายเมืองให้ครองก็ไม่ยอมรับ
 ในที่สุดก็ทรงบรรลุลัทธธรรมสัมประสงค์ นักเพราะคุณธรรมทง
 ๔ ขอน เพราะเหตุนพระพทธเจ้าจงทรงแสดงว่าคุณธรรมทง
 ๔ นเป็นอทธบาท คือ เป็นคุณทช่วยใหสำเร็จความประสงค์
 ทุกประการ

ข้อควรกำหนด

อิทธิบาท	คุณธรรมที่ช่วยให้ความต้องการสำเร็จ
ฉันทะ	ความพอใจในงาน ความรักงาน ความมุ่งหมายที่แน่นอน
วิริยะ	ความเพียร กล้าทำในสิ่งที่ควรทำ
จิตตะ	เอาใจใส่ ทำสม่ำเสมอ
วิมังสา	ความวิตรู้อยู่ วิเคราะห์ว่าควรละ แล้วละได้ วิเคราะห์ว่าควรทำ แล้วทำได้
สติปัญญา	ความคิดความเห็นความ รู้สึกตัวเมื่อจะทำอะไรทุกอย่าง ความรอบคอบ
เล่ห์รู้	(ในโคลง) รับผิดชอบ หมายความว่า ต้องเรียนเมื่อเด็ก โตขึ้นจึงจะมีความรับผิดชอบได้
ขุมทรัพย์	(ในโคลง) หมายถึงแหล่งที่เกิดทรัพย์ ใช้ไม่รู้จักหมด
โกฏี	(ในโคลง) จำนวนนับต่อจากล้าน คือ ๑๐ ล้านเป็นโกฏี

ทะนง	(ในโคลง) คิดว่าตัวก็แล้วไม่ต้องทำ อีก เช่นคิดว่ารวบแล้ว ไม่ต้องหาอีก
อัมมงคล	(ในโคลง) ไม่เป็นมงคล ไม่ดี ไม่งาม
ถ้อย	(ในโคลง) คำ ทราม เลวทรามคำซ้ำ ซ้ำซ้ำ
อภัพ	(ในโคลง) ไม่ควร ไม่เหมาะที่จะทำ อย่างนั้น ๆ เช่นไม่ควรรับราชการ ไม่ ควรมีตำแหน่ง บวชไม่ได้ ไทยใช้ว่า อาภัพ เช่นคนพิการเป็นทหารไม่ได้ ตลอดชีวิต เรียกว่า คนอาภัพ

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. คำว่า อิทธิบาท หมายความว่าอย่างไร
๒. จงให้ความหมายของคำต่อไปนี้ พร้อมทั้งวิธีทำตามด้วย
(๑) ฉันทะ (๒) วิริยะ (๓) จิตตะ (๔) วิมังสา
๓. ถ้าเราไม่ชอบวิชาในชั้นเรียนบางวิชา เราควรปฏิบัติอย่างไร
๔. ทำอย่างไร เราจึงจะเล่าเรียนให้ถึงที่สุดของวิชาในแผนก
นั้น ๆ ได้

๕. เด็กคนหนึ่ง อยากมีวิชาความรู้ จึงมาเรียน แต่การ
มาเรียนของเขา ต้องเรียน ๗ หยก ๗ ไม่สม่ำเสมอ การ
เรียนอย่างนั้นขอว่าหากคุณธรรมข้อไหน จะแก้ได้อย่างไร
๖. คนบางคนอยากมี แต่ไม่ยอมทำงาน คนเช่นนั้นจะ
แก้ไขอย่างไร.

บทที่ ๗

สุขของคฤหัสถ์

๑. คุณธรรมหมวดหนึ่งชื่อว่า สุขของ คฤหัสถ์
คฤหัสถ์ หมายถึง ผู้ครองเรือนอย่างแท้จริงคำว่าภรรยา
ความสุขในฆอน หมายถึงความสุข คือความสบายกายสบายใจ
หรือความระควกใจของคนที่เป็นชาวบ้าน คนที่ไม่ได้บวช
หรือคนชาวบ้านทั่วไป ะมีความสุข ซึ่งในทันท่านกล่าวว่า
เกิดมชนใดจากต้นเหตุ ๔ ประการ คือ :-

- (๑) สุขเกิดแต่ความมัทพย
- (๒) สุขเกิดแต่การจ่ายทรรพยบร โลก
- (๓) สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้สิน
- (๔) สุขเกิดแต่การประกอยงานที่ไม่มีโทษ

อธิบาย

เราทุกคนคงไม่มีใครชอบทุกข์มากกว่าสุข และคงต้อง
การแสวงหาความสุขหนทุกขด้วยกันทั้งนั้น ทจริงความสุข
และความทุกข์เป็นคปรยกันเจอปนกันแทบจะ แยกออกได้ยาก
พิจารณาคลาย ๆ เช่นเวลาเราพบคนทรกกันหรือชอบพอกัน เรา

ดีใจมาก มีความตื้นตันยินดีอย่างบอกไม่ถูก แต่ในขณะที่เว
 กนั้น เราต่างคนต่างก็อาจยินดีจนน่าตาไหลจนเป็นลักษณะ
 ของความเศร้าสลด คนที่ยากจนบางคนหาเช้ากินค่ำอยู่ใน
 กองทุกข์ เพราะต้องอดมื้อกินมื้อก็ยังมีความสุข ไม่หงุดหงิด
 ทะเลาะวิวาทกับใครยังพบเจาสเนกสนาน หัวเราะ ต่อกะซิกกัน
 ตามประสาคน เทาซกตวอย่างมาน จะเห็นได้ว่าทุกข์กับสุข
 ย่อมปะปนกัน แยกออกจากกันไต่ยาก มีผลกล่าวว่าความทุกข์
 ทำให้คนเราคิดถึงความสุข ถ้าไม่มีความสุขแล้วเราคงปราศจาก
 ความระวังกะรักษาความสุขของเรา หรือจะพูดให้ถูกต้อง
 ความทุกข์จะมาลงโทษแก่ผู้ไม่รักษาความสุขเอาไว้ ถึงแม้เรา
 จะทราบแล้วว่า ความทุกข์และความสุขย่อมระคนปนกันอยู่
 แต่เมื่อเราเกิดมาเป็นมนุษย์แล้ว ถึงแม้มีฐานะสูงหรือต่ำก็ตาม
 เราจะต้องถือว่า เป็นหน้าที่ของเราที่จะรักษาชีวิตเราเองให้
 มีความสุขตามแต่ระได้ ถ้าผู้ใดปล่อยให้ตนเองมีทุกข์ ก็จักไต่
 ว่าเป็นความผิดของผู้นั้นเอง เพราะสัตว์พหุและสิ่งทั้งหลาย
 บรรดาอยู่ในโลกนี้ ล้วนแต่เป็นเครื่องสนับสนุนให้ความสุข
 ความสำราญแก่มนุษย์ทั้งสิ้น แต่การที่จะมีความสุขความ
 สำราญได้นั้นจะต้องปฏิบัติตนให้สมควร ไต่แก่การปฏิบัติตาม

ธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงกำหนดไว้ เป็นทางช่วยให้บุคคล
ได้ริบความสุขสมความปรารถนา ดังต่อไปนี้ :-

๒. สุขเกิดแต่ความมัทธพย์ ในการที่เรாதกคน
พยายามพากเพียรประกอบการทำงานหาเลี้ยงชีพอยู่ทุกวันนักเพราะ
ต้องการจะมีความสุข คือ อยากมีบ้านอยู่ของตนเอง มีเสื้อผ้า
เครื่องนุ่งห่มตามทศนประสงค์ มีอาหารกินบริบูรณ์ และ
มียารักษาโรคไข้ เมื่อเกิดอาการเจ็บไข้ขึ้น ความต้องการที่จะ
อยู่คนเดียว ก็กลัวว่าจะสำเร็จได้ก็เพราะมัทธพย์สิ้นเงินทอง
มัทธพย์สิ้นเงินทองทั้งหลายที่จะพึงมีนั้น ได้จากการชวนช่วย
แสวงหามาด้วยการทำงานโดยความสมัครใจ คือได้มาด้วยความ
เพียรพยายามของตนเอง เรียกว่ามัทธพย์ที่เกิดจากนาพักนาแรง
ของตน ผู้ใดที่มีความสุข ถ้าได้มัทธพย์มาโดยทางมัทธพย์
เช่น ไปลักขโมยเขา หรือ ไปปล้นเขามาเป็นต้น ย่อมไม่มีความสุข
ไซ้มัทธพย์พุ่มเพาะอยู่พักเดียวแล้วเกิดความสุข
เร้าร้อนใจเพราะผิดกฎหมายบ้านเมือง คนที่มัทธพย์สมัคมาก
ย่อมมีความสุขใจเขาย่อมดีกว่าคนที่มัทธพย์น้อยหรือไม่มีเลย เพราะ
มัทธพย์สิ้นยอมจะเป็นประโยชน์แก่เจ้าของทั้งในยามปรกติและยาม
เจ็บไข้ ผู้มัทธพย์จะไม่ไคร่ความลำบากเลยเมื่อถึงวขระ

ต่าง ๆ อันอาจมีชนใดโดยมัวเมา เช่น บัวเจ็บ เป็นต้น
และเพื่อมิให้เสียงชพต่อไปในวชิรา เมื่อจะทำมาหากิน
ต่อไปไม่ได้อีกด้วย

ผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรทำการทำงานหาผลประโยชน์ได้
มาก แต่หาประพฤติคนสุรุ่ยสุร่าย คือจ่ายทรัพย์ทแถมหามา
ได้จนหมดสิ้นไป ก็คงจะเป็นผู้ไม่มีความสุข เพราะไม่มีเงิน
ที่จะประหยัดไว้เป็นทุนในยามที่ระบอการใช้จ่าย ยิ่งบุคคลที่
จ่ายทรัพย์มากเกินไปจนกว่าจำนวนที่หามาได้แล้ว ก็จะมีทุกข์หนัก
ขึ้นไปอีก เพราะจะต้องชักชวนกันทนเขาไปทักทวนทรัพย์สิ้นหมด
อย่างหมดสิ้นไป เมื่อเกิดมีความจำเป็นจะต้องใช้ทรัพย์ก็จะ
ถูกหนี้ยมสนผอน การเป็นหนี้สินเลื้อยตรงหนงแล้วหนี้สินนั้นมัก
เพิ่มพูนมากขึ้น ถ้ารายได้จากการหาเลี้ยงชีพไม่ดีกว่าเดิม

การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนั้น หาใช่ความ
ตระหนักรู้เห็นยวแน่นไม่ เพราะความตระหนักรู้หรือการใช้จ่าย
อย่างผิดเคืองก็เป็นโทษเหมือนกัน คนที่ตระหนักรู้เกี่ยวกับการ
ใช้จ่ายเกินไป เช่นออกทนไม่ยอมซื้ออาหารที่สมควรบริโภค
ทนแต่งกายด้วยผ้าเก่าขาดสกปรกเป็นต้น ย่อมไม่ได้รับความสุข
จากการมั่งคั่งนั้น เพราะไม่รู้จักใช้ทรัพย์ให้เป็นประโยชน์

สมกับที่อุตสาหะลงแรงหามาไว้ ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าคนฉลาด
ย่อมมีความรอบคอบรู้จักใช้ทรัพย์สินทศวรรใช้ และรู้จักเก็บทศวรร
เก็บ ถึงคำโบราณกล่าวเตือนไว้ว่า “มีสิ่งพึงประจบให้ครบ
บาท อย่าให้ขาดสิ่งของต้องประสงค์ มีน้อยใช้น้อยค่อยประจบ
อย่าจ่ายลงให้มากจะยากนาน” ดังนี้

๔. สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ ผู้ที่นาคนไปสู่
ความเป็นหนี้สิน มักเป็นผลไม่รู้จักการใช้ทรัพย์สินทศวรรหามา
ไว้ คือฟุ่มเฟือยอย่างเคยว แม้จะหาผลประโยชน์ได้มาก
สักเท่าใดก็เก็บไว้ไม่อยู่ ใช้สอยไปจนหมดสิ้น เมื่อมีความ
จำเป็นเกิดชนกตองกำหนดยอมสินเป็นหนี้เขา การเป็นหนี้สินนั้น
แม้จะมากจนทักท เพราะระคอกเขยจะเพิ่มพูนทบทวนขึ้น นับว่า
มีแต่ความทุกข์ไม่เป็นไทยแท้ตัว คนที่เป็นหนี้มักจะรักษาสัตย
ไว้ไม่ได้ เมื่อเขาหนีมาทวงถาม ตัวไม่มีเงินจะส่งใช้ตาม
กำหนดก็จำเป็นอยู่เองจะต้องกล่าวคำเท็จฉกฉอนไป จิตใจมี
แต่ความกังวลไม่มีสุข ต้องคอยยกยืมไปให้คนอื่น เพราะกลัว
ใคร ๆ จะทวงหนี้ หนี้สินเมื่อเพิ่มมากขึ้นเพียงใดความวิตก
กังวลหนักใจก็มากจนเพียงนั้น บางคนเมื่อเป็นหนี้สินมาก ๆ
เขาก็ไม่สามารถจะใช้เขาได้ ต้องถูกฟ้องร้องขึ้นโรงศาลให้

เขาหนมายศทรพยสมบัติเขาไปขายชดใช้หนี้ ของอัยยาย
 ขายหน้าไปทั่ว บางคนทนความเสียใจขายหน้าไม่ไหวก็ถึงกับ
 มาทวตายเพื่อให้พ้นอายไปก็มี ส่วนคนไม่มีหนี้สินนั้นจะมีแต่
 ความสุขชานปราศจากความหนักใจวิตกกังวล ไม่ต้อง
 เกรงกลัวว่าจะมีใครคอยทวงถาม มีความรักเป็นอิสระแก่
 ตัวเองตลอดเวลา ทั้งการกระทำไม่ต้องเป็นหนี้สินนั้น ก็
 สำคัญอยู่ว่าเราต้องรู้จักการใช้ทรัพย์ทสแสงหามาได้ ต้อง
 รู้จักกระหม่อมกระหม่อม สละสมทรัพย์ไว้เป็น กำลังของ คนในภาย
 หน้า ผลประโยชน์ที่ใดมาเท่าใด ๆ นั้นอย่าใช้ให้หมด จงเก็บ
 รวบรวมไว้เป็นทุนบ้าง สิ่งใดที่ไม่สมควรก็อย่าใช้จ่ายให้เป็น
 การฟุ่มเฟือย อย่าไปประพฤตเขาอย่างคนบางคนที่ว่ารวม
 ทรัพย์ใช้จ่ายมากกว่าเรา ขอให้หมั่นศึกษาระลึกโดยอ้างว่าเรามี
 ฐานะเพียงใดควรทำตัวอย่างใด ถ้าเราหลงลืมตัวเขาอย่างเขา
 บ้าง คือทำตัวโอโง่งหรือทรนเกินฐานะ เช่น ใช้เครื่อง
 แต่งตัวแพง ๆ กินอยู่ฟุ่มเฟือย เป็นต้น ก็จะต้องก่อหนี้สินขึ้น
 ในที่สุดเป็นแน่

เท่าที่กล่าวมานั้นก็เรียนคงจะเห็นได้ว่าความเป็นหนี้สิน
 เป็น ศัตรูใหญ่ ที่จะคอยกัดทอน ความสุขของ มนุษย์เป็น สิ่ง ที่

ทำลายล้างความเป็นไทยแก่ตน และเป็นสิ่งทศกยอกกันมิให้ตน
ตั้งอยู่ในความประพฤติชอบได้

๕. สุขเกิดแต่การประกอบงานที่ไม่มีโทษ การ
ประกอบการทำงานนั้น เป็นหน้าที่ของคนทุกคนจะต้องพากเพียร
ทำเพื่อให้ไตร่ตรองมาเลียงชีวิตของตนและครอบครัว แม้
บางคนจะมีทรัพย์เต็มเป็นทรวงรวงอยู่ แต่เมื่อไม่มีทรัพย์ใหม่
มาเพิ่มเติมแล้วก็หมดสิ้นไปอย่างรวดเร็ว เปรียบเหมือน
ขงหนอง ถ้ามีแต่ทางน้ำไหลออกไปทางเดียว ไม่นานก็หมด
จะแห้งไปเท่านั้น เมื่อไม่มีทรัพย์สำหรับจ่ายเลียงชีวิต
ความยากจนขัดสนบีบคั้นมากเข้าก็จะเกิดความทุกข์เรวร้อน ไม่
อาจทนอยู่ในความดีได้ เพราะเหตุนี้พระพุทธเจ้าจึงได้ทรง
กำหนดธรรมชอนชน โดยทรงเห็นแล้วว่าถ้าบุคคลใดหมั่น
ประกอบการทำงานหาเลียงชีวิตในทางที่ชอบ ได้ไตร่ตรองมากได้
ใช้จ่ายใช้สอยเลียงชีวิตมีความสุขสบายทั้งเป็นกำลังรักษาความ
ดีให้มั่นคงด้วย

การประกอบการทำงานที่ไม่มีโทษหรือที่เรียกว่าสัมมาอาชีวะ
นั้น บุคคลที่ประกอบการทำงานจะต้องประพฤติตนเป็นธรรมในกิจ
การงาน เช่น ผู้ใดเป็นลูกจ้างรับใช้ในการงานใด ก็จะต้อง

พยายามทำการงานนั้นด้วยความอดทนเอาใจใส่ให้ทำงาน
 นั้นเรียบร้อย มาปฏิบัติงานตามกำหนดเวลา และไม่ขี้พาล
 หลีกเลียงการงาน ถ้าเป็นพ่อค้าเมื่อซื้อสินค้ามาขายแล้วก็
 กำหนดราคาขายให้สม่ำเสมอ ไม่ประพฤติเป็นคนเห็นแก่ได้
 เช่น เห็นคนต่างถิ่นมาถามซื้อไม่รู้อาสาของก็ขายเสียแพง ๆ
 ถ้าคนซื้อคุ้นเคยรู้อาสาสินค้าก็ขายตามตรง

การงานบางอย่างแม้จะมีทางได้เงินทองมากแต่เป็นโทษ
 เช่น การล่อลวงแย่งชิงทรัพย์ ลักทรัพย์ เป็นต้น ก็ไม่ควร
 ประกอบ หรือการงานที่ของเสีย เช่น การพนัน ก็ไม่ควร
 เสีย เพราะเหตุว่า ถ้าพลั้งพลาดก็หมดตัว ถ้าใครทรัพย์มา
 ทรัพย์นั้นก็ไม่ยั่งยืน เพราะเหตุว่า ประการคือ เป็นทรัพย์ที่ไม่
 ง่ายทำให้มีความเสียคายน้อย จึงใช้จ่ายสรวุ้ยสรวุ้ยหมดไปง่ายคาย
 ประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งความอยากได้ไม่หมดสิ้นสุด ได้
 มาแล้วก็ยังอยากได้ยิ่งขึ้น เมื่อเคยได้ในทางใดก็คงชวนชวน
 หาในทางนั้นอีก เมื่อเล่นการพนันแล้วคงอยากเล่นต่อไปไม่ได้
 การพลัดพลั้งก็คงจะต้องเกิดจนเสียคราวหนึ่งเป็นแน่ ด้วยเหตุ
 นั้นจึงควรเลิกการงานที่จะต้องใช้กำลังกาย กำลังความคิด
 หรือออกทุนทรัพย์ทำนาไหมทำไร่สักทว่า ต้องลงทุนลงแรง

เมื่อใดที่ทรัพย์สินจะไถ่กลับเสียกาย ไม่พินทุ์เพื่อยเกินกว่าทหาไค
หรือเกินกว่าความต้องการ และไม่เบียดกรอตระหนจนถึงกย
ชกชยาก ถ้าใดหมั้นทาการงานทชชยใดที่ทรัพย์สินมาขาย
เลียงตนและครอชครว ทงรจกเกยชอมไวเพยงคราวละน้อย ๆ
เพอเหตุการณชางหนายางเสมอไปแล้ว ก็จะทำให้ตนเป็นสุขไค
ไม่ต้องประกอบการชว.

๖. กฤหัสถ์ณครองเรอนยอม่จะพิจารณาเห็นแล้วว่า
เมื่อเราไม่ไคบวช เราต้องครองชวทชชยอย่างชวบ้านทงหลาย
เราม่ทางจะหาความสขไคตามเรองของเรา อันความสขท
ชวบ้านจะหาไคนั้นทานไคชทางไว ๔ ประการ ดังกล่าวแล้ว
นั้น เราจะไคสขจากการมทพย เราไคต้องหาทพย การหา
ทพยทงทำงาน การทำงานทจะให้เกศทพย ก็ต้องม่วชา
ความม่ เพราะการทำงานนั้น ถ้าทาควชชคความม่ ก็ต้องทา
ทวชแรง การทำงานทวชแรง ยอม่ใดทพยน้อย ต้องทำงาน
ทวชความม่จจะให้เกศทพยมาก แม่มถม่ความม่แลวกยง
ต้องม่ความม่จรีทเชาประกอบทวช ม่ความม่จรี แต่ความ
ประพทสขไคไคไคไค ต้องม่ความม่จรีและม่สจรีทประกอบกัน
จจะชวชให้การทำงานนั้นไคทพยมาก และการงานททานน
เร้า ต้องเป็นการทำงานทเป็นสม่มาชวชระ คอเป็นการทำงานทชชย

การงานที่ชอบนั้น กำหนดง่าย ๆ คือการงานที่ไม่ต้องห้ามตาม
 กฎหมาย และไม่ผิดศีลธรรม เว้นการงานที่ผิดกฎหมายและ
 ผิดศีลธรรมเสีย ทำแต่การงานที่ชอบมีการเล่าเรียนและการ
 กสิกรรม พาณิชยกรรม เป็นต้น ในการทำงานต้องลงทุนซื้อ
 วัตถุดิบ ครุภัณฑ์ ถ้าคนเดียวไม่พอ ก็ควรเช่าหุ้นกัน ไม่ควร
 กู้หนี้ยืมสินให้เกินกำลัง ต้องพอเหมาะพอควร การกู้หนี้ยืม
 ลงทุนก็พอทำเนา ถ้ามากเกินไปเป็นอันตรายแท้ และในการ
 กิจการใจความคนเชื่อถอยยอมเป็นเจ้าหนี้ ขอที่เขาเชื่อถ
 อยนั้นแหละ ทำให้เราต้องเป็นหนี้ละ อย่าหลงใหล ถ้าจัดการไม่
 ทันกับเวลาที่กำหนด อาจหมดตัวได้ ไม่ควรมั่นใจเลย เมื่อ
 เราต้องมั่นใจกับของรับใช้ เมื่อใช้ก็อย่าให้เหลือเศษ ต้องให้
 เส็จเจกตขาด มีฉนวนเขียนนขาพอกพูนและกลายเป็นเงินต้น
 ไปอีก การจะเป็นหนี้หรือไม่เป็นหนี้นั้น ก็เนื่องมาจากการ
 ใช้จ่าย การใช้จ่ายที่ถูกต้องนั้นคือจ่ายให้เหลือ จะเหลือมาก
 เหลือน้อยก็ตาม ขอให้เหลือ เช่นเป็นนักเรียนชั้น ไซให้
 เหลือสักวันละ ๕ สตางค์ เกือนหนึ่งกระป๋อง ๑.๕๐ บาท
 ยหนึ่งกิโลกรัม ๑๘ บาท คุชเพียงวันละ ๕ สตางค์เท่านั้น
 ยหนึ่งกิโลกรัม ๑๘ บาท ให้คิดอยู่เสมอเมื่อจะใช้จ่ายทรัพย์

รายรับไม่สำคัญเท่ารายเหลือ ใช้ได้อย่างนี้ดีกว่าใช้อย่าง
เป็นสุข

คฤหัสถ์จะมีสุขได้ ต้องมีทรัพย์ ต้องรู้จักใช้ทรัพย์
ต้องไม่มัวหม่น และต้องทำงานที่ปราศจากโทษ เมื่อได้ทำ
อย่างนี้ ก็จักมีความสุขตามส่วนที่ควรจะมีได้

ข้อควรกำหนด

คฤหัสถ์

คนมีเรือน คือคนไม่ใช่คนกบวช ใต้
แกเขวบ้านทั่วไป

สุข

ความสบายกาย สบายใจ

ทรัพย์

ได้แก่สิ่งของสำหรับใช้ เช่น เงินทอง
เป็นต้น

จ่ายทรัพย์

การใช้ทรัพย์

ห็น

ข้อผูกพัน โดยปรกติทางเงินทอง

การงานที่ไม่มีโทษ

ทำการงานที่ไม่ผิดกฎหมาย และ
ศีลธรรม

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. พงให้ความหมายของคำต่อไปนี้

(๑) คฤหัสถ์

(๒) ความสุข

(๓) ทรัพย์

(๔) การงาน

(๕) ห็นสิน

๒. เป็นเหตุให้สละหาความสุขได้อย่างไร
๓. สุขเกิดแต่ความมัวหมองอย่างไร
๔. สุขเกิดแต่การใช้ทรัพย์สินอย่างไร
๕. หาได้เท่าไร ใช้จนหมด เป็นความสุขหรือไม่ เพราะเหตุไร
๖. สุขเกิดแต่ความไม่มั่นคงอย่างไร
๗. ทำอย่างไร จึงจะไม่ต้องเป็นหนี้
๘. การงานเช่นไรเรียกว่าการงานที่ไม่มัวหมอง
๙. เป็นนักเรียน เว้นหนึ่งข้อ เป็นการทำงานหรือไม่

ฆราวาสธรรม

๑. เราทุกคนมีชีวิตอยู่ในโลกนี้ คงจะไม่มีใครกล้า
พูดว่าตนไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น ไม่ต้องเกยวข้องกับคนอื่น
ที่เกิดมาด้วยกัน เพราะเราต้องพึ่งผู้อื่นอยู่ตลอดเวลา เราต้อง
อาศัยทั้งผู้เกิดมาก่อน ผู้เกิดสมัยเดียวกัน และผู้เกิดมา
รุ่นหลัง เช่น พ่อ แม่ พี่น้อง เพื่อนฝูง และคนทั่วทั้งกิจการ
งานต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อเป็นเด็กอยู่เราต้องอาศัย พ่อแม่ พี่น้อง
และคนที่อยู่ในบ้าน พอเราเติบโตขึ้นไปโรงเรียนได้ ก็ต้อง
พึ่งพาอาศัยครูอาจารย์ และเพื่อนฝูงซึ่งรวมเข้าเรียนเล่นห
กัน เมื่อเติบโตใหญ่มีอาชีพทำมาหากินแล้วก็ต้องอาศัยบุคคล
ต่าง ๆ กว้างขวางมากขึ้นตามส่วนของกิจการนั้น ๆ ยิ่งการงาน
ที่ประกอบเป็นอาชีพมีความเจริญกว้างขวางใหญ่โตออกไปมาก
เท่าใด ก็จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องติดต่อเกยวข้องกับคนต่าง ๆ
กว้างขวางมากออกไปเท่านั้น

การเกยวข้องกับคนทั้งหลายนั้น ไม่ว่าเมื่อเป็นเด็กหรือ
เติบโตเป็นผู้ใหญ่แล้ว ถ้าต่างมีความรักใคร่ปรองดองกัน

ห่วงติดอกกันแล้ว ต่างคนต่างก็จะมีความสุขมีความสุข เจริญ ถ้า
 ไกรขอเคืองกันคอยมุ่งแต่จะคิดทำลายกัน ก็คงจะมีความเคือง
 รอน การงานก็จะทรุดโทรมไม่ก้าวหน้า ล่องนกลงเมือเวลาเป็น
 เต็กอยู่ ถ้าบางคราวเราเกิดชกเคืองใจมันตงกยเพื่อนบางคน
 และห่างเหินไม่พูดจาเล่นหัวกัน เรากรู้สึกไม่มีความสุขอยู่มาก
 แต่ว่าถ้าเป็นผีใหญ่ขึ้นใจกันและเลิกเกยวของกัน ความเสียหาย
 เกยวกับการงานก็คงจะมีมากกว่าหลายประการนัก ถ้าเราลอง
 สอดส่องถึงสาเหตุที่ทำให้คนทั้งหลายทะเลาะขึ้นเคืองใจกันก็จะ
 พบว่าคนทั้งหลายเกิดเป็นปากเสียงทิ่มแทงกัน เพราะความ
 ไม่ชอบตรงกันบาง บางทีเรื่องเล็กน้อยก็กลายเป็นเรื่องใหญ่
 รุนแรงเข้าหากัน เพราะไม่รู้จักอดทนและข่มใจของแต่ละฝ่าย
 บางทีก็เกิดจากความไม่เชื่อใจกันต่อกัน คอต่างฝ่ายต่าง
 คิดเอาว่าคิดเขาเปรียบกัน ไม่รู้จักเสียสละเจือจานกันบ้าง และ
 ทำให้ไม่ยอมลงซึ่งกันและกัน พระพุทธเจ้าทรงเข้าพระทัย
 ถึงสาเหตุดังกล่าว จึงทรงวางหลักความประพฤติของคน
 ทั้งหลายผู้เป็นฆราวาส คือผู้ครองเรือนจะพึงยกยดเป็นข้อ
 ปฏิบัติไว้ ๔ ประการ เรียกว่า ฆราวาสธรรม ได้แก่ :-

- (๑) สัจจะ ความสัตย์ซื่อแก่กัน
- (๒) ทมะ ความรู้จักข่มใจของตน
- (๓) ขันติ ความอดทน
- (๔) จาคะ การสละให้ปัน

อธิบาย

๑. ขรรยาวาส คือผู้ครองเรือน ขอมมความจำเป็นจะต้องเกยวข้องกับคนมาก ถ้าได้ปฏิบัติตามหลักธรรมทั้ง ๔ ข้อของพระพุทธเจ้าแล้ว ก็คงจะเป็นผลให้เกิดความรักใคร่กันต่อกัน ไม่มีการโกรธเคืองวิวาทแตกร้างกันใด ทุกคนก็จะมีความสุขความเจริญคลอเคลียไป นักรบยอมจำเป็นจะต้องรับและยอมรับคนให้มีธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ไว้ เพราะต่อไปก็จะเกิดโตเป็นผู้ใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ต้องเกยวข้องกับคนต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น หลักธรรมนี้จะโตเป็นเครื่องรักษาตนให้เจริญก้าวหน้าในชีวิตการงานต่อไป จะได้อธิบายข้อธรรมทั้ง ๔ สำหรับขรรยาวาสตามลำดับดังนี้ :-

(๑) สัจจะ ความสัตย์ซื่อแก่กัน ได้กล่าวมาแล้วว่าคนเรามีความเกยวข้องกันควรระวังใคร่ปรองคองกัน จึงจะมี

ความดีความเจริญ การที่จะบรรลุผลเช่นนั้นได้ก็ต้องขึ้นอยู่กับ
 แก่นการที่ทางคนต่างประพฤติอยู่ในธรรมของพระราชา ความ
 สดุดีชดเชยแก่กันเป็นธรรมข้อหนึ่งที่จะทำให้เกิดความดีความ
 ใฝ่ใจกัน คุณธรรมข้อนี้ควรประพฤติต่อบุคคลทั่วไป ไม่ว่า
 เราจะเกี่ยวข้องกับใครก็ตาม ความดีความดีตรงต่อคน เช่น
 เราเป็นลูกกตของชชิตตรงต่อพ่อแม่ เป็นนักเรียนกตของชชิตตรงต่อ
 ครูอาจารย์ เป็นเพื่อนกตของชชิตตรงต่อเพื่อนฝูง เป็นลูกจ้างก
 ตของชชิตตรงต่อนายจ้าง เป็นข้าราชการกตของชชิตตรงต่อราชการ
 และผบงคบัญชา เป็นข้าหมกตของชชิตตรงต่อภรรยา เป็นฉกรรจ์ก
 ตของชชิตตรงต่อสาม เป็นราษฎรกตของชชิตตรงต่อประเทศชาติ
 ของตน เป็นผบงคตรงต่อประเทศชาติของชชิตตรงต่อราษฎร เป็นต้น

คนไม่มีความดีชชิตมากก็ควาตนนั้นมีความเฉลียวฉลาด
 กว่าผู้อื่น ๆ คงจะไม่ใคร่รู้เท่าทันตน จึงคิดเอาเปรียบอยู่เสมอ
 ชั่วอย่างเช่น นักเรียนบางคนเมื่อผบงคตรงให้ไปเล่าเรียนที่
 แต่งตัวเรียบร้อยพาตัวไปโรงเรียน แต่แล้วเลยมองไม่ไปถึง
 โรงเรียน หลบไปเที่ยวความที่ต่าง ๆ หรือแสร้งทำหรือสลับข้าง
 พิจารณาไต่เวลาเล่าเรียนแล้วกลับบ้าน ประพฤติอย่างนี้เรียก
 ว่าไม่มีความดีชชิตเลย เพราะเมื่อความหนักไปศึกษาเล่าเรียน

แต่กลับไม่ไปเล่าเรียน พยายามหลอกให้พ่อแม่หรือผู้ปกครอง
หลงเชื่อว่าไปเล่าเรียนแล้ว ทรมานความพยายามททาทนนั้นจะ
เป็นผลสำเร็จหาได้ เพราะไม่นานเมื่อทางโรงเรียนเห็นจาก
หายไปผิดปรกติ ก็คงจะต้องสอบถามมาทางบ้าน คราวนี้ความ
ก็จะแตก การประพฤติไม่สัตย์ซื่อของตนก็จะปรากฏให้ใคร ๆ
ทราบ ในที่สุดคงจะต้องรีบโทษหนัก เกณฑ์ความซื่อตรงจะ
ไม่ประพฤติเหลวไหลเช่นนั้น เขาจะรีบตนแต่เข้าช่วยผู้ปกครอง
หรือพ่อแม่จัดหาอาหาร ถวายเลี้ยงดูทาเช่นนั้น กันเสร็จแล้ว
แต่งตั้งไปโรงเรียนไม่เช่นนั้นให้ลาขาดถึงโรงเรียนสาย ถ้า
ประพฤติเช่นนั้นอยู่เสมอ จะกลายเป็นนิสัยซื่อตรงต่อหน้าและ
ตรงต่อเวลาอีกต่อไป เมื่อเคยได้เป็นใหญ่สำเร็จการศึกษาแล้ว
ไปประกอบอาชีพใด ๆ ของคนขยันซื่อจะคงพอใจและไว้วางใจ
เพราะเป็นผลซื่อตรงต่อหน้าและต่อเวลาทำให้นายจ้างเห็นว่า
เป็นผู้ไม่โกงแรงงาน เกณฑ์ความไม่คดทากรณาของตน

สามกับภรรยาเช่นเดียวกัน ทางคนก็ต่างจะต้องสัตย์-
ซื่อต่อกัน ทุกสิ่งทุกอย่างต้องให้เป็นที่น่าไว้วางใจกันไว้
สามก็ตั้งใจไม่นอกใจภรรยา ไม่เอาความรักไปเฟ้อแต่หญิงอื่น
ไม่นำเอาทรัพย์สินมาหาให้ไปเลี้ยงบำเรอหญิงอื่น และไม่ชัก
ชวนหญิงอื่นให้ยิ่งกว่าภรรยาของตน ส่วนภรรยาเล่าก็ต้องสัตย์ซื่อ

ทอสาม ไม่ค่อยชู้ช่าย ไม่รับรายเงินทองทอสามออกส่ำหามาให้
 ในทางพิมพ์เพื่อยหรือเล่นการพนันเงินสนน่อยประกาศว ถ้าสาม
 ภริยามั้จะก่อกันเจนน ก็ระอญควยกันควยความผลลัโดย
 ไม่มีการแตกร้างน่าย ๆ

ขอความทกลาวมานยอมชให้เห่นวความสตัยชอชอกัน
 น จำเป็นตองมีในกิจการทกอยาง เพราะเป็นเครื่องรักษา
 ความสามัคคชของชมชนให้คงมั่นอยุ่ไ ถาชนหมู่ใดไม่มีความ
 เชอถอไววางใจกัน มีแต่ความระแวงสงสัยกันอยุ่เสมอ คง
 ที่จะไม่มีความสบายใจ ในที่ลคยอมแตกแยกกัน อันเป็นหน
 ทางของความเลื่อม ถ้าถางมีความสคยชอแลกกันแล้ว ก็จะมี
 ความเชอถอไววางใจกัน คุณธรรมชอนระเป็นเครื่องสมาณใจ
 ให้มีความรักผูกพันกันอยุ่เสมอ ถางคนถางก็จะเป้นประโยชน์
 แกกันและกัน และถางก็ระมีความสคยความเรอญ ้วยเห่น
 ถานจงรักความสคยชอแลกกันไเป็นธรรมของชนราวาส ชอแรก

๓. (๒) ทุมะ ความรักชมใจชองคน นอกจาก
 ความสคยชอนเป็นเครื่องชวยให้ไววางใจกัน อยุ่ควยกันควย
 ความรักใคร่ปรองกองไม่แตกร้างนแล้ว เราควรรักธรรม
 ของชนราวาสชกชอหนึ่ง ซึ่งสำคัญไม่ยงหย่อนกว่ากัน ธรรมะ

ชื่นนคช ความรักข่มใจของคน ความข่มใจคือการรักหัก
 หามใจไม่ให้คิดไปในทางที่ไม่ดีไม่งาม ไม่ว่าตบ ไม่ทำตบ
 และผลักตัดใจให้คิดไปแต่ในทางงามเท่านั้น แม้ว่าการข่มใจ
 นี้จะเป็นการทำใจโดยยากก็ตาม เราจะต้องพยายามหักตัดใจ
 ไปที่ละน้อยจนสำเร็จ มิฉะนั้นความสามัคคีในหมู่คณะจะต้อง
 สิ้นเสียไป คนเราอยู่ด้วยกันและเกวของกันขอมมเรื่อง
 กระทั่งกระทั่งล่วงเกินกันข้างเป็นธรรมดา คนเหล่านั้นพินในปาก
 ของเรายังมีเวลากระทบกันใจ ในบางครั้งเราอาจลงเคียวอาหาร
 อย พนก็อาจขยลงจนเป็นแผลเลือดออกได้ เพียงแต่ในคน ๆ
 เกวกันเท่านั้นขงเป็นเช่นนั้น เมื่อต่างคนต่างจิตใจแล้ว คิดทุก
 แล้วกันว่าจะอยู่ด้วยกันโดยไม่ให้เกิดกระทบกระทั่งกันขงโดยนนั้นจะ
 ไทหรือ แต่ถากการรักข่มใจไม่ให้โกรธตบการกระทบกระทั่ง
 กันในน้อย หรือหากมีชน เรืองก็หยุดอยเพียงนั้นไม่ลกลาม
 ไทใหญ่โตค่อไป มีข้อทศวรรตเสียอกอย่างคช ทำอย่างไรเล่า
 จะเรียกวาผลให้รักข่มใจคน ขชขงตัวอย่างไวพอให้เข้าใจ
 ติงน

เวลาที่คนชนทำอะไรขใจเรา หรือมาทำว่าเปรียบเปรย
 เรา ๆ ก็เกิดอารมณ์ขขึ้นเคอชนก็อยากจะทำว่าตบเสียให้ตมเคัน
 แต่มานกไ้ว่าการทำเช่นนั้น เป็นการหยายคายไม่สุภาพ ไม่

สมควรอย่างขงกระทำ เราจึงข่มใจไม่ให้โกรธเสียได้โดยไม
ทำคอบชอกไป ไม่ทำคอบชอกไป ลักษณะเช่นนี้เรียกได้ว่า
เป็นการข่มใจตน

ในบางคราวเราอาจเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายการเล่าเรียน
เต็มที นกอยากจะหนีโรงเรียนไกลไปเที่ยวเล่นกับเพื่อนฝูง
หรือหลบหลีกไปทำการเล่นต่าง ๆ ให้เพลิดเพลินในแต่เราคิด
ไว้ว่าถ้าเราขาดการเล่าเรียน ความรู้จะไม่ติดต่อกัน และเรา
อาจถูกพ่อแม่หรือครูลงโทษได้ เราจึงตกลงหักใจไปโรงเรียน
ตามปรกติ ลักษณะเช่นนี้เรียกได้ว่าเป็นการข่มใจตนเหมือนกัน
จากตัวอย่างข้างบนนี้เราสรุปได้ว่า การไม่ยอมทำตามใจตัว
เราเองในทางไม่ดี และการฝืนบังคับใจตัวเราให้ทำ ในสิ่งที่ดี
ได้นั้น เรียกว่าความรู้จักข่มใจของตน

หากเราได้พิจารณาคุณสมบัติต่าง ๆ ที่นำมาใช้ทำการ
งาน เช่น ช่าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น เราจะเห็นว่าสัตว์เหล่านี้
มนุษย์ศรัทธามาก ก่อนจะนำมาใช้เป็นประโยชน์ใดเราต้องฝึก
หัดข่มใจเกรงกลัวจนละพยัคแล้ว ฝึกหัดจนเข้าใจทำการงาน
ให้เราพอใจ เช่น ช่างนำมาช่วยลากและชักซุง ม้านำมาใช้
ลากรถหรือขยชี วัว ควาย เราก็นำมาใช้ทำไร่ไถนา ใจเรา
ก็เหมือนกัน ถ้าไม่รู้จักหัดข่มแล้วก็เป็นใจที่ก็ไม่ดี อย่างเดียว

กับสัตว์ที่ไม่ได้ฝึก แต่ถ้าวรรักษ์จิตใจเราแล้ว ก็จะใช้การใดก็ได้
มีประโยชน์กว่าสัตว์หลายประการนัก

๔. (๓) ขันติ ความอดทน เท่าที่กล่าวไว้ในธรรม

ข้อ ๒ คือความร่าเริงใจของตนว่าผลเป็นผลจริง คือผู้
ครองเรือน มักมีเรื่องรูกักกระทบกระทั่งอยู่มาก ตามความ
ร่าเริงใจอยู่ ใจคงเป็นสุข และคงสามารถอดทนกับการทะเลาะ
วิวาทอันนำไปสู่การแตกสามัคคีเสียได้ แต่เพียงการร่าเริงใจยัง
ไม่พอ อาจจะทำให้คนอื่นอยู่ไม่สบาย ย่อมระหยาทางระบาย
ตลอดเวลา ถ้าไม่ใช้ช่องระบายได้ เพราะคนบางคนไม่ค่อย
ร่าเริงใจตนเอง มักจะทำอะไรก็ทำไปตามใจชอบ มักจะพูด
อะไรก็พูดออกไปโดยไม่คิดว่าจะทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนซัดเซองใจ
ประการใดหรือไม่ บางคนไถยคนตาเปรียบเปรยหรือมีใครซัด
ใจเพียงเล็กน้อยก็ทนไม่ไหวจนปากซนเสียงโศกออกไป อีกฝ่าย
ก็ไม่ยอมมีลละเข้าทำร้ายเพราะอดทนแก่โทษที่ทนได้ จนเป็น
เรื่องวิวาทลูกกลามใหญ่โต แต่ถ้ามั่นใจในขันติ คือ
ความอดทนต่อความเจ็บใจ เขาช่วยยับยั้ง ออशनหนึ่ง ไม่โต้เถียง
ตอบไป แล้วหยุดใจเสียพยายามทำใจเขาต่อ ก็ระพันจากการ
เจ็บตัว ความอดทนเป็นเครื่องรักษาตัวเราให้พ้นจากการเป็น
ศัตรูกับผู้อื่น และถ้าฝ่ายที่ซนหมองใจกับเราหาญโกรธ คิดเห็น

ความ^๑มี^๑ใจ^๑ของ^๑เรา^๑ที่^๑ม^๑ความ^๑อด^๑ทน^๑ไม่^๑ถ^๑อ^๑ไ^๑กร^๑ว^๑ เข^๑า^๑ก^๑ง^๑จะ^๑เกิ^๑ต^๑
ความ^๑ละ^๑ธา^๑ย^๑ใจ^๑เปล^๑ย^๑น^๑มา^๑ร^๑ก^๑น^๑บ^๑อ^๑ว^๑เ^๑า^๑ใน^๑เว^๑ล^๑า^๑ค^๑ะ^๑ย^๑ไ^๑ไ^๑ ท^๑ำ^๑ห^๑ี^๑
เร^๑า^๑ม^๑เพ^๑อ^๑น^๑แ^๑ล^๑ะ^๑พ^๑ว^๑ก^๑พ^๑อ^๑ง^๑ม^๑า^๑

เร^๑า^๑ท^๑ก^๑ค^๑น^๑เก^๑ิ^๑ต^๑มา^๑ค^๑อ^๑ง^๑ท^๑ำ^๑ง^๑า^๑n^๑ เ^๑ร^๑ม^๑ต^๑ง^๑แ^๑ล^๑ะ^๑เท^๑ก^๑เ^๑ก^๑ค^๑อ^๑ง^๑ศ^๑ก^๑ษ^๑า^๑
เ^๑ล^๑ำ^๑เร^๑ย^๑น^๑แ^๑ล^๑ะ^๑ช^๑ว^๑ย^๑ง^๑า^๑n^๑บ^๑า^๑n^๑เ^๑ล^๑ก^๑ๆ^๑ น^๑อ^๑ย^๑ๆ^๑ เ^๑ช^๑เ^๑n^๑ เ^๑ล^๑ย^๑ง^๑ส^๑ั^๑ท^๑ว^๑ ก^๑ว^๑า^๑ค^๑
บ^๑า^๑n^๑ ถ^๑ย^๑า^๑n^๑ แ^๑ล^๑ะ^๑ห^๑ง^๑ท^๑ำ^๑อ^๑า^๑ห^๑า^๑ร^๑เ^๑น^๑ค^๑น^๑ เ^๑ม^๑เ^๑ด^๑ย^๑ไ^๑ค^๑เ^๑น^๑ผ^๑ู้^๑เ^๑ล^๑ย^๑
ค^๑อ^๑ง^๑ท^๑ำ^๑มา^๑ห^๑า^๑เ^๑ล^๑ย^๑ง^๑ซ^๑ิ^๑พ^๑ เ^๑ช^๑เ^๑n^๑ ท^๑ำ^๑ว^๑เ^๑ ท^๑ำ^๑น^๑า^๑ ท^๑ำ^๑ส^๑ว^๑n^๑ ค^๑ำ^๑ซ^๑า^๑ย^๑
ท^๑ร^๑ช^๑ร^๑บ^๑า^๑ร^๑ง^๑ เ^๑น^๑ค^๑n^๑ วั^๑ระ^๑ย^๑เว^๑ล^๑า^๑ค^๑ง^๑แ^๑ล^๑ะ^๑เท^๑ก^๑เ^๑ก^๑เ^๑น^๑เ^๑ด^๑ย^๑ไ^๑ค^๑ห^๑า^๑เ^๑ล^๑ย^๑ง^๑ซ^๑ิ^๑พ^๑
เ^๑ง^๑e^๑n^๑ เ^๑ร^๑า^๑ย^๑า^๑ง^๑ค^๑น^๑ค^๑อ^๑ง^๑ศ^๑ร^๑า^๑ก^๑ท^๑ร^๑า^๑ค^๑อ^๑ว^๑ม^๑า^๑ก^๑ล^๑ำ^๑บ^๑า^๑ก^๑n^๑a^๑
ป^๑ระ^๑ก^๑า^๑r^๑ บ^๑า^๑ง^๑ค^๑ร^๑า^๑ว^๑อ^๑า^๑ไ^๑น^๑เ^๑ก^๑เ^๑ก^๑น^๑อ^๑า^๑ห^๑า^๑ร^๑เ^๑น^๑เว^๑ล^๑า^๑ ท^๑ร^๑อ^๑ค^๑ม^๑อ^๑ก^๑n^๑m^๑o^๑
บ^๑า^๑ง^๑ค^๑ร^๑า^๑ว^๑ท^๑อ^๑ง^๑อ^๑ค^๑ห^๑ล^๑ย^๑บ^๑ค^๑n^๑o^๑n^๑t^๑h^๑a^๑m^๑เ^๑ม^๑อ^๑ย^๑ล^๑ำ^๑ เ^๑พ^๑เ^๑ห^๑ี^๑ก^๑า^๑r^๑เ^๑ย^๑น^๑
ท^๑ร^๑อ^๑ก^๑า^๑r^๑ง^๑a^๑n^๑ล^๑ด^๑ว^๑ง^๑ไ^๑ไ^๑ ถ^๑ำ^๑ห^๑า^๑ก^๑ไ^๑ม^๑เ^๑ค^๑ว^๑ม^๑อ^๑ด^๑ทน^๑ ค^๑อ^๑ม^๑ก^๑ซ^๑อ^๑ย^๑อ^๑า^๑ง^๑
ก^๑ย^๑ค^๑ว^๑เ^๑อ^๑ง^๑ว^๑a^๑r^๑o^๑n^๑n^๑ก^๑y^๑a^๑ng^๑ ท^๑h^๑a^๑w^๑a^๑n^๑ก^๑y^๑a^๑ng^๑ ท^๑ร^๑อ^๑อ^๑o^๑n^๑เ^๑ล^๑ย^๑ง^๑ว^๑a^๑n^๑o^๑n^๑
บ^๑ำ^๑ง^๑ แ^๑ล^๑ะ^๑ซ^๑ะ^๑ว^๑เ^๑ร^๑อ^๑n^๑ๆ^๑ อ^๑ก^๑ม^๑า^๑ก^๑ แ^๑ล^๑ว^๑ไ^๑น^๑ท^๑เ^๑ล^๑เ^๑ก^๑ไ^๑ม^๑ท^๑ำ^๑ง^๑า^๑n^๑ ก^๑า^๑r^๑g^๑a^๑n^๑
ก^๑เ^๑ค^๑ง^๑ไ^๑ม^๑ล^๑ด^๑ว^๑ง^๑ค^๑ง^๑ค^๑ำ^๑ง^๑อ^๑ย^๑ น^๑a^๑n^๑ไ^๑ป^๑ค^๑อ^๑ง^๑ล^๑ม^๑เ^๑ล^๑ว^๑ไ^๑ม^๑ไ^๑ค^๑เ^๑ร^๑ย^๑ผล^๑ค^๑ง^๑ท^๑m^๑u^๑ng^๑
ห^๑ม^๑a^๑y^๑ ฉ^๑ร^๑น^๑น^๑ก^๑า^๑r^๑ร^๑i^๑g^๑o^๑d^๑t^๑h^๑n^๑ค^๑อ^๑ว^๑ม^๑ล^๑ำ^๑บ^๑า^๑ก^๑ไ^๑น^๑ก^๑า^๑r^๑g^๑a^๑n^๑
เ^๑พ^๑เ^๑ห^๑ี^๑ง^๑a^๑n^๑ล^๑ำ^๑เร^๑จ^๑เ^๑t^๑n^๑ ต^๑ำ^๑m^๑ค^๑ว^๑ม^๑ม^๑u^๑ng^๑h^๑w^๑a^๑ng^๑ n^๑a^๑n^๑g^๑เ^๑น^๑ท^๑ำ^๑ท^๑เ^๑เร^๑า^๑ค^๑ว^๑r^๑
จะ^๑ป^๑ร^๑ย^๑ุ^๑บ^๑ค^๑ไ^๑ค^๑ย^๑แ^๑ท^๑

๕. (๔) จาคะ การสละให้ชน ตามทไคชแรงมา
 แด่คนแลววา คนทอຍกวยกันหรือเกยวชองกัน ลามความ
 โอนอ่อนปรองคองกัน การอຍกวยกันด้วยความสงยสช และ
 ทางกระเียนภพชองกันและกันเคิด ทาระเียนคองกันใด ก็ตอง
 ชาติยวาทางฝ่ายระตองมีความสตัยชอชอกกัน จึงระไมกันแหรน
 แดลรงไคกัน ไวรารไคกันใด นอกจากนยงตองระจกชมใจชอง
 คน ไมเอาแต่ชาวมณเป็นทง ก็มิพคหรือทาอะไรให้
 เป็นการรบกวนเกอกรอนยคคณัน แต่ขางครวการชมใจไม
 พอระยบยง ให้เฉยคอความหยาบคายทผอนแสดงชอกมาไค
 ก็ตองมีความชอกทน เขาชวยธกแรงหนงให้เกิดความรลัททนคอ
 ความเรยใจ หรือไมคอโกรรในนอยชกฝ่ายหนงพคหรือชทไค
 นอกจากหลักรรรม ๓ ประการทกลาวมาแลว เรายัง
 จาเป็นตองมอธรรมทลาคญชอกชอหนงเพอผกพนให้เกิดความรัก
 แลระนยถอกนยงยณคคชกไป หลักรรรมชอนไคแก่การสละให้
 ยนหรือการเออเพอเผอแผกอกน การสละให้ชนนันทาไค ๒
 ประการ คอ ชวยเหลือเกอกลกันเป็นจ่วนควอยางหนง แลระ
 ชวยเหลือให้ชนนินเป็นการเกอกลแก่คนทวไป ชงไคแก่การ
 สละทวพยเพอส่วนรวมชอกอยางหนง

บุคคลใกล้ชิดที่เราควรเลียดละแสดกนนำใจอย่างมากนั้น
 โดนแก่พ่อแม่ของเรา พ่อแม่โคเลี้ยงดูเรามา ต้องให้เรา
 เเลเรียนเพื่อให้เราโตมความรควมสามารถทำมาหากนได้ ทาน
 ต้องให้อาหาร เครื่องนุ่งห่ม เครื่องเลเรียน เครื่องใช้ต่าง ๆ
 และเงินทองตลอดมา เราควรระลึกถึงพระคุณของท่าน เมอ
 เวลาเราเคยโตเป็นผู้ใหญ่มรายโตขึ้นแล้ว เราไม่ควรเอาใจได้
 บารุงเลี้ยงดูท่านมิให้ออกชยากหรือไ้รับความลำบากทคองทำ
 การงานเมอท่านมอายุมากแล้ว ถึงแมท่านจะมีฐานะดี ไมถึง
 กยออกชยากหรือตองลำบากทำการงาน เราไม่ควรละเลย
 แสดกนนำใจท่ท่าน เราอาจจัดหาของกินหรือของใช้นำไปให้
 ท่านหรือส่งไปให้บ้างในบางโอกาส เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเกิด
 ของท่าน เป็นต้น ก็จะทำให้ท่านเกิดความขยันทัก ทลกของท่าน
 มนนำใจระลึกถึงท่าน

คนท่เกยวข้องกับนอกพวกหน่ง โตแก่ญาติพนอง และ
 เพื่อนฝูง ชนเป็นบุคคลที่เราควรอนเคราะหช่วยเหลือกัน ถ้า
 ฝ่ายโตเคราะหรัย เช่น บานถูกไฟไหม เจ็บป่วยเรอรง ไมม
 ทพานกอดคย หมคเนอหมคตวไมมทนรอน อีกฝ่ายมกาลง
 พอระเชอเพอช่วยเหลือโต ก็ช่วยเหลือให้เงินเป็นทุนหรือทอย

อาศัยตามสมควรแก่กำลัง การสละให้ปันส่วนทั่วถึงกล่าวนั้น
 ย่อมทำให้ผดุงเกิดความรักและนบถผู้ให้ และผู้ให้ใดก็ตาม
 อิ่มใจ เป็นการผูกไมตรีปลุกความสามัคคีด้วย เพราะเมื่อ
 ฝ่ายหนึ่งแสดงน้ำใจด้วยการให้ปันแล้ว ฝ่ายผู้รับก็รักชอบ
 น้ำใจผู้ให้ แม้จะเป็นคนไม่ชอบกันมาแต่เดิม แต่ถ้าวางทให้
 ปันยังแสดงน้ำใจอยู่เนือง ๆ แล้ว ก็คงจะไม่ไรร้ายซึ่งซึ่งอยู่ได้
 ะของกลบใจรักและชอบเขาสักวันหนึ่งเป็นแน่ แต่ตรงกันข้าม
 แม้จะเป็นคนที่ชอบกันสักเพียงใดก็ตาม ถ้าวางแสดงความ
 เขารักเขาเปรี๊ยะไม่ช่วยเหลือน้ำใจกัน ไม่ซำคองจะค่อย ๆ
 ใจตรงห่างกันไป และอาจกลายเป็นศัตรูกันในที่สุดได้

การสละให้ปันทั่วถึงเป็นตัวอย่างข้างต้นนั้น เป็นลักษณะ
 ช่วยเหลือกันเป็นส่วนรวม แต่คนเราไม่ใช่จะเกะกะของเพียง
 เฉพาะตัวเท่านั้น ยังมีความเกี่ยวเนื่องกันในส่วนรวมด้วย
 เช่น เกือบกับหมู่คณะและประเทศชาติ เป็นต้น เราทุกคนได้รับ
 ประโยชน์จากส่วนรวม และมีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนรวมด้วย
 เช่น เราเป็นนักเรียนอยู่ในโรงเรียนใดก็มีความเกี่ยวเนื่องอยู่
 ในส่วนรวม คือ โรงเรียนนั้น เราย่อมได้รับประโยชน์ คือ
 วิชาความรู้ และการอบรมความประพฤติ ถ้าโรงเรียนเรามี

ซซเสียงก เราภพลชยไกรยภยวตมหนามตาไปทวย เราภม
 หนาทระทองช่วยบำรุงโรงเรียน ไท่แก่การเสยสละค่าบำรุง
 โรงเรียนตามทกาหนดไว้

ในส่วนประเทศชาตินั้น เราในฐานะเป็นพลเมืองของ
 ประเทศ ย่อมได้รับประโยชน์ คือ ความอยู่เย็นเป็นสุขในความ
 ปกป้องคุ้มครองของรัฐบาล เราภาควุมิใจไคว่าเราเป็นไทย
 สมชช เพราะชาติไทยเป็นชาติเอกราชสมบูรณ์ มิไคยู่ไค
 อำนาจของชาติไค ฉะนั้นเราภมหนาทระทองทำนุบำรุงประเทศ
 ชาติของเรา โดยการสละเงินเป็นค่าภษาอกรตามส่วน

การสละให้ปันเป็นธรรมทสำคัญกน ฆรวาส คือ
 ผลครองเรือน ฆะระกเวณไมยญกเสยมิไค นักเรียนทุกคน
 เมชไคศึกษาความเข้าใจกถฆรวาสธรรมทง ๔ ประการ
 แล้ว ชอให้พยายามประพฤติตามทวย จนเกกนสยเคยชิน
 ชนจะเป็นผลกแกกน เคยไคชนกจะมคณธรรมนคคทวไป ทำไค
 เป็นทรกไคระของคนทวไป จะทำอะไไคระมความเรญรุ่งเรือง
 สมความปรารถนา

๖. กณธรรมทง ๔ ประการน แคละชช ๗ ล้วนเป็น
 กุณททาครอบครวทงหลายใหชยเป็นสขไค เพราะเมชรวาคน

ทอญรวมกัน ยิงไกลกันเท่าไร ก็ยิงมโหรีมาก เช่นนั้นแล้ว
 ก็ต้องไวใจกัน ต้องสวดขอแก้กัน เมื่อยมโหรีมาก ก็ยิงต้อง
 กระทบกันมาก ก็ต้องระวังใจไว้ ต้องข่มใจไว้ ต้องออกไว
 ไม่ทำผลุนผลัน ต้องช่วยเหลือนกันตามควร เมื่อยต่างฝ่ายต่าง
 มีคุณธรรมอย่างนั้น เช่นผิวหนังกมา เมื่อยเขาไว เมื่อยหนังกมา
 ผิวเขาไว เช่นนั้นกระไม้ของทะเลาะกัน ความอยู่รวมกัน ก็จะ
 เป็นไปโดยเรียบร้อย ความสามัคคีก็มีในหมู่ ความสุขความ
 เจริญก็มีในหมู่ ทั้งนี้สำเร็จโดยคุณธรรมตามทักกล่าวมา
 เพราะเหตุนี้ท่านจึงได้แสดงหลักธรรมของผู้ครองเรือนไว้

ข้อควรกำหนด

บรรพชา	คนครองเรือน คนมีครอบครัว
สัจจะ	สัตย์ซื่อ ไว้วางใจ ไม่ระแวงกัน
ทมะ	ข่มใจ ขังใจ
ขันติ	อดใจ หยุตใจ ระวังใจ
จาคะ	สละในทิศควรสละ

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. จงให้ความหมายของคำต่อไปนี้

- (๑) บรรพชา
- (๒) สัจจะ
- (๓) สัตย์ซื่อ
- (๔) ทมะ
- (๕) ขันติ
- (๖) จาคะ

๒. เป็นคนครองเรือนควรประพฤติอย่างไร

๓. เป็นลูก - ควรประพฤติอย่างไร

๔. เป็นนักเรียน ควรประพฤติอย่างไร

๕. แบ่งของกันให้เพื่อนกัน ในคราวที่เขามาคนเดียว ได้
 ซอว่าประพาศตามมาหรือไม่วะ
๖. ถูกเพื่อนคน แฉนงเสียใจ มีคนว่าเป็นคนไม่สู้คน
 จะถูกหรือไม่วะ เพราะเหตุไร
๗. ยอมสมัครเข้าเล่นกีฬาในนามของโรงเรียน จะได้
 ซอว่า ประพาศตามมาหรือไม่วะ
๘. ถูกเพื่อนล้อเล่น ซอว่าไม่ไหว ชอบเพื่อนคนนั้นเลย
 มีคนเขามาเห็นคนทั้ง จะถูกหรือไม่วะ เพราะ
 เหตุไร
๙. ซอตรงต่อพ่อแม่ ชอบครู แต่กับเพื่อนไม่ซอตรง
 จะได้ซอว่าประพาศตามมาหรือไม่วะ ซอว่า ลีจะ
 หรือไม่วะ เพราะเหตุไร
๑๐. ซอว่า ไม่คุยกันในห้องเรียน จะได้ซอว่า มั่นค
 หรือไม่วะ

บทที่ ๙

สังคหวัตถุ

๑. คำว่า สังคหวัตถุ แปลว่า เครื่องช่วยเหลือกัน
หมายความว่า การผูกมิตร วัตถุที่ผูกมิตรนั้นเราต้องมเครื่อง
ยึดเหนี่ยวนาใจกัน ให้ทางคนต่างมีความรักใคร่นิยมชมชอบ
ซื่อสัตย์ให้เรานักเทียบเคียงด้วยเสื่อทางเก่งที่เราสวมใส่ขุ่น ขน
เค็มผายงเป็นมวน ๆ ไม่เป็นรูปเสื่อทางเก่งเลย เขาคิดว่าเขา
มากมาเย็บให้ตกกันด้วยเส้นตาย เส้นตายจริงเป็นของสำคัญ
ที่ใช้สำหรับเย็บตรง มาช่วยกันให้ตกกันเป็น รูปเสื่อ รูปทางเก่ง
ใส่นั่งใช้สวมใส่ให้สบาย สวมและ หนงสีที่เรานั่งอยู่ใน
โรงเรียนนั้น จะเป็นเล่มสวมเล่มหนงสีขุ่นใด ก็เพราะเขา
ใช้เสื่อกลาง ลวกข้าง กว้างข้าง เย็บไว้คดคกไว้กลมเหมือนกัน
สิ่งอื่น ๆ เช่นนี้ ใคร ก็ต้องมีคำพูดกลไว้ ings ไม่หลายตอน
ให้ตกตกกันเป็นคเป็นใครอยู่ใด เกวียน รด ก็ต้องมีหมก
มนอด อัดตรงไว้ข้างคขึ้นเหล็กขึ้นไม่ หลายชนให้ตกกัน
เป็นเกวียนเป็นรดอยู่ใด นนเสื่อให้เห็นว่า ทุกสิ่งทุกอย่าง

ของมขของเกาะเกวทำให้ควมคุมตคตอกันไวทงหมก จงสำเรจ
รูปเป็นสังน ๗ ใ

คนเรากเหมือนกัน ถ้าไมเครของผกพนเห่นยวรงกันไว
แล้ว ก็จะไม่ทางสนทสนมกันใ ตอเมอเมเครของยคเห่นยว
นำใจกันแล้ว เรากระสนทสนมกลมเกลยวเป็นนาหนงใจเคยวกัน
เช่นพชแมกยลก คุรภยคยข มทรภยมทร ญาตภยญาต ท
มควลมสนทสนมกัน ก็เพราเมเครของยคเห่นยวนำใจกัน ทำให้
ทวควมรักควมเคารพแนนแพนขงชน ใใหญ่ก็จะเอนคณอย
ณอยก็จะเคารพใใหญ่ กงสภายคไยราณว

ผกสนทชคเชอนเหลอยาก

ลงเหลกฟากรคไวคไมม

จะผกทวณนตรเสกตงเลขชนค

ไมมเหมือนผกไวควมไมค

พระพทอเจาทรงแสดทงวผกมทรไว ๔ ขยาคช

(๑) ทาน ไหยนสังขของขงคนแกคนทควรไหยน

(๒) บียววา เรรวาวาทชอนทว

(๓) ชคกรียา ประพตตงทเบนประโยชนแกผชน

(๔) สมานคคตา ควมเป็นคนมคณเดิมชไมคค

อธิบาย

๒. คำว่า ท่าน แปลว่า การให้ ได้แก่การให้ขึ้น
 สิ่งของของตนแก่คนทควรให้ขึ้น การให้อย่างนี้ก็มีชื่อว่า เรา
 มีอะไรยกขึ้นให้คนอื่นจนหมดสิ้น หรือใครมาขออะไร ก็
 หยิบยื่นให้ทงนั้น ทาตงนี้ไม่ว่าจะเป็นสิ่งกหวัดๆ ไม่ใช่วัตถุสมการ
 ของใครควรจะให้หรือยกยอว่าควรให้หรือไม่ควรให้อย่างไร ท่าน
 กำหนดทหวชอทควรพิจารณาไว้ ๓ อย่าง คือ ให้เพอจนเคราะห์
 ๑ ให้เพอสงเคราะห์ ๑ ให้เพอบุชา ๑

(๑) ให้เพอจนเคราะห์นั้น ได้แก่การให้ทคทช่วยเหลือ
 เมื่อเห็นผู้ชอยยากจนชคตสัน หรือชคตอยยาก หรือทพพลภาพ มา
 ออกปากขอหรือแม่ไม่ขอ ก็ควรให้ เมื่อเรามสิ่งของอะไร ท
 พจะช่วยเหลือแก่ความยากจนชคตสันของเขาได้ เช่นเสื้อผ้า
 หรืออาหารหรือเงินทอง ก็จนเคราะห์ให้ไป เพอเขาได้นำไป
 ใช้สอยชอหาอาหาร ถ้าเราไม่ให้เขาจะต้องลำบากมาก หรืออาจ
 คองอกในมอชนกใด เราให้แก่คนเช่นนี้ทว่าเป็นการสมควร
 ทช่วยเหลือเขาได้ความดีความสยบาย่าง การให้เช่นนี้เรียกว่า
 ให้เพอจนเคราะห์ ชวนให้มรบนกลองบุญคุณตลอดไป

(๒) ให้เพอสงเคราะห ไก่แก่การให้แก่มิตรเป็นญาติ
เป็นมิตรกับเรา มีความเป็นอยู่พอ ๆ กับเรา ไม่ใช่คนยากจน
ซัดสนอะไรเลย ถึงเราจะไม่ให้เขา เขาก็ไม่ลำบากเดือดร้อน
อะไร แต่เราเห็นว่า เขาเป็นญาติเป็นพี่น้องกับเราบ้าง เป็น
เพื่อนบ้านใกล้เรือนเคียงกันบ้าง เป็นเพื่อนฝูงอยู่โรงเรียนแถว
กันบ้าง เป็นเพื่อนร่วมงานกันบ้าง เพื่อนแสดงน้ำใจอารยต่อเขา
เรามีของกินของใช้หรือของเล่นที่พอจะแบ่งให้ได้ เราก็แบ่ง
ให้เขาบ้างตามควร หรือเขาออกปากขยี้ในบางครั้ง หรือ
ขอของให้ช่วยเหลือในคราวฉะไร เราก็ต้องยื่นมือช่วยด้วยความ
เต็มใจตามความสามารถของเรา การให้เช่นนี้ เรียกว่าให้เพอ
สงเคราะห เป็นการชวนให้สละความโลภตนมั่งมี

(๓) ให้เพอบูชา ไก่แก่การให้แก่ท่านผู้หลักผู้ใหญ่ที่
มีคุณแก่เรา หรือมีคุณความดีสูงกว่าเรา เช่นพ่อแม่ พยานา
อาชญาตายาย ครูอาจารย์ ญาติสามเณร เป็นต้น ท่านเหล่านั้น
ไม่มีความจำเป็นที่จะให้เราช่วยเหลืออะไรเลย แต่หากเราระลึก
ถึงบุญคุณของท่านทั้งหลายที่เรามาอย่าง ทนแสร้งสอเล่ห์อย่าง
ที่ชทางให้เรารับประพาศคประพาศชอยบ้าง เราไม่ลืมคุณท่าน
เรามีโอกาสและสามารถเราก็ต้องตอบแทนบุญคุณท่าน เรามี

ของกันหรือเครื่องใช้สอย เรากำนำไปให้ท่าน ท่านจะมหรือ
ไม่มีเราไม่ของค่านึง เราค่านึงอยู่แต่ว่า เราต้องสนองคุณท่าน
แสดงนาใจต่อท่าน อย่างที่เราตกขาตราบานทุกเช้า หรือเรา
ไปทำบุญตักบาตรทุกวัน การให้เช่นนี้เรียกว่าให้เพื่อยุซา เป็น
การชักชวนให้ท่านมีเมตตาในเรายิ่งขึ้น

๓. การให้หนี้ เมื่อมุ่งถึงความตั้งใจคิดแบ่งปันกับ
๒ ชนิด คือ ให้เจาะจงอย่าง ๑ ให้เป็นสาธารณะอย่าง ๑

ให้เจาะจง ไต่แก่มุ่งให้เฉพาะคนนั้นคนหนึ่ง เช่น ลูกให้แก่
พ่อแม่ของตน เพื่อนนักเรียนให้สมัครกันสอแก่เพื่อนนักเรียน
ด้วยกัน หรือชาวบ้านถวายรถบรุษแก่พระภิกษุสามเณรองค์ใด
องค์หนึ่งโดยเฉพาะอย่างนั้น ท่านเรียกว่าปฏิบัติคฤกทาน คือ
ให้เจาะจง

ให้เป็นสาธารณะ ไต่แก่มุ่งให้เป็นประโยชน์ส่วนรวม
เช่นสร้างโรงเรียน สร้างโรงพยาบาล ขุดบ่อ สร้างศาลา
กลางย่าน ใครเดินทางผ่านไปมาก็พักได้ ทำถนน ทำสะพาน
สร้างวัด เป็นต้น มุ่งให้เป็นประโยชน์ทั่วไป ไม่จำกัดลงไปว่า
ต้องเป็นคนนั้นคนหนึ่ง อย่างที่ท่านเรียกว่าสังฆทาน หรือสาธารณ-
กุศล วัฏเป็นการให้ทั่วไป

อีกประการหนึ่ง ให้อภัย คือประพฤติคนให้คนทั้งหลาย
 เขาไว้วางใจ ไม่คิดระแวง เช่นให้เขาเชื่อว่า เราไม่ข่มเหงใคร
 เราไม่มือไวใจเร็ว เราไม่เกะกะระรานใคร เราไม่พกดขี่
 เราไม่กินเหล้าเมายา เราขยันเรียน เราใจดี เราคงใจ
 เล่าเรียนดี หรือใครจะล่วงเกินเราบ้างเราก็ไม่ถือโทษโกรธเขา
 เราให้อภัยแก่เขา การให้อภัยนี้เป็นสำคัญอย่างหนึ่ง ถ้าเรา
 ทุกคนต่างคอยให้อภัยกันแล้ว การทะเลาะวิวาทกันก็จะไม่มี
 ถ้าไม่ยอมให้อภัยกัน คอยเขียดเขียดเขียดกันอยู่แล้ววกคอง
 ทะเลาะกัน เราอยู่รวมกัน เราต้องทำใจให้หนักแน่น คอย
 ให้อภัยในความพลั้งพลาดของกันและกันอยู่ ความแตกร้าง
 ก็ไม่มี เขาดีเราบ้าง เราดีเขาบ้าง ก็ควรต้องให้อภัยกัน ไม่
 ถือโทษโกรธกัน จักเป็นอภัยทาน

๔. การผูกใจกัน หรือการผูกมิตร ควรวางใจให้นั่น
 จักเป็นคุณประโยชน์ ๒ ชั้น คือ

(๑) เป็นการขอรมน้ำใจของเรา ให้เป็นคนมีน้ำใจ
 กว้างขวางไม่เห็นแก่ตัว คอยออกหนุนช่วยเหลือกันตามกำลัง
 ความสามารถ ส่วนคนตระหนี่เหนียวแน่นมักม่นสยมมาก
 คิดจะเอาท่าเดียวไม่เลิอกว่ามากหรือน้อย ควรไม่ควร เป็นคน

นิยมชมชอบด้วยคำอย่างไร ว่าอ่อนหวานน่าฟัง ก็ต้องผ่อนผัน
นิยมอย่างนั้นตาม เช่นในโรงเรียนที่เราเรียนอยู่เขานิยมพจจา
กันอย่างไรใช้ถ้อยคำอ่อนหวานอย่างไร และครูท่านสั่งสอน
อย่างไรก็ต้องฝึกหัดทำตาม อย่างถ้อยคำใช้คำพจอยู่ตามเกม
อาหารถูกเขาเขาระบายได้

พระท่านสอนว่า ถ้อยคำควรพูดนั้น มีใช้แต่เพียง
คำไพเราะเบญจกถาคคมัยโรอย่างเดียว เพราะถึงเป็นถ้อยคำ
อ่อนหวาน แต่ถาเป็นเรื่องเท็จหรือขมขื่นกันก็ใช้ไม่ได้ ต้องพูด
ถ้อยคำที่อ่อนหวานและตรงตามเป็นจริง เป็นประโยชน์เหมาะแก่
กาลเทศะควร จึงจะถือว่าเป็นคำพจที่ดีแท้ ทั้งนี้ท่านจึง
วางหลักว่าไม่ควรพูดคำ ๔ อย่าง คือ ๑. คำเท็จ
๒. คำส่อเสียด ๓. คำหยาบ ๔. คำเพ้อเจ้อ

(๑) คำเท็จ คือคำไม่จริง ผู้พูดตั้งใจพูดให้
คลาดเคลื่อน เพื่อบกบังอำพรางเรื่องบางเรื่อง หรือเพื่
ประโยชน์ของตน เมื่อคนทั้งหลายรู้ ก็หมดความเชื่อถือ
ระพุดอะไรแม้จริงก็เป็นพระแวงของคนทั้งหลาย จึงเป็นคำที่
ไม่ควรพูดอย่าง ๑

(๒) คำส่อเสียด คือคำที่ขมขื่นให้เขาแตกสลายกัน
และเพื่อให้เขารักกัน ขันตอนความสามัคคีในหมู่ในคณะ ใน
ทศกัณฐ์ขณตนเองให้กลายเป็น คนไม่เป็นที่ไวใจของใคร ๆ
ทั้งนั้น ดังนั้นจึงไม่ควรบอกอย่าง ๑

(๓) คำหยาบ คือถ้อยคำไม่ชวนฟัง ไม่น่าฟัง ฟัง
แล้วไม่ถูกคอกมนำใจ ฟังระคายหูของคนทั่วไป นับเป็นหยาบ
โดยคำ อีกอย่างหนึ่ง ใจหยาบ ใจคึกฆ่า แต่ปากหวาน
คำเช่นนี้เรียกว่าหยาบเหมือนคน ดังทมิฬกล่าววว่า “ปาก
ปราศรัย ใจเขือกคอก หรือ หน้าเนื่อ ใจเสือ” ซึ่งหมายถึง
ปากดีแต่ใจร้าย คำที่พูดด้วยน้ำใจเช่นนี้ เรียกว่าหยาบไม่ควร
พูดอีกอย่าง ๑

(๔) คำเพ้อเจ้อ คือคำพูดเหลวไหล เขาเป็นคำที่ไม่ได้
อย่างที่เราเรียกว่าพูดพล่ามเสียเวลาเสียประโยชน์ คำเพ้อเจ้อ
เป็นคำจริงก็ไต่เป็นคำเท็จก็ไต่ เป็นคำหยาบก็ไต่ เป็นคำ
ส่อเสียดก็ไต่ เมื่อผู้พูดผิดในเวลาอันไม่ควร ในที่อันไม่ควร
ในเรื่องอันไม่ควร กับคนที่ไม่ควร เช่นคุยกันในเวลาพระเทศน์
ในเวลาท่านแสดงปาฐกถา ในเวลาครูกำลังสอน ในห้องเรียน

แม่นลอลตามหยามหยายไม่ปลายปล้ม

คงตกคัมขระเพศคองเซคคม

ผกไฟร์ไม่ประกอยชอยอารมณ์

ใครฟังลมเม็นหนารระชาเอย ฯ

การพูดถ้อยคำท่อนหวาน เห็นยวรงนำใจคนอื่นให้รัก
ใครนยถ้อยคำอย่างโรนไม่ตองทอนไกล เราเงนกกเทียบกบตัว
เราเองว่า ถ้าจะมีใครมาพูดกระโชกโชกซาก ชนม่งชนก
เราจะนกกนยชมชอยหรือไม เราคงตอยโคทันทว่า ไม่ชอย
นกกเกลยคและโกรรชชนมาทันท นกเพรารคำหยายไม่มีใคร
ชยากฟังเลยมีไซหรือ ครรงกนชาม ถ้ามีใครมาพูดช่อนหวาน
เราคงนกกชอยและรักใคร ถึงจะชอให้ชวยชระอะไรเราคง
ชนคทำ นกเพรารเขาพูดช่อนหวาน เราเองไม่ชอยคำหยาย
เราไม่ควรรพูดคำหยาย เราชอยคำช่อนหวาน เราไม่ควรพูด
ช่อนหวาน วจกเรองโคนันทวิศาลเป็นค้อย่างคังคชไปน

เรื่องโคนันทวิศาล

ท่านเล่าว่าครั้งโบราณ ชายคนหนึ่งเลยงโคไว้ คังชช
ให้ว่า นันทวิศาล โคตัวนเป็นโคมก่าวิยาก โคเห็นเจ้าชอง

เสียงคุยอย่างค ปรารภนารจะทำประโยชน์ให้เจ้าของ ingsok
 ให้เจ้าของไปทำพินนกับเศรษฐีว่า จะลากเกวียน หารอยเล่ม
 เจ้าของทำตาม แดพอเทยมเกวียนเสร็จแล้วเจ้าของจึงชน
 เกวียนเล่มกัน ถอปฏักโค โข่ว เฮีย! เจ้าโคคอ เจ้าจลาก
 เกวียนไป โคนันทิวศาลโคพังเท่านั้นก็หมดกำลังลากไม่ไหว
 เจ้าของต้องแพเศรษฐีเสียทรัพย์ไป ต่อมาโคนันทิวศาลเห็น
 เจ้าของเสียโหมมาก จึงบอกให้เจ้าของไปทำพินนอก แดครวณ
 แนะให้เจ้าของพคกๆ เจ้าของทำตาม เมื่อเทยมเกวียนเสร็จ
 แล้ว จึงร้องบอกว่า พอมหาราเวญ พ้องจลากเกวียนไป
 โคนันทิวศาลโคพังคงนจลากเกวียนไป เจ้าของชนะพินน
 เศรษฐีโคทรพยสองเท่า ของเกากโคคน ของโหมกโคเพม
 นักเพราะพคขอนแก่น

นทานเรือนสอนให้รู้ว่า พคหยาบคายทำให้เสียทรัพย์
 พคขอนแก่นทำให้โคทรพย เราจนกกเลคคพคขอนแก่น
 ปลุกความรักความไมตรีโคคงน เพราะอย่างนทานจงว่า พค
 คาทปลุกความรัก เป็นวอผกมคโคคอย่าง ๑

๗. อตถจริยา ประพคคประโยชน์ คคทาแคสังทเป็น
 ประโยชนแกผูน สิ่งโคทกระทำคคขอนแก่นเสียประโยชน์ กคของ

งตเสีย ควบเหตุนคนทเบนผทหรือเบนอารยชน แมจรรฐักตน
 วามเสรวภาพ แตกวาระไซเสรวภาพไคแตกละครง กัดองคคแฉว
 คคอก ควบเกรงจะทาไหคนอนเสียวประโยชน เมื่อเห่นวเสียว
 ประโยชนเขาลว ก็ไมยอมทา ส่วนคนบักคนเถอนไมเบน
 อย่างนน เอนแต่ประโยชนตนเบนทง ไครจะเสียวประโยชน
 ไมค่านงถึง อยากจะส่งเสียวเอ็คองกัส่ง อยากจะทำอะไร
 ก็ทำตามชอบใจ อย่างนนไมคเสีย

การประพฤติประโยชน์นันท่านกำหนดไว้ ๒ อย่าง คือ:-

(๑) ทำด้วยกำลังกาย เช่นช่วยบก ช่วยแบกหาม
 ช่วยคนเป็นลม ช่วยคนรมน้ำ ทั้งทูลกลเสียวทำอยู่เป็นปรกติ
 ในคราวไฟไหม้ ช่วยดับไฟ ช่วยเก็บของ ช่วยขนของ ช่วย
 เฝารอง หรือทนเรียนช่วยงานของโรงเรียน เพื่อนบ้านช่วย
 งานของเพื่อนบ้านกัน ช่วยทำถนน ทั้งทนเรียนช่วยพัฒนา
 ท้องถนนทวไปอยู่ เหล่านจกเป็นประพฤติประโยชน์

(๒) ช่วยด้วยการพูด คือช่วยตักเตือนคนทประพฤติ
 ไมทให้กลับประพฤติ เช่นเห็นเขาเล่นการพนัน เห็นเขาหนี
 โรงเรียน เห็นเขากินเหล้าเมายา หรือเสียวของมันเมา

อย่างอนกห้ามเสีย แดชอนทองระมิดระวงหนอย ก็ไม่ก่อ
 เป็นภัยแก่ตัวใด ของคุณทนต์ของรบัคชอจริง ๆ เช่นเป็น
 เพื่อนสนิทกัน เป็นญาติกัน เห็นเช่นนั้นจงตกเตือน ช่วย
 อย่างนั้นช่วยด้วยคำพูด

กล่าวโดยสรุปแล้ว เมื่อเห็นกิจการอะไรเป็นคุณงาม
 ความดี เป็นความสุขความสบายแก่ผู้อื่น โดยที่สักไม่ทำความ
 เกอครอนให้แก่ผู้อื่น เราสามารถช่วยได้ด้วยกำลังกาย หรือ
 ช่วยได้ด้วยกำลังวาจา เราควรทำความช่วย ไม่ควรระนกว่า
 ข้างเขาเป็นไร ไม่ใช่กิจการอะไรของเรา ดังนั้นการชวน
 ให้ทำใจแคบ ขาดหลักของการผูกมิตรไป เพราะฉะนั้น
 เราต้องหัดเป็นคนมีใจกว้างขวาง โดยอุทมธาริตามสามารถ
 ของเรา

๘. เราทุกคน คงจะเห็นว่า การประพฤติเป็น
 ประโยชน์แก่ผู้อื่นนั้นเหมือนเข็อกเห็นขวงนำใจคนอื่นเพราะ
 หนึ่ง เพราะไม่ว่าใคร ถ้ามีคนอื่นเขามาช่วยเหลือทักการระ
 ะไรให้ ย่อมอดที่จะขอยใจรักกรกนาใจเขาเออเพื่อไม่ให้
 อกเมื่อเรามองของกเกลยออกเผยแผ่ ถอยคำปราศรัยเราทุกคน
 คำอ่อนหวานถูกคนนาใจ มีหน้าซายงช่วยด้วยกำลังกายทำธุระ

ให้ออก เช่นนี้ใครบ้างจะไม่นิยมชมชอบรักใคร่กันตลอด ถึงตัวเรา
เองเมื่อมีใครมาประพฤติผิดต่อเราเช่นนั้น เราจะไม่ใส่ใจและไม่รัก
บุญคุณเขา ไม่นิยมชมชอบเขาทุกเทียวหรือ หากคนนั้นจะโกรธ
เคืองกันมากออกที่จะขบใจในความเอื้อเฟื้อของเขาไม่ได้ การที่
เรามักเพ้อเล่นมาก ๆ นั้นแหละ คงเป็นเพราะเรามองสิ่งชั่วช้า
นั้นเอง เราจึงหัดประพฤติตนในทางที่เป็นประโยชน์แก่คนอื่น
ต่อไปเถิด เราจะมีใจใฝ่ว่า น้อยคนนักที่จะเกลียดชัง แม้เราจะ
รักใคร่เอ็นดูทั่วไป ด้วยเหตุนี้พระพุทธเจ้าท่านจึงทรงแสดงว่า
ชดถรรพียา ความประพฤติประโยชน์ เป็นวิธผูกมิตรอย่างหนึ่ง
ถึงกล่าวมานี้

๘. สมนัตตตา ความเป็นคนมีตนเสมอไม่ถือตัว
หมายความว่า วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ต่อหน้าอย่างไร
ลับหลังก็อย่างนั้น ไม่ใช่เป็นคนขุ่นคอกว่า “ต่อหน้ามะพลบ
ลับหลังตะโก” หรือว่า “หน้าไหว้หลังหลอก” อย่างนี้เรียกว่า
ว่าไม่สม่ำเสมอ และไม่ได้หมายความว่าทำให้ร่างกายมีขนาด
สูงหรือต่ำเสมอทุกตอน หรือเห็นผู้ใหญ่ทำอะไรก็ทำตามนั้น
อย่าง กลายเป็นคนดื้อเสมอ ยกคนขึ้นเทียบท่าน เช่นพยายาม

ใช้เงินใช้ทองใช้เสื่อผืนผ้าไหมตามท่าน อย่างคำกล่าวที่ว่า “เห็น
 ช่างช ชตามช่าง” ในที่สุดก็ตกของเคอะครอนเอง เหล่านี้ไม่ใช่
 ความมีตนเสมอ กลับกลายเป็นประพาศิเลวทราม ไม่ถูก
 ลักษณะของการฝึกมิต

ความประพฤติตนเป็นคนมีตนเสมอนั้น คือวางตนสม่ำเสมอ
 ท่านแยกไว้ ๒ อย่าง คือ วางตนเสมอในบุคคล ๑
 วางตนเสมอในธรรม ๑

วางตนเสมอในบุคคลนั้น คือทั้งนี้ ท่านผู้ใหญ่มิพ่อแม่
 พี่ บ้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย ครูอาจารย์เป็นต้น เรา
 เคยแสดงความเคารพขณั้ดรักใคร่มาแต่เดิมอย่างไร ก็แสดง
 ความเคารพขณั้ดอ้อยอย่างนั้น ไม่มีลดน้อยหรือท่าง ไม่อวด
 หยิ่ง ส่วนเพื่อนฝูง รุ่นราวคราวเดียวกัน เราก็จะต้องประพฤติ
 เสมอในกันและกัน คือ

(๑) การศึกษาเล่าเรียน คือในชั้นเดียวกัน หรือใน
 อายุรุ่นราวคราวเดียวกัน จะต้องตั้งใจเรียน พยายามให้
 ความรู้เท่าเทียมเขาจนได้ อย่าปล่อยให้วิชาความรู้ทรามลง
 จนพึงครไม่รูเรื่อง ซึ่งจะต้องให้ครูอธิบายซ้ำซากจนทำให้
 เพื่อนกันต้องพลอยเสียเวลาไปด้วย

(๒) ความประพฤติ คือกริยามารยาทจะต้องให้เรียบร้อยมีสัมมาคารวะ อย่าให้ข่มขำ เองระระ ต้องคอยสังเกตจกจากตามทศฐีสอน หรือทศฐีใหญ่ทุกตอน หรือตามทศฐีเขาคือเป็นปรกตของเขา เราต้องพยายามฝึกฝนหัดประพฤติให้รู้เป็นสง่าผ่าเผย สงสาร กล้าหาญ สุภาพ เรียบร้อย

(๓) นิสัยใจคอ คือหัดให้เป็นคนสุภาพอ่อนโยน ไม่อ่อนแอ แต่แข็งแรง ไม่แข่งกระด้าง ไม่กร้าวเป็นพาลเกราะมีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนกัน เห็นใจผู้ใหญ่ อดทน ไม่โกรธง่าย ใจคอหนักแน่น อ่อนโยนละมุนละไม ไม่อวดคดอวดอรรจุกผลอนฝนสั้นยาวแก่กันแลกันตามควร

ในข้อเหล่านี้ เราต้องประพฤติให้สม่ำเสมอ เท่าเทียมกับเพื่อนฝูงอย่าทำให้ลกลนลุ่ม ๆ กอน ๆ เคยพูดจาทักทายหยอกล้อกันมาอย่างไร เคยเออเพอเผอแค้นมาอย่างไร เคยสนิทสนมกันมาอย่างไร ก็คงประพฤติเป็นปรกตตามเคย ไม่ทำเยื่อหยิงจองหองเพราะเห็นเพื่อนเลวกว่าตน หรือเร้นซ่อนต่ำกว่า ประพฤติตนอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ มีมิตรธรรมในเพื่อนกัน มีเมตตาในผู้น้อยทั้งนเรยกวามตนเสมอในบุคคล

๑๐. วางตนเสมอในธรรม คือชนบชธรรมนิยม
 ประเพณี กฎหมาย ขอบังคับ ของหมู่คณะมีอยู่อย่างใดคง
 ยืนค้ำประพฤติดำตาม มีความคิดความเห็น และนิสัยใจคออันเข้าไป
 ตามหมู่คณะสม่ำเสมอเท่าเทียมกัน ไม่ฝ่าฝืนล่วงละเมิดหรือ
 หลีกเลย่งไม่ประพฤติตาม เช่นเมื่อถึงวันสำคัญทางพระพุทธ
 ศาสนาได้แก่ วันมาฆบูชา วิสาขบูชา เข้าพรรษา สารท
 ออกพรรษา ในคราวปฏิญญาเข้าเป็นต้น พวกพุทธศาสนิกชน
 ก็พากันประกอบกรการกุศลให้ท่านรักษาศิลปธรรม เป็นต้น และ
 ในคราวปีใหม่ วันตรุษสงกรานต์ วันเฉลิมพระชนมพรรษา
 วันชาติ วันรัฐธรรมนุญ เป็นต้น ประชาชนพลเมืองต่างแสดง
 ความรณรงค ขบแต่งบ้านเรือนสถานที่ทางงานถวายธงทิวและ
 ประทีปโคมไฟสวยงาม ก็ประพฤติตามกัน ย่อมกัน กฎข้อบังคับ
 ของโรงเรียนตลอดถึงระเบียบและกฎหมายของบ้านเมืองมีอยู่
 อย่างไม่รู้ ต้องยืนค้ำประพฤติดำตามข้อที่ท่านแนะนำ ไม่ฝ่าฝืน
 ล่วงละเมิดในข้อห้าม รักษากฎหมายและระเบียบแบบแผนไว้
 อย่างเคร่งครัดทุกสิ่งเท่าที่สามารถจะปฏิบัติได้

เมื่อประพฤติตนตามชนบชธรรมนิยมประเพณีเหล่านี้ได้
 สม่ำเสมอตลอดไป ไม่ทำหน้าไหว้หลังหลอก ก็นับเรียกว่า

วางตนเสมอในธรรม เมื่อเราประพฤติตัวได้เสมอตนเสมอ
 ปลายทั้งในบุคคลและในธรรมดังกล่าวมานี้ ย่อมได้ชื่อว่าไม่
 ถอลว คือเป็นผู้โอนอ่อนผ่อนตามไม่ถอลวิมานะ ให้เห็นท
 รงเกยรเกดยคชงของคตทงหลาย คนทมตนเสมอไม่ถอลว
 เช่นน ย่อมสามารถเห็นขรรงนำใจคนอื่นให้รักใคร่นบถอใด
 เพราะฉะนันทานจึงจควาเป็นวิญญูมตรได้ประการ ๑

เรื่องหัตถกะอุปาสก

๑๑. ในครั้งพุทธกาล มีอุปาสกคนหนึ่งชื่อหัตถกะ
 พายววารของตนประมาณ ๕๐๐ คน ไปเฝ้าพระพุทธเจ้า
 ณ พระเชตวัน กรุงสาวัตถี ไครยพทขปฏิสันถารควยคแล้ว
 พระพทของคตรัสถามหัตถกะว่า หัตถกะ ท่านมีวชิระอย่างไร
 หรือจะมีพวกพ้องบริวารมากมาบเช่นน หัตถกะกราบทูลว่า
 พระพทเจ้าข้า ข้าพพทเจ้าไม่มวชิระไว้อย่างอื่น นอกจาก
 ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ในข้อสังคหวัตถุทง ๔ ททวง
 สั่งสอนไว้นนแล พระพทเจ้าตรัสบริของและตรัสสรรเสริญว่า
 ถูกต้องแล้ว สมควรแล้ว ก็แล้ว และตรัสท้อไปอีกว่า คนท
 ควยคมบริษทบริวารให้รักใคร่สนทสนมกบตน จะต้องประพฤติ
 ทนอยู่ในสังคหวัตถุทง ๔ ขอนเทานน ไม่ว่าในสมัยใดทงน

ตั้งแต่ครั้งโบราณมา หรือในเวลาปัจจุบัน จนตลอดต่อไปใน
 ภายหน้า ล้วนต้องประพฤติกตามหลักสังคหวัตถุทั้งนั้นระ
 ละเวนเสียมิไคเลย เพราะเป็นหลักอนกิเยมสำหรับเห็นยว
 ผูกพันนำใจคนอื่น ให้คนรักใคร่เคารพนับถือกัน สันติสนม
 นานแนบทางคอกหน้าและลับหลังไม่มีเวลาว่าง หัดละ
 ขบาสักพรอมทั้งบวราร ไท่สัดขบแล้ว ตรงกับความประพฤติ
 ของคน กัดนชมพระธรรมเทศนา แล้วทูลลาพาบวรารกลับไป
 ยังกอของของ

๑๒. พระพุทธเจ้าทรงแสดงถึงกหวัตถุไว้เพื่อให้เป็น
ประโยชน์แก่คนทั่วไป ไม่เลือกวรรณะหรือผิวใหญ่ ไม่เลือกวรร
ณะเป็นพ่อแม่พี่น้องเพื่อนฝูงกันหรือไม่ พุทธอย่างกว้าง ๆ ก็คือว่า
พระองค์ต้องการให้คนทั้งโลกประพฤติตามเหมือนกันหมด จะ
ได้ไม่ต้องรบราฆ่าฟันกัน จะได้ออกหน้าช่วยเหลือกันตามสติ
กำลัง จนถึงกับทรงเปรียบถึงกหวัตถุว่า เหมือนหมกรดสีก
กันกันลอรด ไม่ให้หลุดออกจากกันเพลา ทำให้รดวงไปมา
ได้สะดวกคล่องแคล่ว ก็เพราะอาศัยหมกรดเป็นสำคัญ เช่นเดียวกับ
กษัตริย์คนจะรักใคร่กันนั้นย่อมช่วยเหลือกันและกัน อยู่เป็นสข
สหาย ทั้งยังไม่ว่าชอบกันก็จะได้ชอบกัน ทั้งชอบกันแล้วก็จะได้

สันตสนมขงชนชก ๕๔ นกเพวระฮาศยสังคหวตถเป็นเควรอง
 เหนยวรง เมอประพฤตไคคทง ๕ อย่างครบถวนกไคชอว
 เป็นวอฎกมตรไคคทส เราทุกคนจงช่วยกันคงหน้าประพฤค
 ตามเกต จะไครับความสขความเรวญอย่างแท้จริง

ข้อควรกำหนด

สังคหวัตถุ	วิช่วยเหลือนกัน วิผูกมตร วิผูก ไมตร
มิตร	ผู้ไมตรกัน ผู้ความรักใคร่กัน สนิทสนม
ทาน	กิริยาที่ให้ ความตั้งใจให้ สิ่งของ ที่ให้
บิยวาจา	พูดให้น่ารัก
อรรถจริยา	ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์
สมานัตตตา	ประพฤติตนเสมอกันเสมอปลาย
อนุเคราะห์	การช่วยเหลือกัน ในทณหมายถึง ช่วยคนจน
สงเคราะห์	การช่วยเหลือกัน ในทณหมายถึงการ ช่วยเหลือ
บุชา	แสดงความเคารพให้ปรากฏ ในทณ หมายถึงสันของคณของท่าน
ปาฏิบุคคลิกทาน	การให้เจาะจงใครคนใดคนหนึ่ง
อภัยทาน	ให้ความไม่ต้องหวาดกลัว

สาธารณะ

ทั่วไป

สาธารณกุศล

ประโยชน์ส่วนรวม

สังฆทาน

ให้สังคม ให้เป็นส่วนกลาง หรือ
ส่วนรวม

คำถามเพื่อทดสอบ

๑. จงให้ความหมายของคำต่อไปนี้

(๑) สังคหวัตถุ

(๒) ทาน

(๓) ขีณวาจา

(๔) อติเรกวิชา

(๕) สมนัตตทา

(๖) ชนเกราะห้

(๗) สังเกราะห้

(๘) ขลยทาน

(๙) สาธารณกุศล

(๑๐) สังฆทาน

๒. ให้อย่างไร จึ่งจะผูกไมตรีไว้ได้

๓. พุทอย่างไรจึ่งจะให้เขารักได้

๔. ประพจน์อย่างไร จึงจะเป็นประโยชน์แก่หมู่คณะ
๕. วางตนอย่างไร จึงจะเสมอกันเสมอปลาย
๖. จากเพื่อนไปนานกลับมาพบกันรู้สึกใจมาก และ
ในคราวนั้นพูดกันด้วยคำ มึง กู ข้าย อี เป็นต้น
จัดว่าเป็นคำพูดที่เพิ่มความรักสนิทสนมกันได้
หรือไม่
๗. เรามีเคียวกระดากใช้อะไรไม่ได้แล้ว เอาไปให้เพื่อน
ทั้ง ๆ ที่เพื่อนไม่ต้องการ จะชื่อว่าเราให้ทานใน
สังคมหวัดหรือไม่ เพราะเหตุไร
๘. ขอบอกให้เห็นว่า ประพจน์ประโยชน์เป็นสังคมหวัด
ได้อย่างไร
๙. คนไม่ประพจน์ตามสังคมหวัด จะมีผลอย่างไรบ้าง
๑๐. เราจะประพจน์อย่างไรเพื่อนจึงจะไม่ทิ้งเรา

บทที่ ๑๐

พุทธศาสนสุภาษิต

๑

มตฺตณฺณฺตา สทา สาธุ.

ความ^๒รัก^๒ประมา^๒ณ^๒ ยัง^๒ประ^๒โยชน^๒ให้^๒สำ^๒เร^๒ทุก^๒เม^๒อ^๒

ความหมาย

คำว่า ความรักประมา^๒ณ^๒ หมายความว่า ความรัก^๒
พอ^๒เหมาะ^๒ : พอ^๒ควร^๒ : พอ^๒ก^๒ : ข^๒อ^๒ว^๒ยัง^๒ประ^๒โยชน^๒ให้^๒สำ^๒เร^๒ทุก^๒เม^๒อ^๒
น^๒น^๒ค^๒อ^๒ : เม^๒อ^๒ท^๒า^๒พ^๒อ^๒เห^๒มา^๒ร^๒ : พ^๒อ^๒ค^๒ว^๒ร^๒ห^๒ร^๒อ^๒พ^๒อ^๒ก^๒ : ย^๒อ^๒ม^๒ไ^๒ค^๒ผล^๒ตาม^๒
ค^๒อง^๒ก^๒าร^๒ : หมายความว่า ก^๒การ^๒ร^๒ท^๒า^๒ ถ^๒อ^๒ย^๒ค^๒า^๒ท^๒พ^๒ด^๒ : เร^๒อง^๒ก^๒ค^๒ค^๒
ค^๒อง^๒ม^๒ค^๒ว^๒าม^๒พ^๒อ^๒เห^๒มา^๒ร^๒ : พ^๒อ^๒ก^๒ : จ^๒ง^๒จะ^๒สำ^๒เร^๒ย^๒ะ^๒ป^๒ระ^๒โยชน^๒ไ^๒ค^๒

ขยายความ

เรา^๒ท^๒ก^๒คน^๒ : ไม่^๒ว^๒า^๒จะ^๒เป็น^๒เท^๒็ก^๒ห^๒ร^๒อ^๒ผู้^๒ห^๒ญ^๒ : ไม่^๒ว^๒า^๒คน^๒จน^๒
ห^๒ร^๒อ^๒คน^๒ม^๒ง^๒ม^๒ : ไม่^๒ว^๒า^๒ดู^๒จ^๒าง^๒ห^๒ร^๒อ^๒น^๒าย^๒จ^๒าง^๒ : ก^๒ล^๒่า^๒ว^๒ไ^๒ท^๒ย^๒เฉ^๒พา^๒ระ^๒ท^๒ว^๒
น^๒ก^๒เร^๒เ^๒ม^๒เ^๒อง^๒น^๒แ^๒ห^๒ละ^๒ : ต^๒าง^๒ค^๒น^๒ต^๒าง^๒ก^๒ม^๒ค^๒ว^๒าม^๒ห^๒ว^๒ง^๒ใน^๒ช^๒ว^๒ต^๒ก^๒ว^๒ัย^๒ก^๒น^๒

ทั้งนั้น และมุ่งหมายจะให้ชีวิตของตนมีความเจริญรุ่งเรือง
 ด้วยกัน ถึงที่ตนมุ่งหมายและต้องการนั้น เราเรียกว่าประโยชน์
 ประโยชน์ที่หมายนั้นต่างคนต่างมุ่งต่างคนต่างทำ บางคนก็ได้
 บางคนก็ไม่ได้ ถ้าประกอบไม่เหมาะก็ไม่ได้ ถ้าประกอบเหมาะ
 ก็ได้ การประกอบพอเหมาะ ท่านเรียกว่ารู้ประมาณ ความรู้
 ประมาณ จึงเป็นคุณสำคัญที่จะช่วยให้ประโยชน์ที่หมาย
 สำเร็จได้

ความรู้จักประมาณนั้น ควรจะใช้ในกรณีใดบ้าง ในที่
 นี้จะกล่าวในกรณีเหล่านี้ คือ ความรู้ประมาณในทรัพย์ ใน
 การงาน ในบุคคล ในธรรม และในการรักษาตัว เมื่อกกล่าว
 โดยสรุปว่า การประกอบกิจกรรมทุกอย่าง ต้องมีความรู้จัก
 ประมาณเข้าหากำหนดอยู่ด้วย จึงจะสำเร็จประโยชน์ด้วยดี ในที่นี้
 จะกล่าวขยายความโดยย่อ พอเป็นแนวทางให้นักเรียนทำ
 ตามได้

รู้จักประมาณในทรัพย์ หมายถึงรู้ประมาณในการแสวง
 หาทรัพย์ ในการไถ่มา ในการใช้จ่าย พึงถึงทรัพย์ใคร ๆ
 ก็ต้องการ เพราะช่วยให้ได้ความสะดวกสบายในส่วนที่เป็น
 เรืองของโลกโดยประการทั้งปวง คนมีมากได้ความเอื้อยมิไ

ว่างมีทรัพย์สิน เกิดความข้องการชนกโง่งใจ ระวังทำอะไรที่
 เกือบกับทรัพย์สินไปร้องใจ เพราะมีทรัพย์สินเป็นทุนออกหาความ
 คัดอยู่ แต่ทรัพย์สินก็ไต่มาในทางผิด ย่อมไม่สำเร็จประโยชน์
 อยางน เพราะฉะนั้นการแสวงหาทรัพย์สินจากของรูประมาณ
 คัดหาทรัพย์สินในทางที่ชอบได้แก่การ ประกอบกิจในอาชีพต่าง ๆ
 โดยสุจริต เว้นการงานที่เป็นโทษ คัดของห้ามตามกฎหมาย
 หรือเป็นอบายมุข ต้องแสวงหาในทางที่ชอบ เมื่อแสวงหา
 โดยทางที่ชอบก็ขอวารประมาณในการหา เมื่อได้ทรัพย์สินมา
 โดยทางที่ชอบเช่นนั้นแล้ว ต้องรู้จักใช้ ถ้าใช้ในทางผิด
 ก็ให้โทษ เช่นใช้ทรัพย์สินเกินกว่าที่ควร ใช้ฟุ่มเฟือย ชอ
 สุรายาเมาเมาเสีย ใช้จ้างเขาทำผิด ใช้เล่นพนันเป็นต้น ใช้
 อยางนมนไทย ต้องใช้พอเหมาะพอค ึ่งสำเร็จประโยชน์
 เช่นใช้เลี้ยงตัว เลี้ยงครอบครัว เลี้ยงพ่อแม่และผู้คนแก่ตน
 ใช้บำรุงการกุศล เช่นบำรุงโรงพยาบาลเป็นต้น ใช้พอเหมาะ
 แก่กำลังทรัพย์สินหาได้ ใช้อย่างนมนคุณ ย่อมนำไปสู่สำเร็จ
 ประโยชน์ได้ คงขอวารประมาณในทรัพย์สิน

ขอวารประมาณในกิจการนั้น คือการประกอบกิจการงาน
 ทุกอย่าง ผู้ประกอบต้องรูประมาณ การงานนมนต่างชนิดตาม

ภาวะของบุคคล เช่นเป็นเด็กต้องเล่าเรียน เป็นผู้ใหญ่ต้องทำ
 งานหาเลี้ยงชีพ เป็นคนแก่ต้องหาความสงบ ในขณะนั้นนักเรียน
 ยังเป็นนักเรียนอยู่ ต้องศึกษาเล่าเรียน ในการเล่าเรียนก็ต้อง
 รับประทาน ถ้าไม่รับประทานก็ไม่ได้ความรู้เท่าที่ควร เช่นไม่
 พังครุสอนให้เขาใจ ไม่ตั้งใจเล่าเรียน ไม่ฝึกหัดทบทวน
 ตามที่ครูกำหนดให้ ไม่ท่องบทเรียนที่ควรท่อง ให้จำได้
 เรียน ๆ หยุต ๆ เวลาใกล้ ความรู้ก็ไม่ได้ ความคึกคักฟุ้งซ่าน
 คอยแต่จะแอบคุยเพื่อนในเวลาสอบ ทำทุจริตในเวลาสอบ แม้
 จะสอบไล่ก็สอบได้ในทางผิด เรียนอย่างนั้นชื่อว่าไม่รับประทาน
 ในการเล่าเรียน ต้องตั้งใจเล่าเรียน ต้องท่องบทเรียนที่ควร
 ท่องให้จำได้ ต้องพังครุสอนให้เขาใจ ต้องฝึกหัดทบทวน
 ตามที่ครูกำหนดให้ ต้องเล่าเรียนสม่ำเสมอ ต้องทำงานให้
 เสร็จในวณน ๆ เรียนอย่างนั้น เวลาว่างไป ความรู้ก็เพิ่มจน
 ตามลำดับ ถึงคราวสอบก็ตอบด้วยความรู้ของตน ได้ความรู้
 มาด้วยดี เช่นนั้นชื่อว่ารับประทานในกิจการ เมื่อเรียนสำเร็จ
 แล้วก็มาหาเลี้ยงชีพตามความรู้ที่ได้เรียน มีความหมั่นใน
 กิจการนั้น ทำอะไรพอเหมาะพอดี ย่อมได้ประโยชน์ตามทพหมาย

ข้อวาระประมาณในบุคคล คือประพจน์ก่อนนอมข้อหลัก
 ฝัใหญ่ มีคำถามการคาราจารย์เป็นต้น มีไมตรีในเพื่อนฝูง
 ฝัเมตตาในผณอย เช่นนข้อวาระประมาณในบุคคล

ข้อวาระประมาณในธรรม คือประพจน์มาเสมอ ทำตาม
 ระเบียบข้อบังคับของ โรงเรียน ช่วย กิจ การ ของ โรงเรียน
 ประพจน์ตามขนบธรรมเนียมประเพณีของบ้านเมือง ประพจน์
 ตามกฎหมายของบ้านเมือง ประพจน์ตามหลักกรรมของศาสนา
 ทศนเชอถอประจาชีวิตของตน นข้อวาระประมาณในธรรม

ข้อวาระประมาณในการรักษาตัว คือประมาณตัวของเรา
 เพียงเท่าไร แลวประกอบอะไรพอเหมาะแก่ตัว ก็ยอมจะ
 รักษาตัวไว้ได้ คนเรามีความสามารถไม่เท่ากัน จะหาอย่าง
 กันไม่ได้ ถ้าชนเขาอย่างกัน ถ้าเกินตัวก็จะเป็นอันตรายแก่ตัว
 เหมอนอยางทพคกนว่า เห็นข้างซ ซิตามข้าง เรา
 ทรพยนอยใช้มากเกินตัวก็ตอเป็นหนสันหรือเคอกรอน มี
 ความรู้นอยใช้ความรู้ในกิจการบางอย่างเกิน ความรู้ ของ ตนก็
 เป็น อันตรายแก่ ตัว มีทุนนอยทำงานเกินทุนก็เป็นอันตราย
 เหล่านเป็นเรองไมรุประมาณตัวทงนน เมื่อเป็นเช่นนจาตองรู
 ประมาณตัว เห็นจะคงถอหลักว่า นกนอยทาร์งแต่พอตัว

คือเราต้องรู้ว่าตัวเราโดยภาวะเป็นอย่างไร โดยฐานะเพียง
 เท่าใด โดยความรู้เพียงเท่าใด โดยทรัพย์สมบัติเพียงเท่าใด
 โดยการงานเพียงเท่าใด โดยยศศักดิ์เพียงเท่าใด โดยบริวาร
 เพียงเท่าใด แล้วประพาศิตน ให้เหมาะแก่ภาวะและฐานะ
 ดังกล่าวมา ย่อมจะรักษาตนไว้ได้โดยดี นชอวารีประมาณ
 ในการรักษาดู

เมื่อบุคคลรู้จักประมาณดังกล่าวนแล้ว ประกอบธรรมนั้น
 ด้วยความพอเหมาะพอควร ย่อมยังผลของธรรมนั้น ๆ ให้สำเร็จ
 ได้โดยดี ในทุกสถานและในกาลทุกเมื่อ เพราะฉะนั้น
 พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า ผู้รู้จักประมาณยังประโยชน์ให้สำเร็จ
 ได้ทุกเมื่อ

อตฺตํ นาคิวตฺเตยฺย.

บุคคลไม่ควรลมน

ความหมาย

คำว่า คน หมายถึงร่างกายและจิตใจ ที่เราเรียกว่า
ตัวเรา หรือความเป็นไปของเราเรียกว่าเราของเรา นคคณ
คำว่า บุคคลไม่ควรลมน หมายถึงความว่า เราไม่ควรลมน
ตัวเรา ไ้แก่ความไม่ประมาท ไม่เผอเรอตัว มีความรู้ตัวอยู่
เสมอ โดยเฉพาะไ้แก่ไม่ลมนทาความก้ในวัยทั้ง ๓ คือ
ปฐมวัย มัชฌมวัย บรพณวัย หรือในวัยใดวัยหนึ่ง เมื่อทำ
ก้ไ้ในวัยทั้งสาม จึงชื่อว่าไม่ลมน

ขยายความ

ชีวิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลาย ย่อมเกิดโตขึ้นโดยลำดับ
กล่าวเฉพาะคนเรา ก็มีชีวิตเกิดโตขึ้นตามลำดับเช่นเดียวกัน
เท่าที่ปรากฏให้เห็นได้ เช่น เป็นเด็กเล็ก เด็กใหญ่ เป็น
หนุ่มเป็นสาว เป็นคนกลางคน เป็นคนเฒ่าคนแก่ แล้วตาย

ไป กล่าวตามคำพระที่ว่า สิ่งต่าง ๆ ไม่เกิดในเบื้องต้น ไม่
เปลี่ยนแปลงไปในท่ามกลาง มีความดับ ความแตกสลายใน
ที่สุด เป็นอย่างนั้นเหมือนกันหมด ไม่ว่าชนิดใด ๆ ทั้งสิ้น

ความเคยโตของชีวิตคนเรา ท่านแบ่งเป็น ๓ ตอน
เรียกว่าวัย วัยต้นเรียกปฐมวัย กำหนดระยะเวลาตั้งแต่เกิด
ถึงอายุ ๒๕ ปี วัยกลางคนเรียกวัยมัธยมวัย กำหนดระยะเวลา
ตั้งแต่อายุ ๒๖ ปี ถึง ๕๐ ปี วัยสุดท้ายเรียกวัยชราวัย
กำหนดระยะเวลาตั้งแต่อายุ ๕๑ ปี ขึ้นไป ในสามวัยนี้ท่าน
แบ่งอรรถกถาบุคคลผู้คงอยู่ในวัยนั้น ๆ จะต้องทำ เช่นปฐมวัยเป็น
วัยศึกษาเล่าเรียน คนผู้คงอยู่ในวัยนี้ต้องชวนช่วยศึกษาเล่า
เรียนหาวิชาความรู้ มัชฌิมวัย เป็นวัยการงาน คนผู้คงอยู่
ในวัยนี้ ต้องทำงานหาเลี้ยงชีพตั้งตัวให้เป็นหลักฐาน บัณฑิต
วัย เป็นวัยสงบ คนผู้คงอยู่ในวัยนี้ ต้องแสวงหาธรรมะ
เครื่องสงบใจ ตามหน้าที่ของวัยเป็นอย่างนั้น ถ้าผู้ใดไม่ศึกษา
เล่าเรียนในปฐมวัย ไม่ทำการงานตั้งตัวให้เป็นหลักฐานใน
มัธยมวัย ไม่แสวงหาความสงบใจในบัณฑิตวัย ท่านว่าผู้นั้น
เป็นคนล้มตคน คนล้มตคนมีชีวิตเหมือนไม่มี เพราะมีชีวิตเป็น
หมัน มีชีวิตไม่มีประโยชน์ และคนเช่นนั้นไม่ว่าจะอยู่ในภาวะ
อย่างไรในฐานะอย่างไร ในที่สุดก็ต้องตายไปอย่างน่าทุเรศ

มเริงเล่าว่า ครึ่งพททกาล มีชายคนหนึ่งเป็นลูก
 เครษฐุมทรพยสมบัติมาก มีมุลานาอยู่^๑ในกรุงสาวัตถี ท่าน
 เครษฐุมลูกคนเดียว ไม่ยอมให้ลูกศึกษาเล่าเรียน ด้วยคิด
 เห็นว่าตนเป็นคนมีทรพยมาก ลูกคนเดียวกินไปจนตายก็ไม่
 หมก ฝ่ายลูกชายก็พอใจ เทยวเตรไปตามใจชอบ ใช้จ่าย
 พมเพอย เมื่อโตขึ้นก็ไ้^๒ไ้^๓ไ้^๔ไ้^๕ไ้^๖ไ้^๗ไ้^๘ไ้^๙ไ้^{๑๐}ไ้^{๑๑}ไ้^{๑๒}ไ้^{๑๓}ไ้^{๑๔}ไ้^{๑๕}ไ้^{๑๖}ไ้^{๑๗}ไ้^{๑๘}ไ้^{๑๙}ไ้^{๒๐}ไ้^{๒๑}ไ้^{๒๒}ไ้^{๒๓}ไ้^{๒๔}ไ้^{๒๕}ไ้^{๒๖}ไ้^{๒๗}ไ้^{๒๘}ไ้^{๒๙}ไ้^{๓๐}ไ้^{๓๑}ไ้^{๓๒}ไ้^{๓๓}ไ้^{๓๔}ไ้^{๓๕}ไ้^{๓๖}ไ้^{๓๗}ไ้^{๓๘}ไ้^{๓๙}ไ้^{๔๐}ไ้^{๔๑}ไ้^{๔๒}ไ้^{๔๓}ไ้^{๔๔}ไ้^{๔๕}ไ้^{๔๖}ไ้^{๔๗}ไ้^{๔๘}ไ้^{๔๙}ไ้^{๕๐}ไ้^{๕๑}ไ้^{๕๒}ไ้^{๕๓}ไ้^{๕๔}ไ้^{๕๕}ไ้^{๕๖}ไ้^{๕๗}ไ้^{๕๘}ไ้^{๕๙}ไ้^{๖๐}ไ้^{๖๑}ไ้^{๖๒}ไ้^{๖๓}ไ้^{๖๔}ไ้^{๖๕}ไ้^{๖๖}ไ้^{๖๗}ไ้^{๖๘}ไ้^{๖๙}ไ้^{๗๐}ไ้^{๗๑}ไ้^{๗๒}ไ้^{๗๓}ไ้^{๗๔}ไ้^{๗๕}ไ้^{๗๖}ไ้^{๗๗}ไ้^{๗๘}ไ้^{๗๙}ไ้^{๘๐}ไ้^{๘๑}ไ้^{๘๒}ไ้^{๘๓}ไ้^{๘๔}ไ้^{๘๕}ไ้^{๘๖}ไ้^{๘๗}ไ้^{๘๘}ไ้^{๘๙}ไ้^{๙๐}ไ้^{๙๑}ไ้^{๙๒}ไ้^{๙๓}ไ้^{๙๔}ไ้^{๙๕}ไ้^{๙๖}ไ้^{๙๗}ไ้^{๙๘}ไ้^{๙๙}ไ้^{๑๐๐}
 มากเหมือนกัน และมีความคึกคักอย่างเดียวกัน คือเครษฐู
 ทรกุลฝ่ายหนึ่งก็ปล่อยให้ลูกสาวเที่ยวเตร่หาความสำราญไปตาม
 ใจชอบ เมื่อเขาทั้งสองอยู่ครองกันเป็นผัวเป็นเมียตามประเพณี
 นิยมแล้ว ก็คงประพฤติดนอย่างเกิมนต่อไป ต่อมาเมื่อพ่อแม่
 ของทั้งสองฝ่ายสิ้นบุญไปหมดแล้ว ความลำบากก็มาถึง คือ
 เขาทั้งสองไม่สามารถหาทรพยมาเพิ่มพูนได้ ไ้^๑ไ้^๒ไ้^๓ไ้^๔ไ้^๕ไ้^๖ไ้^๗ไ้^๘ไ้^๙ไ้^{๑๐}ไ้^{๑๑}ไ้^{๑๒}ไ้^{๑๓}ไ้^{๑๔}ไ้^{๑๕}ไ้^{๑๖}ไ้^{๑๗}ไ้^{๑๘}ไ้^{๑๙}ไ้^{๒๐}ไ้^{๒๑}ไ้^{๒๒}ไ้^{๒๓}ไ้^{๒๔}ไ้^{๒๕}ไ้^{๒๖}ไ้^{๒๗}ไ้^{๒๘}ไ้^{๒๙}ไ้^{๓๐}ไ้^{๓๑}ไ้^{๓๒}ไ้^{๓๓}ไ้^{๓๔}ไ้^{๓๕}ไ้^{๓๖}ไ้^{๓๗}ไ้^{๓๘}ไ้^{๓๙}ไ้^{๔๐}ไ้^{๔๑}ไ้^{๔๒}ไ้^{๔๓}ไ้^{๔๔}ไ้^{๔๕}ไ้^{๔๖}ไ้^{๔๗}ไ้^{๔๘}ไ้^{๔๙}ไ้^{๕๐}ไ้^{๕๑}ไ้^{๕๒}ไ้^{๕๓}ไ้^{๕๔}ไ้^{๕๕}ไ้^{๕๖}ไ้^{๕๗}ไ้^{๕๘}ไ้^{๕๙}ไ้^{๖๐}ไ้^{๖๑}ไ้^{๖๒}ไ้^{๖๓}ไ้^{๖๔}ไ้^{๖๕}ไ้^{๖๖}ไ้^{๖๗}ไ้^{๖๘}ไ้^{๖๙}ไ้^{๗๐}ไ้^{๗๑}ไ้^{๗๒}ไ้^{๗๓}ไ้^{๗๔}ไ้^{๗๕}ไ้^{๗๖}ไ้^{๗๗}ไ้^{๗๘}ไ้^{๗๙}ไ้^{๘๐}ไ้^{๘๑}ไ้^{๘๒}ไ้^{๘๓}ไ้^{๘๔}ไ้^{๘๕}ไ้^{๘๖}ไ้^{๘๗}ไ้^{๘๘}ไ้^{๘๙}ไ้^{๙๐}ไ้^{๙๑}ไ้^{๙๒}ไ้^{๙๓}ไ้^{๙๔}ไ้^{๙๕}ไ้^{๙๖}ไ้^{๙๗}ไ้^{๙๘}ไ้^{๙๙}ไ้^{๑๐๐}
 ทรพยสมบัติพอเพียงแก่ใจแต่เดิมเรื่อย ๆ ไป และยังไป
 หลงคบเพื่อนที่เสเพลชอบ แ่^๑การเสฟสุราเมาเที่ยวเตร่และ
 สอพลอคอยปอกกลอกอยู่เสมอ ไม่นานนักทรพยสมบัติหมดสิ้น
 จนถึงกับต้องขายบ้านที่อยู่อาศัย เมื่อสองผัวเมียยากจนลงเช่น
 น เพื่อนฝูงก็ปลุกทวงหนี้ไปหมด คนทั้งสองต้องเที่ยวเร่รอน
 ขอดทานเขากัน ต้องอาศัยนอนตามชายคาเรือนคนอื่น และตาม

ศาลากลางทาง วันหนึ่งไคซึกเซฟเนจรไปถึงวัดพระเชตุวัน
เห็นพระท่านอยู่กันด้วยความสะดวก จึงรู้สึกตัว แต่สายเสียแล้ว
แก่ไม่ไหว เพราะแก่เฒ่าชรามาก หมคทั้งกำลังกาย กำลัง
ใจ ตลอดจนกำลังทรัพย์ สองผัวเมียได้เข้าไปขออาศัยพระอยู่
ไคไม่กัวัน ก็ตายลงอย่างน่าสงสาร พระท่านก็จัดการศพให้
ตามธรรมเนียมในเวลานั้น

เรื่องนั้นแสดงว่า ทั้งสองคนผัวเมียล้มตนในวัยทั้งสาม
ทศเคียว จึงต้องตกทุกข์ได้ยากถึงเพียงนั้น เพราะฉะนั้นท่าน
จึงสอนไม่ให้ล้มตน คนไม่ล้มตน คือเมื่อเป็นเด็ก ก็ตั้งใจ
เล่าเรียนให้มีความรัก เรียนให้เหมาะแก่ศภาพ มีความ
อุตสาหะบากบั่นเล่าเรียนให้ไควิชาดี ประพฤติตนดี เมื่อ
เล่าเรียนสำเร็จแล้ว ก็ตั้งหน้าตั้งตาประกอบกิจการงานตามวิชา
ความรักไคเรียนมานั้น ด้วยความขยันขันแข็ง เมื่อไคทรัพย์มา
เป็นผล ก็ใช้แต่พอเหมาะพอควร เหลือไว้เป็นทุนนอน
สำหรับใช้ในคราวที่ทามาหากันไม่ได้ หรือเมื่ออนตรายมาถล่มตน
เช่นเจ็บไข้ ทั้งตนอยู่ในศีลในธรรม มีความซื่อสัตย์ซื่อ
เพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมงาน พยายามตั้งตนให้ไคเป็นหลักฐาน
ในระยะเวลาของชีวิตก่อนวัยชรา พ้นระยะนั้นแล้วกำลังก็ถอย

น้อยลงตามลำดับ ทั้งยังทำให้เป็นหลักของลูกหลานสืบไป
ทำใ้ใครก็ตามเรียกได้ว่าไม่ล้มตน คนไม่ล้มตน ย่อมตั้งตนได้
เป็นหลักฐาน ชีวิตก็มีประโยชน์ เป็นคนมีประโยชน์

คนเราถ้ายังเอะอะล้มตนไปบ้าง พลังเหลือไปบ้าง เมื่อ
ตัวแล้ว ก็ควรกลบเน้อกลบตัว หันมาตั้งหน้าตั้งตาเล่าเรียน
ศึกษาให้มีความรู้ มีความประพฤติ ก็ยังใช้ใครเรียกว่าไม่ล้ม
ตน เขาท่านองค์กาลกล่าวทว่า “ตนคดปลายตรง” ก็ยังใช้ใคร
เมื่อเรียนเสร็จแล้ว ก็ประ กอบ การ งาน ตาม ความ รุ น น ตง
หลักฐานใดมั่นคง ทั้งยังให้เป็นหลักของลูกหลานสืบไป น
เรียกว่าไม่ล้มตน ความไม่ล้มตนมีคุณอย่างนี้ พระท่านจึงสอนว่า
บุคคลไม่ควรล้มตน

ทท มิตฺตานิ คนฺถติ.

ผู้ให้ยอมผูกไมตรีไว้ได้

ความหมาย

คำว่า ผู้ให้ หมายความว่า ผู้แบ่งปันส่วนสิ่งของของ
ตนแก่คนทควรให้ปัน อย่าง ๑ ผู้ให้อภัยขอให้ความไม่ของ
หว่าคกลวแก่คนทวไป หรือผู้แนะนำพราสอนในทางทชอบ
ทควร อย่าง ๑ นเรยกผู้ให้ คำว่า ผูกไมตรีไว้ได้ หมาย
ความว่า ย่อมได้รับความรักใคร่ความนับถือจากบุคคลทวไป
โดยเฉพาะแก่ผู้ใคร่บสงนหรือคำแนะนำพราสอน นเรยกว่า
ได้ไมตรี

ขยายความ

ตามปรกติ คนเราย่อมอยู่กันเป็นสังคม ดังตนแก่ผวเมย
พ่อแมกยลูกเตา ญาติกยญาติ มทรกยมิตร อยู่กันเป็นหมู่บ้าน
เป็นเมือง เป็นประเทศ เป็นชาติ คนทอยู่รวมกันเป็นสังคม
อย่างน จำตของอาคัยกันแลกรัน เช่น ผวทของอาคัยเมย เมย
กทของอาคัยผว ลูกทของอาคัยพ่อแมเลยงกุมภากอน จึงรอกเป็น

เนื้อเป็นควมาไค ในการศึกษาเล่าเรียนก็ได้อาศัยครูบาอาจารย์
 ใ้วิชาความรู้ เป็นผลหัดใหม่ความสามารถได้ และพ่อแม่
 กิดของอาศัยลูกเมื่อแก่เฒ่าแล้ว ญาติมิตรทางกิดของอาศัยกัน
 และกัน

ในการอาศัยกันและกันนั้น มีส่วนสำคัญอยู่อย่างหนึ่ง
 คือการให้ ตามปรกติคนเรามีความสามารถไม่เท่ากัน แต่
 ชีวิตของคนต้องอาศัยสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตเท่านั้น คือของ
 อาศัยอาหาร ต้องอาศัยเครื่องนุ่งห่ม ต้องอาศัยที่อยู่และต้อง
 อาศัยยารักษาโรค สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตเหล่านี้ ต้องมีทุกคน
 ถ้าไม่มีชีวิตก็อยู่ไม่ได้ เราอยู่ในท้องแม่ ก็ต้องกินอาหารส่วน
 ที่เป็นอิสระจากแม่ ออกมาแล้วก็ต้องกินนมแม่ ต้องกินอาหาร
 ที่แม่ขวน ต้องกินอาหารที่แม่หาให้ และต้องหากินเองและ
 หาเลี้ยงคนของตนต่อไป ในการหาสิ่งจำเป็นเหล่านี้ ก็ไม่เสมอกัน
 บางคนก็มั่งมีเหลือเฟือ บางคนก็มั่งมีเหลืออย่าง บางคนก็มั่งพอ
 บางคนก็ขาดแคลน บางคนก็ขาดเขาตกเดียว ด้วยเหตุนี้ใน
 ฐานะที่เรามาชีวิตรวมอยู่ในสังคมจึงควรที่จะสังเคราะห์และ
 ขวนเคราะห์แก่กันและกันตามสมควร

การให้เงินจำเริญแก่คนทออยู่รวมกัน คนมีมากก็เฉลี่ยให้
แก่คนทอขาดแคลนบ้าง การใดที่ไม่สามารถจะทำได้ด้วยกำลัง
ของคนคนเดียวได้ การนั้นคนทั้งหลายก็แบ่งส่วนของตนคน
ละเล็กละน้อยอยู่รวมกันทำการนั้น เช่นสร้างวัดวาอาราม สร้าง
โรงเรียน สร้างโรงพยาบาล หรือทำสถานทศสาธารณะอย่างอน
ตามควร

สังฆะใหม่ ๒ อย่าง คือ สังฆะที่เรียกว่า อามิสถาน
อย่าง ๑ ไม่ใช่สังฆะแต่เป็นสิ่งที่ให้กันได้ เช่นคำแนะนำ
หักเตือน เรียกว่าธรรมทานอย่าง ๑ เจตนาคือความตั้งใจ
ในการใหม่ ๓ คือ ความตั้งใจแรกอย่าง ๑ ความตั้งใจ
เมื่อกำลังให้อย่าง ๑ ความพอใจเมื่อได้ให้ไปแล้วอย่าง ๑
ลักษณะที่ใหม่ ๒ อย่าง คือ ให้เพื่อสงเคราะห์อันเคราะห์
อย่าง ๑ ให้เพื่อยุชาคุณทานผู้คนที่อย่าง ๑

ในการให้ทั้ง ๒ ประเภทนี้ ย่อมมีผล มีคุณมีประโยชน์
ทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับตามควรในทางพระท่านว่าผู้ให้ย่อมได้คุณได้
ประโยชน์ ๕ ประการ คือ ผู้ให้ย่อมเป็นทรรคของคนมาก ๑
ผู้ให้ย่อมได้ชื่อเสียง ๑ ผู้ให้ย่อมเข้าที่ประชุมได้เป็นอย่างดี ๑
ผู้ให้ย่อมหลบตาตาย ๑ ผู้ให้ย่อมเข้าถึงสัจ ๑

ส่วนการให้ทะเลเป็นอภัยให้ลูกไมตรีไว้โคนน ผู้ให้ของ
 คำนึงถึงความต้องการของผู้รับเป็นสำคัญว่า ผู้รับต้องการอะไร
 ผู้ให้ก็พึงให้สิ่งนั้น ผู้หวังไมตรีในคนประเภทใด ก็สามารถจะ
 ผู้ไมตรีในคนประเภทนั้นได้ ด้วยการให้ ที่เห็นได้ง่าย เช่น
 พ่อแม่ให้ลูก ลูกให้พ่อแม่ ด้วให้เมีย เมียให้ด้ว ญาติให้ญาติ
 มิตรให้มิตร เมื่อต่างคนต่างให้กันอยู่ คนเหล่านั้นย่อมมิใช่
 ในกันและกัน ถ้าไม่ให้กันแล้ว แม้จะเป็นพ่อแม่และลูก เป็น
 ด้วเมียกัน เป็นญาติกัน โดยกำเนิดก็เหมือนไม่เป็น แต่ถ้า
 ให้กันแล้ว แม้ไม่ไ้เป็นญาติเป็นมิตรกันมาแต่กำเนิด ก็เหมือน
 ญาติมิตรที่สนิทกัน เพราะฉะนั้นท่านจึงกล่าวว่า ผู้ให้ย่อมผู้
 ไมตรีไว้ได้ คงน

รกเขยย อดุตโน สาธุ ลวณั โลณตั ยดา.

พวงรักษาความดีของตนไว้ คงเกลธรักษาความเค็ม

ความหมาย

คำว่า ความดี หมายถึงสภาพทมคณมประโยชน์ ความดี
 ของตน หมายถึงความดีที่เราได้ทำไว้แล้ว ในทนหมายถึง
 ความร้ความประพฤติคอสำมารถใช้ความร้นให้เป็นประโยชน์
 ได้ ขอวรรักษาความดีของตนไว้ หมายถึงความว่า เมื่อมความร
 คความประพฤติคแล้ว ให้ความร้นคงเป็นความร้คคคด้วย
 อย่าให้เสื่อมคลาย เมื่อประพฤติคแล้วให้คงประพฤติคอยู่อย่า
 กลยประพฤติชว คำว่าคงเกลธรักษาความเค็ม หมายถึงความว่า
 ชนชอวาเกลธไม่ว่าจะอยู่ทไหนเค็มทงนน ไม่มจค ทานนำ
 เขามาเขนคคให้คณทมความร้คความประพฤติคแล้วให้คงรักษา
 ความร้คความประพฤติคนนั้นไว้อย่าให้เสื่อมทรามไป

ขยายความ

คนทกคน ไม่ว่าหญิงหรือชาย ไม่ว่าเก็กหรือสุใหญ่
 เมื่อมความร้คทคชอบแล้ว คงปรารรณาคความคคคทงนน

แต่ก็ไม่ใคร่ทุกคน ที่เข้เช่นนั้นก็เพราะไม่รู้ว่าจะไร้ เมื่อไม่รู้
 เช่นนั้น เมื่อทำลงในทางที่ไม่ไ้ จึงไม่ไ้ความค้สมปรารถนา
 เพราะทำไม่ไ้ จึงต้องไ้รับผลเป็นความไม่ไ้ จะเห็นไ้ว่า
 คนบางคนเห็นว่า ถ้าประทุษร้ายเขาไ้ หรือฆ่าเขาไ้ จึงแก้
 เขาไ้ ตนก็จะไ้ชื่อว่า เป็นคนเก่ง เป็นคนสำคัญ จึงหาทางทำ
 เช่นนั้น เมื่อทำไ้ คิดว่า จะไ้ แต่กลับต้องถูกจับไปลงโทษ ต้อง
 ทนทุกข์ทรมาน กว่าที่จะรู้ว่าไม่ไ้ แต่ก็สายเสียแล้ว นเพราะไม่รู้
 ว่าอะไรไ้ หลงผิดคิดเห็นความชั่วเป็นความค้ บางคนคิดว่า
 ความมั่งมีเป็นความค้ ก็พยายามหาทรัพย์สมบัติให้มาก แต่หา
 โดยทางสุจริตไม่ทันไร คิดเขาแต่ไ้เข้าว่า จึงคิดหาด้วยเล่ห์
 กลอันเป็นผิด ลักเขา ปล้นเขา ฉ้อโกงเขา ทุ้อฉ้อนาทไ้ใช้อานา
 ฆาตกรรมหรือเบียดบังเขา กลายเป็นฉ้อราษฎ์บังหลวง จนกระทั่ง
 โกงเขาชิงหน้า ไ้ทรัพย์มาจริง แต่ทรัพย์เช่นนั้น ทำให้
 เจ้าของเขาคือรอน แม้มากเท่ามาก ก็ต้องวิ่งเข้าไปในไม่ช้า ไ้
 ความเดือดร้อนภายหลัง พอรู้ตัวก็แก้ไม่ไ้ นเพราะไม่รู้
 ว่าอะไรไ้ บางคนเห็นว่า เป็นเจ้าขุนนัก ก็หัดเป็นเจ้าชู้ พอเป็นแล้ว
 ก็ต้องเดือดร้อน นักเพราะไม่รู้ว่าจะไร้ บางคนคิดว่าพูดเท็จ
 ไม่มีใครจับไ้ ตนก็จะไ้เป็นคนเก่ง แต่พอไ้ใครจับไ้ก็สักครั้งเดียว

ต่อไปก็ไม่มีใครเชื่อ ทองเกิดครอนภายหลัง บางคนคิดว่า
ทองกันเหลาเก่ง จึงจะสมเป็นผุสหาย ก็หาทางกันเหลาให้เมา
ไวเสมอ ในที่สุดก็ทองเกิดครอนเพราะเหลา เหลาจนเพราะ
ไม่รู้ว่าจะไร้ คว้าเหตุนางทองศึกษาให้รู้ว่าจะไร้

ความคนน คือความงาม ความถูก ความชอบ ความ
เรียบร้อย ลักษณะของคุณสมบัติที่เหมาะสมตรงกันข้ามกับ
ความชั่วดงกล่าวแล้วข้างต้นน ในทนจะกล่าวความค ๒
ประการ คือ ความรัก ๑ ความประพฤติ ๑ ความรักน
ไ้แก่กรรยาทบุคคลบางคนตั้งใจเลาเรียนไปตามล้าคัย ตามวิชา
ที่ทานกำหนดไว้ในส่วนนั้น เรียนไ้เหมาะแก่อัคภาพของตน
คือเรียนทงวิชาพนและวิชาชีพ เรียนจนมีความรักตามท
กำหนดไว้ในชั้นนั้น ๑ จนมีความรักทว นเรียกว่ามีความรัก
คนมีความรักทวมีความค้อยาง ๑ ความประพฤติคนน คือ
เว้นการกระทำเป็นส่วนชั่วดงตน ในทางกายไม่เมาสัว ไม่
ลักทรัพย์ ไม่ทำตนเป็นคนเจ้าชู้ ในทางปาก ไม่พูดเท็จ ไม่
พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ ในทางใจ ไม่
คิดโลภอยากไ้ของเขา ไม่คิดประทุษร้าย เห็นชอบ
คลองธรรม เมื่อเว้นชั่วเช่นนั้นแล้ว ประพฤติแต่ในทางสุจริต

คือ ความดีความงาม ในทางกายเช่น ช่วยเหลือกันและกัน
ตามควร ใครเจ็บไข้ก็ช่วยรักษาพยาบาลหาหมอหายาให้
รักษาจนบรรรมเนียมประเพณีในการเป็นสวเป็นเมียกัน ในทาง
ปาก พูดจริง พูดสุภาพสามัคคี พูดอ่อนหวานนุ่มนวลควรคติใจ
พดมหลักฐานควรเชื่อใจ พดลกกาลเทศะ ในทางใจ ก็ค
ช่วยกันในเรื่องจำเป็นสำหรับเลี้ยงชีวิต คือช่วยทุกข์บำรุงสุข
ของกันและกัน เห็นชอบตามคลองธรรม เห็นตรงไปตรงมา
ตามความเป็นจริง เห็นผลว่าผล เห็นชอบว่าชอบ นเรียกว่า
ประพฤติ คนที่ประพฤติการความเป็นคนดี คนดีคือคนที่สร้าง
ความดีใหม่ในตน คนมีความรู้ มีความประพฤติ เรียกว่า
คนดี

เมื่อเรามีความรู้ เราควรรักษาความรู้ไว้ให้คงตัว
อยู่ คือความรู้ในใจได้ศึกษาเล่าเรียนมาด้วยความอดสาหะ
บากบั่น ก็จงรักษาไว้ คือจำไว้ไม่ให้ลืม นักเมอไรใดเมอนน
จะโง่เมื่อไรโง่ใดทันทนใจเสมอ คือสามารถรู้ข้อความนั้น
ด้วยปัญญาของตน ความประพฤติเป็นสัจจรตคนใดฝึกหัดจน
ปรากฏแก่ตนเองว่า ทำดีแล้ว ประพฤติดีแล้ว แม้ตกทุกข์
ไถ่ยากแสนสาหัสหรือโดยที่สุคนธ์จะตองเสียชีวิต ก็ไม่ยอม

กลีบประพุดชวเลียบหาย เช่นถึงขอชยากปากแห่งอย่างไร ก็ไม่
ยอมลึกเขากัน ไม่ยอมโงงเขากัน ถ้าจะต้องทำเช่นนั้น ก็ยอม
ตายเสียดีกว่าประพุดชวเพอรักษาชีวิต นชอวรักษาคความค

ท่านแนะให้รักษาคความคไว้ เหมือนเกล็ดรักษาคความ
เค็ม เกล็ดเป็นวัตถุเกิดตามธรรมชาติ ชนชอวาเกล็ด ไม่ว่า
จะอยู่ในทออย่างไร ในภาวะอย่างไร ต้องเค็มทุกเมื่อ ไม่ยอม
ลดความเค็มเลย โดยที่ลึกลับอยู่ในขนมหวาน เกล็ดก็
แสดงรสเค็มของตนให้ปรากฏ เกล็ดรักษาคความเค็มไคฉนั้นใด
คนเราก็คควรรักษาคความคของตนไว้เช่นนั้น เพราะฉะนั้น ท่าน
จึงสอนว่าจงรักษาคความคของตนไว้ ทั้งเกล็ดรักษาคความเค็ม
ฉนั้น

น สียา โลกวฑฒโน.

ไม่ควรเป็นคนรกโลก

ความหมาย

คำว่า คนรกโลก หมายความว่า คนทำลายโลก
 คนประทุษร้ายโลก คนที่^๕เกิดมาในโลกแล้ว ไม่^๕ทำตัวให้^๕เป็น
 ประโยชน์แก่โลก ทำให้โลก^๕เดือดร้อน คือทำให้^๕ตนเองและ
 คน^๕อื่น^๕เดือดร้อน เช่น^๕เกิดในครอบครัวใด ก็^๕ทำครอบครัวนั้น
 ให้^๕เดือดร้อน เกิดในตระกูลใด ก็^๕ทำตระกูลนั้นให้^๕เดือดร้อน
 เกิดใน^๕บ้าน^๕เมือง^๕ใด ก็^๕ทำ^๕บ้าน^๕เมือง^๕นั้นให้^๕เดือดร้อน น^๕เรียกว่า
 รกโลก ท่าน^๕แนะ^๕ว่า ไม่^๕ควร^๕เป็น^๕คน^๕เช่น^๕นั้น คือเมื่อ^๕เกิด^๕มา
 แล้ว ก็^๕ต้อง^๕ทำ^๕ประโยชน์^๕แก่^๕โลก คือ^๕ทำ^๕ตน^๕ให้^๕เป็น^๕ประโยชน์^๕
 แก่^๕ตน^๕และ^๕คน^๕อื่น จึง^๕ร^๕กว่า^๕เป็น^๕คน^๕ไม่^๕รก^๕โลก ท่าน^๕เปรียบ^๕ด้วย
 วัชพช^๕ที่^๕เกิด^๕ใน^๕นา^๕ข้าว ก็^๕ทำลาย^๕ข้าว วัชพช^๕เช่น^๕นั้น^๕จึง^๕เป็น^๕ของ
 รก^๕นา^๕ฉ^๕น^๕ใด คน^๕ที่^๕ไม่^๕ทำ^๕ตน^๕ให้^๕เป็น^๕ประโยชน์^๕แก่^๕โลก^๕ก็^๕เป็น^๕คน^๕
 รก^๕โลก^๕ฉ^๕น^๕นั้น

ขยายความ

คนเราทุกคน ต่างก็หวังความสุขความเจริญแก่ตน
 ทุกคนก็พยายามทำตนให้ดีให้งามตามสามารถ ทุกคนก็คิดว่า
 ตนเองเป็นประโยชน์แก่โลก ชื่อนี้เราจะเห็นได้จากความจริง
 ชื่อนี้หนึ่งที่เกิดแก่ตัวเราเอง เช่นเราโง่กว่าเขา ใครมาว่าเราโง่
 เราก็ไม่ชอบ ทั้ง ๆ ที่เราแพ้เขามาแท้ ๆ แต่ใครมาว่าเราแพ้
 เราโกรธ ทั้ง ๆ ที่เรากำลังหลกเลียงไม่ทำงาน ไม่เล่าเรียน
 ไม่ฟังครูสอน แต่ถ้าใครมาว่าเราว่าขี้เกียจ เราโกรธ ทั้ง ๆ ที่
 เราไปทำผิดมาแท้ ๆ ใครมาว่าเราทำผิด เราก็ไม่ชอบ นแสดง
 ว่าเราอยากจะเป็นคนมีประโยชน์ต่อกับกันทั้งนั้น แต่ขอเท็จจริง
 ที่ปรากฏแก่เรา ไม่เป็นอย่างนั้นเลย ไม่ต้องสนใจเลย ในตัวเรา
 นั้นเองบางครั้งเราคิดว่า บางคราวก็คิดชั้ว บางคราวก็พูด
 บางคราวก็พูดชั้ว บางคราวก็ทำดี บางคราวก็ทำชั้ว ฟัง
 เด็ดว่าที่เราทำพูดและคิดทั้งนั้น เรากลายเป็นคนรกโลกไป
 แล้วละ เราจะเห็นได้ดังนี้ คนบางคนทำชั่วทำลายทั้งตัวเอง
 และคนอื่น เช่นคนประพฤติกตวเป็นอนธพาล เทียวเถะเถะรวาน
 เขา ตัวเองก็เดือดร้อน คนอื่นก็เดือดร้อน จะเอาดีสักคน
 ก็ยากไม่มี แต่เขาก็ทำ คนอื่นคนรกโลกแท้ คนบางคน

เขาแต่ตัวเองเขาวา คนอื่นจะเป็นอย่างไรช่าง ทเห็นไถ่กาย
 เช่นคนท่อยุ่บ้านไกลเรือนเคียงกัน สึงเสียงเอ้คองโดยไมค่าง
 ด้งบ้านไกลกัน โยนสึงโสโครกให้ตกในยานอน คนท่อย
 เหนอนากันนาในลำคลองไวเสียดคนเคียว เป็นคน ตรงกยทพุด
 กันวา เมื่อเคินหนากขวางทาง เมื่อเคินหลังกสะกดสัน เขา
 แต่ความสละวกลสยายของต่นเป็นใหญ่ ใครจะเคอครอนักช่าง
 คนอย่างนกรกโลกเหมือนกัน เราไมควรทำอย่างน

เมื่อเรารอขางนเห็นอย่างน เราไมควรทำ เมื่อเป็น
 เช่นนเราจะทำตัวอย่างไร ึ่งจะเป็นคนมีประโยชน์แก่โลก
 เราใครจักชอคนหลายคนในประวัติศาสตร์ เช่น เซอร์ไอแซก
 นิวตัน ฮอมีส์แอลวา เอคิสัน เป็นนักวิทยาศาสตร์ของโลก
 มหาตมะคานธี เป็นนักการเมืองของโลก สมเด็จพระนเรศวร
 สมเด็จพระเจ้าตากสิน เป็นกษัตริย์ของไทย ท้าวเทพสตรี
 ท้าวศรีสุนทร ท้าวสุนาร เป็นวีรสตรีของไทย สุนทรภู่
 เป็นนักวรรณคดีของไทย พระพุทธเจ้า พระเยซูคริสต์ เป็น
 นักธรรม เป็นนักปฏิวัติจิตใจของโลก และยังมีคนอื่น ๆ อีก
 เราได้เห็นแล้วว่า บุคคลเหล่านั้นแต่ละคน ๆ เป็นคนมีประโยชน์
 แก่โลกทั้งนั้น

เมื่อเราอธิบาย เราก็คือคนหนึ่งที่เกิดมาในโลก เรา
 ก็ควรทำตนให้เป็นประโยชน์แก่โลกบ้าง เราจะทำอย่างไร
 ชอนในชั้นแรก เราควรตั้งใจเรียนให้มีความรัก คือของเรียน
 วิชาพจนและวิชาสหประชาชาติกำหนดไว้ให้เสร็จ แล้วหางาน
 ที่เหมาะแก่ความรู้นั้นให้ได้ เมื่อได้ทำงานเป็นหลักฐานแล้ว
 เราจะนอนหลับเพียงเท่านั้นไม่ได้ เราจะให้การงานนั้นมั่นคง
 ถาวร เราต้องประพฤติ กวดยความประพฤติคนเป็นสง่าสำคัญ
 มาก เพราะจะช่วยให้การงานนั้นมีประโยชน์ได้อย่างแท้จริง
 คนที่มีความรัก มีความประพฤติ รั้วว่าเป็นคนมี
 ประโยชน์ คนเช่นนั้น เกิดในตระกูลใดก็ทำตระกูลนั้นให้เป็นสุข
 เกิดในบ้านในเมืองใด ก็ช่วยบ้านนั้นเมืองนั้นให้เป็นสุข เกิดใน
 โลก ก็ทำโลกให้เป็นสุข เพราะฉะนั้นท่านจึงสอนว่าไม่ควร
 เป็นคนรักโลก.

พุทธศาสนสุภาษิต

กมฺมุนา วตฺตติ โลโก. สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม
 กตฺยาณการิ กตฺยาณํ ปาปการิ ฯ ปาปกํ ทำดีได้ก็ ทำชั่ว
 ได้ชั่ว

นิสฺสมม กรณํ เสยฺโย. ใคร่ครวญก่อนแล้วจึงทำดีกว่า
 กตฺตสฺส นตฺถิ ปฏิการิ. สิ่งที่ทำแล้ว ทำคืนไม่ได้

กเรยฺย วากุํ อนุกมฺปกาณ. ควรทำตามถ้อยคำของผู้อื่น
 กาลานุรูปํ ว ธุโร นียฺยเช. พึงประจบสอสมให้เหมาะแก่
 กาลเทยว

กมฺมํ สกฺเต วิภวติ ยถา หินป่นผิดตาย. กรรมย่อม
 จวนเนกสํสว คือให้ทรมานและ
 ประณต

นตฺถิ อตฺตสฺม เปมํ. ความรัก (อื่น) เสมอด้วยตน
 ไม่มี

อตฺตทานํ ทมยฺนฺติ ปณฺทิตา. บัณฑิตย่อมฝึกตน
 อตฺตทานญฺเจ ปิยํ ชญฺญา น นํ ปาเปณ สยฺยเช.

ถา วาตนเป็นทรว ก็ไม่ควร
 ประจบตนนั้นด้วยความชั่ว

องค์การศาสนาพุทธศาสนา

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ธรรมสภา

เลขที่ ๑๑ ถนนวิสุทธิกษัตริย์ กรุงเทพมหานคร

๒๔ มกราคม ๒๕๐๖